

KAKO SE JE RODILA PROTIMPERIALISTIČNA OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA

KAKO IN KDAJ JE BILA USTANOVLJENA OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA? KAKŠEN JE BIL NJEN AKCIJSKI PROGRAM? KAKO SE JE SKOVALA NJENA ENOTNOST? – NA TA VPRAŠANJA NAJDEMO IZČRPNNE ODGOVORE V POROČILU, KI GA JE NAPISAL LETA 1944 SEKRETAR IZVRŠNEGA ODBORA OF BORIS KIDRIČ

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERSIČ
ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

Leto IV
Št. 16-17
26. IV. 1966

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Centralni komite KPS — je rečeno med drugim v tem poročilu — je na temelju splošno jugoslovanske narodnoosvobodilne platforme, ki jo je postavil CK KPJ, sklical zadnje dni aprila 1941 ustanovni sestanek Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Točnega datuma tega sestanka se njegovi udeleženci ne spominjajo, kot uradni datum pa je bil proglašen 27. april 1941.

Poleg delegacije CK KPS so se udeležili sestanka predstavniki krščansko-socialistične skupine, slovenskih kulturnih delavcev in demokratičnega krila Sokola, torej zastopniki tistih skupin, s katerimi je KPS sodelovala že pred vojno. Sestanek je bil v stanovanju Josipa Vidmarja. Od krščanskih socialistov se ga je udeležil Tone Fajfar, od sokolov Jože Rus, od kulturnih delavcev Josip Vidmar, dr. Ferdo Kozak in dr. Fran Šturm, od komunistov pa Boris Kidrič, dr. Aleš Bebler in Boris Zihnerl.

Ustanovni sestanek je bil sklican v najtemnejših dneh slovenske zgodovine, ko je po deželi trenutno uspevala hitler-

jevska demagogija. V Ljubljani so visele italijanske in hitlerjevske zastave, bivši oblastniki, ki so se pred kratkim še penili od nacionalističnih fraz, so se začeli takoj javno udinjati okupatorju, kazno je bilo, da je narod izgubil vso perspektivo.

Ustanovni sestanek OF — navaja dalje Kidričevo poročilo — se je zedinil v naslednjih točkah:

- Hitlerjevsko demagogijo med slovenskim ljudstvom je zakrivila protiljudska politika bivših oblastnikov. Uspehi te demagogije so prehodnega značaja, na vidiku pa je množično gibanje za osvoboditev ter združitev zaslužnjega in razkosanega slovenskega naroda.

- Nosilci protiljudske politike v predaprilski Jugoslaviji se bodo razkrili tudi v osvobodilnem boju kot protinarodni in petokolonski elementi.

- Usoda in bodočnost slovenskega naroda sta kar najtesneje povezani z usodo in bodočnostjo velikega ruskega naroda ter vse Sovjetske zveze.

- Takoj je treba začeti zbirati slovenske množice na temelju borbe za osvoboditev in združitev slovenskega naroda.

Z ustanovnim sestankom se je začela prva perioda slovenskega narodnoosvobodilnega gibanja, namreč perioda med zlomom stare Jugoslavije in nemškimi napadom na Sovjetsko zvezo. To razdobje pomeni pred-

Boris Kidrič

vsem pripravo na bodočo množično in oboroženo osvobodilno borbo.

Glede na celotno zunanje-politično koncepcijo se je Osvobodilna fronta sprva imenovala »Protimperialistična fronta slovenskega naroda«.

Se pred nemškimi fašističnim napadom na Sovjetsko zvezo je Osvobodilna fronta po vseh slovenskih središčih povezala predstavnike svojih ustanovnih skupin in izvedla med slovenskim ljudstvom vrsto političnih sestankov in konferenc, kar je silno dvignilo poteptano slovensko narodno zavest, zajezilo hitlerjevsko demagogijo in ustvarilo pogoje za bodoči množični boj.

Dalje navaja poročilo, s katerimi političnimi skupinami, ki so se kasneje pridružile Osvobodilni fronti, je v tem obdobju navezala komunistična partija Slovenije tesnejše stike:

1. Z Zvezo kmečkih fantov in deklet, množično organizacijo kmečke mladine. Ta organizacija je bila nekoč v sklopu Pučjeve kmečke stranke, kasneje je prešla v sklop šestojanuarske reakcionarne in fašistične JNS, toda že takrat je v njej delovala Zveza komunistične mladine in organizirala v njej proces demokratične opozicije. Naposled je Zveza kmečkih fantov in deklet povsem prešla na dosledne demokratične pozicije. Na izrazito zahtevo svojega članstva je kasneje v celoti prešla v Zvezo komunistične mladine, čeprav je na začetku odklanjala prestop glede na splošno linijo KP, ki je odstranjevala vse, kar bi se lahko očitalo kot neobjektivnost v sodelovanju z drugimi skupinami. Ob snovanju Osvobodilne fronte sta bila najvidnejša predstavnik v vodstvu Zveze kmečkih fantov in deklet agronom Nemeš in Ferdo Godina.

2. S tako imenovano Kmečko-delavsko stranko, katere vodstvo je predstavljalo zbor raznih opozicionalnih drobcev, predvsem advokatov, in se je na podeželju precej naslanjala na močne kmete, imela pa je tudi nekaj svojih organizatorjev iz vrst majhnih in srednjih kmetov, ki so kasneje, zlasti pa med osvobodilnim bojem, prešli pod izrazit vpliv KP, kolikor niso bili že prej njeni člani. Vodstvo te stranke se je v stari Jugoslaviji poskušalo v glavnem vezati na Mačkovo HSS, v slovenskem političnem življenju pa je predstavljalo nesoliden in spekulantski element, ki je sem in tja sodeloval v predaprilski Jugoslaviji tudi s KP, zlasti v žasih Slovenske ljudske fronte in Delavsko-kmečke zveze, praviloma pa pušal KP na cedilo. Med osvobodilnim bojem je

(NADALJ. NA 3. STRANI)

Besede in dejanja

»Delovni« sindikat...

»Leto bi moralo trajati tristo devetdeset dni, da bi se seznanili z vsemi sklepi, priporočili, tezami, zahtevami, gradivi, anketami... Veste, mi proizvajamo, samoupravljamo in delimo, števili med temi papirji! pa nam ne koristijo ne ri enem ne pri drugem ne pri tretjem...« S temi besedami so pred kratkim komentirali v nemem delovnem kolektivu sklepe, ki so jih dobili od občinskega sinikalnega sveta.

Komunist — 15. IV. 1966

»Osebn faktor« pri poškodbah

Poškodbe so velik gmetni in krvni davke za našo družbo. Nad milijon delovnih dni, ki jih letno izgubi slovenska proizvodnja zaradi poškodb pri delu, pomeni več kot 20 milijard starih dinarjev manj dohodka. Dejstvo, da je med zaposlenimi vsak 18. delavec invalid, zahteva zavestno sodelovanje vseh subjektivnih sil, če hočemo krivuljo nesreč obrniti navzdol. Kajli vse statistike nesreč govorijo o tem, da se jih 78 % pripeti po krivdi ljudi, zaradi tako imenovane »osebne faktorje« zaradi neprevidnosti, nepoučenosti in neupoštevanja predpisov.

Delavska enotnost — 14. IV. 1966

Celo javni tožilec je »cvetka«

V Kočanah (v Makedoniji) so uvedli preiskavo proti javnemu tožilcu Vasilu Pasovskemu, načelniku oddelka za notranje zadeve Vanči Antonovu in skupini uslužbenecv oddelka za notranje zadeve in gozdno-industrijskega kombinata »Boris Kidrič«. Vsi so zapleteni v tako imenovano »lesno afero«, o kateri je precej časa govorila v Kočanih in ki je sedaj prišla v ospredje.

Politika — 15. IV. 1966

Spoštovana bratovščina pred sodiščem

Pred senatom peterice okrožnega sodišča v Sarajevu in pod predsedstvom sodnika Gojka Djuvovića se je začel sodni proces proti nekdanjemu predsedniku občinske skupščine Zenica in zveznemu poslancu Ezerju Arnaudoviću. Dolžilo ga kraje družbenega inega, ponaredb in tega, da je drugim ljudem pomagal pri zlorabah. Tako si je, kot so ugotovili v preiskavi, v zadnjih petih letih pridobil 21 milijonov starih dinarjev.

Podobnih prestopkov so obtoženi nekdanji direktor trgovinskega podjetja »Konkurent« iz Sinja Jure Sablić, nekdanji direktor gradbenega podjetja »Petar Medved« iz Viteza, Sead Sahinović, nekdanji direktor splošnega trgovskega podjetja iz Travnika Muharem Dantović in še devet drugih.

Delo — 19. IV. 1966

Strokovnjakom se obetajo lepi časi

V letu 1965 smo porabili približno 60 milijard starih dinarjev za znanstveno-raziskovalno delo, kar pomeni 0,3 % narodnega dohodka. V prihodnjih petih letih se bodo sredstva za znanstveno delo predvidoma povečala za 14 %, medtem ko naj bi narodni dohodek porasel za 8 %. V naši državi se ukvarja z znanstveno-raziskovalnim delom kakih 9000 strokovnjakov, to je trikrat manj kot na Češkoslovaškem in dvakrat manj kakor na Nizozemskem.

Delavska enotnost — 14. IV. 1966

Kdo bi jim zameril?

»Tekstina tovarna »TIG« iz Grdelice je pred kratkim po časopisnem oglasu iskala 35 delavcev na novo predilnico. Od kandidatov

so zahtevali ustrezne strokovne sposobnosti, toda dopuščali so možnost, da sprejmejo nekaj taktih, ki nimajo potrebnih kvalifikacij — če se ne bo javilo dovolj kvalificiranih. — Odziv je bil res presenetljiv. Za 35 prostih mest se je javilo 800 kandidatov, toda VSI SO BILI BREZ KVALIFIKACIJ.

Borba — 15. IV. 1966

Ananas počiva v Kopru

Skoraj pred mesecem dni, to je 28. marca, je prispela iz Čenakryja v Koper pošiljka 3158 zabojev ananasa v teži 50.125 kg, ki jih je uvozilo podjetje Slovenija-sadje. Polovico te količine so odpeljali v Ljubljano, druga polovica, to je 25 ton, pa še vedno leži v skladišču koprskje luke in je že skoraj povsem spgnila, tako da je ananas primeren le še za predelavo.

Delo — 19. IV. 1966

Izseljevanje iz naših vasi v mesta

Od 1949 do 1960 je v naši državi definitivno zapustilo zasebno kmetijstvo 2.167.000 oseb, pri čemer je bilo preseljevanje v Hrvatsko zelo močno, predvsem med mlajšimi ljudmi.

Politika — 19. IV. 1966

Samoupravljalci pomagajo ločiti zrno od plev

Le delovni ljudje sami, ki se odgovorno uveljavljajo kot samoupravljalci, lahko pomagajo ločiti zrno od plev in iz naših kadi izlivati umazano vodo, ne da bi z njo vred zavrgli tudi otroka. Zahteva po ostrem obračunu z nepoštenostjo in raznovrstnimi socializmi tujimi pojavi že dokazuje samoupravljalno zavest in pot za utrjevanje novih etičnih in moralnih vrednot na temelju vse doslednejšega uveljavljanja delitve po delu kot osnove osebnega in družbenega standarda.

Vida Tomšič na VI. kongresu SZDL Slovenije

Samouprava v ilegali

Naj se zdi komu še tako čudno, vendar nekateri pojavi pričajo, da je del naše samouprave odšel v ilegalo. Kako si sicer razložiti številne primere, ko delavski sveti ne dovoljujejo prisostvovati svoji seji članom kolektiva, čeprav obravnavajo njihove pravice in dolžnosti in spet primeri, ko morajo delavci na zaslišanju pred samoupravne organe, potem pa morajo čakati na njihovo oločitev pred zaprtimi vrati, čeprav je očitno, da bo sklep neposredno posegel na področje njihovih pravic iz dela.

Delavska enotnost — 31. III. 1966

VSEM ČLANOM ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE IN VSEM BRALCEM TEDNIKA »TV 15« ISKRENO ČESTITAMO ZA 25. OBLETNICO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA, ZA PRVI MAJ IN ZA DAN ZMAGE.

GLAVNI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

Občanovi zapiski

Te dni bomo obhajali tri velike praznike: petindvajsetletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, prvi maj in dan zmage (9. maj).

Ob 25. obletnici OF se bomo spomnili velike prelomnice v zgodovini slovenskega naroda, do katere je prišlo v najusodnejših dneh njegove zgodovine. Zgodovinsko dejstvo je, da sta bila Hitler in Mussolini sklenila totalno uničiti slovenski narod in da si je ta narod lahko rešil življenje le z uporom. Prav tako je zgodovinsko neizpodbitno, da je organizirala slovenski narod v upor Osvobodilna fronta pod vodstvom KP ter da je ta narod na svojem majhnem, hudo izpostavljenem ozemlju lahko obstal in vzdržal v boju proti fašistom in njihovim pomagačem le z voljo trdne organiziranosti pod zastavo OF.

Prvi maj bomo kot vsako leto praznovali ob spominih na borbena preteklost našega delavskega razreda in na njegov vzpon čez barikade nasilja k zmagi, ko si je začel sam krojiti usodo in odprl novo poglavje s sistemom samoupravljanja. Prvega maja se bomo še tesneje strnili v mislih z delovnimi ljudmi vsega sveta, ki jim je mir na svetu najdražja vrednota, ki želijo

Trije prazniki

odpraviti s sveta sleherno izkoriščanje, zlasti pa vojno nasilje. Devetega maja bo zadonela pesem ob spominu na veliki dan naše svobode, ki smo si jo priborili družno z vsemi jugoslovanskimi narodi v narodnoosvobodilni vojni in jo dihamo s polnimi pljuči že dve desetletji.

Trije prazniki — tri bogate knjige, ki naj prepojiyo srce in duha tudi našim bodočim rodovom.

F. S.

1946 - 1966

ILIRSKA BISTRICA

Minulo soboto dopoldne se je predsednik republike Josip Broz-Tito s svojim spremstvom vrnil s petdnevnega uradnega obiska v Romunijo. Visoki jugoslovanski gostje so obiskali številne kraje v Moldaviji in Transilvaniji in ljudstvo jih je povsod prisrčno sprejelo. »Bili smo tako topla in priščno sprejeti, da tega ni mogoče opisati,« pravi tovariš Tito o obisku v Romuniji. Ob koncu obiska so v Bukarešti podpisali skupno sporočilo o obisku, ki naglašajo, da se je jugoslovanska delegacija seznanila s pomembnimi rezultati, ki jih je doseglo romunsko ljudstvo na področju socialistične izgradnje, obe strani pa sta ugotovili, da se prijateljske medobsebe razvijata, ki ima globoke zgodovinske korenine, nadalje razvijata in krepi v razmerah, ko državi ustvarjata socializem. Generalni sekretar romunske KP Nicolae Ceausescu in predsednik državnega sveta SR Romunije Chivu Stoica sta z zadovoljstvom sprejela povabilo predsednika Tita, naj obiščeta Jugoslavijo.

V Sovjetski zvezi so minuli petek slovesno proslavili 96. obletnico rojstva Vladimirja Iljiča Lenina. S svečanimi akademijami, zborovanji po podjetjih in z drugimi manifestacijami so dali priznanje ustanovitelju komunistične partije, sovjetske države in voditelju oktobrskih socialistične revolucije. Sovjetski listi so poudarili, da je Lenin razvil marksistični nauk, ga ohranil čistega in boju proti desnemu in levemu oportunizmu in oborožil komunistično in delavsko gibanje s teorijo socialistične revolucije in izgradnje socializma in komunizma. Tudi letos so ob obletnici rojstva velikega Lenina v Moskvi podelili Lenineve nagrade. Prejeli so jih predvsem veliki znanstveni kolektivi, zasluzni za največje sovjetske uspehe v vesolju.

Porotno sodišče v Konstanzu v ZRN je Karduma, atentatorja na jugoslovanskega konzula Klariča, obsodilo samo na dve leti in devet mesecev zapora. Kot je znano, je ustaški zločinec Stanko Kardum 8. junija lani zakrilil atentat na jugoslovanskega konzula Klariča v Mesreburgu in ga nevarno ranil. Samo nagli intervenciji zdravnikov se je bilo zahvaliti, da je ostal živ. Karduma je sodišče obsodilo za dejanje »telesne poškodbe iz malo-

Dogodki tedna

marnosti« in tako spremenilo obtožnico, ki je Karduma bremenila s poskusom uboja. Nedavni proces v Konstanzu dokazuje, da zahodnonemška vlada celo štiti ljudi, ki so med vojno pri nas povzročili mnogo gorja in še sedaj ne mirujejo.

Irak si bo tudi v prihodnje prizadeval ohraniti prijateljske odnose z vsemi državami sveta, je dejal novi iraški predsednik Abdel Rahman Aref, ki bo kmalu obiskal nekaj glavnih mest arabskih držav. Osnovna politična organizacija v Iraku bo še vedno arabska socialistična unija, ki se naslanja na podobne organizacije v ZAR. Predsednik Aref je zanikal tuje vesti, da bodo dali Kurdom svobodo.

Petmesečno premirje med budisti in režimom generala Kyja do obljubljenih volitev že traja, edino študenti in Hueju se stavkajo. Američani, predvsem pa senator Mansfield, povzdiga glasove o mirni rešitvi vietnamske krize; vedno bolj čutijo, da bi bilo najboljše posnemati Francoze, ki so se bili iz Indokine umaknili. Tudi U Tant pripravlja nove predloge za ustavitev vojne v Vietnamu. »Kaj bo, če se nova vietnamska vlada odloči za umik ameriških čet iz Južnega Vietnama?« se vprašujejo očetje ameriške politike v jugovzhodni Aziji. »Premestili jih bomo v kakšno drugo azijsko državo, morda v Tajsko,« pravijo. Američani si seveda prizadevajo dokazati, da še naprej izpolnjujejo svoje obveznosti do južnovietnamskega režima. Vietnamsko ozemlje zasipajo z bombami — vsake pol ure en letalski napad z nekaj tonami bomb. Američani pravijo, da bodo letos odvrgli na Vietnam dobro tretjino tiste količine bomb, ki so jo bili vsi uporabili med drugo svetovno vojno od junija 1942 do maja 1945.

Južnorodezijski parlament je izglasoval odločitev o nadaljšanju izrednega stanja v deželi tri mesece. Vlada se namreč boji borcev nacionalne unije Zimbave, ki bi utegnili vdreti v državo, in novih ukrepov, ki jih Velika Britanija že dolgo napoveduje. Da samo napoveduje. Odbor generalne skupščine za antikomunistična vprašanja generalne skupščine OZN je namreč ugotovil, da je bila Velika Britanija v vseh »prizadevanjih« okrog Smithovega režima popolnoma brezuspešna. V odboru govorijo o uporabi sile proti Smithu kot o eni najboljših možnosti za rešitev rodezijske krize. V petek je odbor sprejel resolucijo, ki dosti odločneje zastavlja južnorodezijsko vprašanje in obenem pozval varnostni svet, naj takoj razpravlja o Rodeziji.

Nova indonezijska vlada je imela svoje prvo sejo. Razpravljala je o tem, kako zagotoviti dovolj hrane in obleke za prebivalstvo. Sklenila je sprejeti radikalne ukrepe, da bi v prihodnosti uredila ta pereči problem. Indonezijska vlada pa se bo morala temeljito posvetiti tudi zunanjim problemom. Odnosi s Kitajsko se namreč slabšajo od srede lanskega oktobra in bodo slej ko prej pripeljali do prekinitve diplomatskih stikov med državama. Indonezijski preganjajo številno kitajsko manjšino, Peking pa grozi, da ne more nekaznovano nihče izzivati kitajskega ljudstva.

Ozračje med obema Nemčijama se spreminja. Erhardova vlada se je v četrtletju neprimerno izrekla za pogovore z NDR. Sedaj tudi vlada ploska podkanclerju Mendeju, bivšemu »izdajalcu«, ki se je hotel na svojo pest pogovarjati z vzhodnimi sosedi. Erhard se je celo zavzel, naj vse nemške stranke preučijo vsenemški problem. Pot od pobude enotne socialistične partije Nemčije za pogovore, ki jo je zahodnonemška socialnodemokratska stranka sprejela po kratkem omahovanju, do praktičnih rezultatov je še dolga. Urejanju odnosov med Nemčijama pa se vendarle obetajo boljši časi.

Sovjetska zveza pojasnjuje svoje stališče do sprejema obeh Nemčij v OZN. Pravi, da s tem, ko zanikajo obstoj dveh nemških držav in ko nasprotujejo njenemu sprejetju v OZN, dejansko postavljajo pregrado splošnonemškemu zblizanju. Obe državi imata široke mednarodne stike in pomembno mesto v mednarodnem političnem življenju. Zato je nesprejemljivo vztrajati, naj bi ena država zastopala tisto ljudstvo, nad katerim nima nobene jurisdikcije.

Poleg napovedi o prireditvah ob 25-letnici vstaje beremo v našem dnevnem tisku tudi o obljubah občinskih skupščin in delovnih organizacij, da bodo poskrbele za stanovanja bivšim borcem. Od konca vojne je preteklo več kot dvajset let. Vsak komentator o tem bi bil odveč.

Ljudi, ki so sodelovali v narodnoosvobodilnem gibanju na Stajerskem, tare v zadnjih dveh letih še nekaj drugega: priznavanje dvojne delovne dobe. Medtem ko so bile v prvih letih po osvoboditvi

Organiziranosti ni mogoče izmeriti

ditvi komisije za priznavanje dvojne delovne dobe dokaj širokosečne in je zadoščalo le nekaj prič, pomeni danes vloga za priznanje dvojne dobe pravo kopico aktov, zaslišanje velikega števila prič s priznanim dvojno dobo, rezultat pa je v mnogih primerih negativen. Kakor je bilo v začetku priznavanje dvojne dobe in s tem določenih pravic premalo natančno, tako je sedaj popolnoma v znamenju splošnega varčevanja. Seveda doživijo ljudje zavrnitev šele potem, ko se je stvar vlekla več kot end leto, morda celo dve. Ugodno so sicer rešene vloge proslavce, ki imajo vojaške knjižice ali če pričajo o njihovem sodelovanju ugledne osebnosti, medtem ko so vloge preprostih ljudi, tistih, ki niso bili v verigi prehranjevanja ilegalcev in preskrbovanja partizanskih tehnik s tiskarskim gradivom, členov v verigi zbiranja in prenašanja gradiva in sporočil ter vključevanja novih ljudi v NOB, pogosto zavrnjene.

Pisatelj Miško Kranjec v svoji tetralogiji Za svetlimi obzorji imenuje severovzhodno Slovenijo »dotočena Stajerska«. V teh dveh drobnih besedah je zapopadeno nečloveško trpljenje

»Marsikdaj smo premalo revolucionarni...«

V našem družbenem življenju so razen pojavov, ki nas ne morejo veseliti, tudi taki, na katere smo ponosni. Predvsem so to izrazi poštrevnosti, doslednosti in odločnosti naših preprostih ljudi, ki so vseskozi žvešči načelom socializma. Približno take občutke sem kot nepristranski poslušalec imel na občinski skupščini ZZZB v Novi Gorici, ki je bila 15. aprila letos.

Novogoriška organizacija spada med najmočnejše v naši republiki, saj šteje 8.619 članov ZB, 2.004 člane ZVVI in 1.568 članov ZROP. Dokaz zavesti članov pa je tudi to, da sta od 156 izvoljenih delegatov za skupščino manjkala samo dva, pa še ta dva opravičeno...

Če ponekod na skupščinah razpravljajo samo o notranjih vprašanjih ZZZB, se pravi, o testiranju rezervnih oficirjev in podoficirjev, invalidninah, priznavalninah, stanovanjih itd., to ne velja za skupščino v Novi Gorici. Tam so veliko več govorili o splošnih družbenih vprašanjih in o vsem življenju v občini. Posebno nekateri govorili so tem zadevam posvetili celotna svoja izvajanja ter pri tem poželi burno odobravanje.

Med notranjimi vprašanji organizacije ZZZB velja največ pozornosti delu komisije za priznavanje posebne dobe. Ta je imela lani kar 86 sej in je na teh reševala 1.442 vlog. Samo letos je prišlo v prvih treh mesecih 727 vlog. Ze po teh skopih številčnih podatkih lahko presodimo, kakšno delo je opravila ta komisija v pravi poplavi prošenj. Obenem z reševanjem prošenj pa je komisija tudi ugotovila nekaj primerov, ko so v

prefeklosti posamezniki prišli neupravičeno do priznanja udeležbe) v NOB in do dvojnega štetja let. V več primerih so sprožili revizije, desetim pa so že izdane odločbe iz prejšnjih let preklicali. Nekateri bodo zaradi tega ob pokojnino, ki jo že uživajo.

Tako dosledno stališče komisije in odbora pa je razumljivo naletelo na odpor pri prizadetih. Tako predsednik komisije kot tudi predsednik občinske skupščine sta se javno pritožila zaradi poskusov, da bi od zunaj, včasih tudi iz Ljubljane vplivali na njihovo presojo o tem, kdo zasluži priznanje in kakšno in kdo ne.

Precej časa so posvetili razpravi o družbeni in politični vlogi članov

ZZB in o njihovi dejavnosti. Ta ni prevelika, če upoštevamo, kolikšno število bivših borcev je v občini. Glede tega zasluži največjo pozornost govor predsednika občinske skupščine, ki je med drugim pohvalil skupščino ZZZB zaradi kritičnosti in konstruktivnosti. Pereče vprašanje je v novogoriški občini zaradi velikega števila bivših borcev in hribovskih predelov v okolici enakost v primerjavi z drugimi, razvejimi občinami. Občinska skupščina je vedno v dvomih, kako, naj dela in kaj, ali naj sredstva usmerja v reševanje socialnega vprašanja ali pa v dvig proizvodnje in s tem tudi v reševanje socialnega vprašanja, toda šele posredno in čez daljši čas. V nekaterih podjetjih imajo velike sklade, tako da gradijo, celo potniške vile, baje za člane kolektiva, ne vidijo pa potrebe drugih občanov, med njimi tudi bivših borcev, ki živijo v slabih stanovanjskih razmerah. Prav je, da tisti, ki boljše dela, tudi več dobi, toda kar se tiče šolstva, zdravstva, socialnega varstva bi morala vla-

dati vsaj načelna enakost med občinami. Bivši borci, pa tudi drugi občani, so premalo dosledni in odločni, ker ne zahtevajo javno pojasnila za nekatere zadeve, tako na primer za podatke, kje je denar republiškega stanovanjskega sklada.

Delegat Kumar je govoril o primerih neodgovornega in malomarnega razpolaganja z družbenimi imetjem in v zvezi s tem o počasnem reševanju stanovanjskega vprašanja bivših borcev. Med drugim je dejal, da bi tisti denar, ki je šel po raznih nezakonitih poteh za počitniške hišice in »sladko življenje«, če bi ga dali za stanovanja bivših borcev, veliko pomagali. V tem primeru bi najbrž že vsi imeli stanovanja...

Kot delegat republiškega odbora ZZZB je nastopil tovariš Stane Bizjak, ki je med drugim povedal, naj se naši ljudje ne usmerjajo v preteklost in naj tam ne »iščejo čarovnic«, ampak v prihodnost. V odstranjevanje nezdružljivih pojavov in večjo družbeno-politično dejavnost.

MP

»Imamo tovarne in hotele premalo pa mladinskih domov...«

Iz razprave na skupščini ZZZB v občini Maribor-Tabor, ki je bila dne 17. aprila, lahko povzamemo iz obilice raznovrstnega gradiva nekaj posebno zanimivih ugotovitev:

Morda je bila kriva nedelja, morda pa tudi ne, da je bila udeležba na skupščini razmeroma, zlasti pa v primerjavi z drugimi občinami, zelo slaba. Komaj so bili še sklepni, saj je bilo od 136 izvoljenih navzočih le 71. Ta pojav kaže na malomarnost delegatov, ki so prevzeli to dolžnost, niso je pa izvršili.

Zanimiv je predlog, da bi vse občine pod poveljem sprejele 8. januar, obletnico uničenja 1. pohorskega bataljona, kot svoj občinski praznik.

Narodni heroj Albina Mali-Hočevarjeva je govorila o delu z mladino in njeni vzgoji. Povedala je, da smo doslej vse premalo napravili, da imamo veliko tovarn in hotelov, malo pa mladinskih domov. Tudi vse šole nimajo ugodnih delovnih razmer. Bivši borci, čeprav včasih ni-

smo sposobni za fizično delo, smo pa še vedno sposobni za politično delo. O odhajanih naših ljudi, posebno mladine, na delo v tujino, je dejala, da jih nismo, znali prepričati, da je boljše domači koruzni kruh kot pa v Nemčiji namazan z medom.

Delegat Kopše je govoril o sredstvih, ki jih družba daje za izobraževanje rezervnih oficirjev in podoficirjev. Ugotovitev: ta sredstva so tako malenkostna, da se z njimi ne da dosti napraviti. Po drugi strani

pa gre za nogoget veliko več.

V zvezi s pisanjem v rubriki »Ovirki« v mariborskem »Večeru« so delegati zahtevali, naj pisec ali uredništvo povesta, koga sta mislila, ko sta objavila prispevek. Gre za primer, ko je pisalo o biskupnem borcu, ki je za razmeroma majhno vsoto, kupil hišo, jo čez nekaj let dražje prodal, si kupil razkošen avto, od družbe pa dobil spet kredit za zidavo nove stanovanjske hiše. ZZZB tega početja ne odobrava, še več, obsodja ga. Zato pa, ker v prispevku ni niti omenjen z imenom in priimkom, lahko povprečen, nepoučen občan misli, da so taki mnogi člani ZZZB.

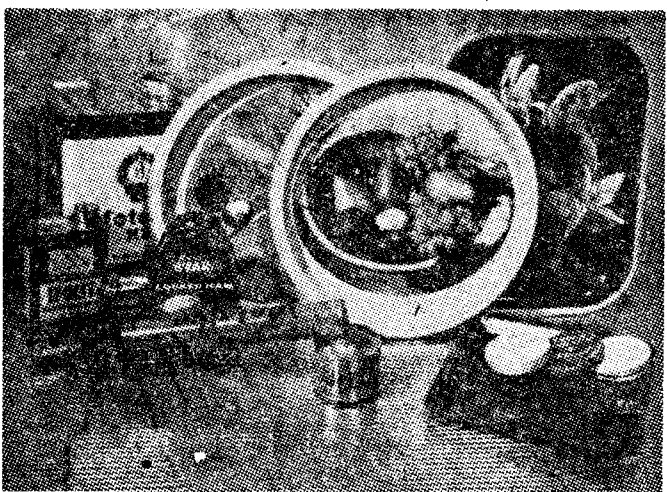
Nihče nima nič proti, če kdo na pošten način in z lastnim zaslužkom kupi hišo in avto ter počitniško hišico, nikakor pa ne na škodo drugega. Toda dodeljevanje kreditov takim, ki že imajo stanovanje, pa hočejo boljše, ki imajo razkošen avto, je krivično za tiste, ki žive v slabih stanovanjskih razmerah.

C. B.

SATURNUS

IZDELUJE:

- raznovrstno pločevnasto embalažo za živilsko, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine
- izdelke za široko potrošnjo: kuhinjske škatle, pladnje, razpršilce itd.
- dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, žaromete, zvonice
- elektrotplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje
- litografrane plošče in eloksirane napisne ploščice

SATURNUS

Naročniki!

Razširjajte svoje glasilo med člane Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Pokažite ga prijateljem in znancem.

Temeljita ocena dejavnosti

V Slovenski Rjstnici so imeli občinsko skupščino ZZZB dne 16. aprila. Podobno kot v večini občin, so se tudi tam vsi pogovori sukali več ali manj okoli stanovanj, priznavalnin, invalidnin, priznavanja posebne delovne dobe itd.

Med posebnostmi te skupščine bi omenil poročila nadzornih odborov vseh treh, v ZZZB vključenih organizacij. Marsikje so ta poročila suho naštevane prejemkov in izdatkov, tam pa so bila poročila obenem tudi ocena dejavnosti in načina dela.

Močno razveseljiva je bila tudi obširna in dokaj bogata razprava okoli dela komisije za zgodovinska vprašanja, oziroma okoli proslav, zbiranja gradiva za zgodovino ter njegovega oblikovanja, spomenikov in vzgoje mladine. Na območju občine je še 12 grobov padlih borcev neurejenih. Večina spomenikov je dobro vzdrževanih, nekaj pa ne ali pa so potrebna manjša, dodatna dela. Na območju občine je tudi spomenik na poslednjem bojišču 1. pohorskega bataljona, toda slabo ga vzdržujejo. Oskrbnika spomenika in muzeja bi

bilo potrebno usposobiti, da bi lahko tudi kaj povedal, ne pa samo odpiral in zapiral vrata, oziroma bi bilo treba najti koga drugega. Kraj obišče vsako leto veliko število ljudi, ki nimajo vedno s seboj tudi nekoga, da bi razlagal zgodovino tega, po vsej državi in tudi v tujini znanega bataljona.

Lani je bilo vsega skupaj v občini kar 16 pomembnejših proslav v okviru praznovanja dvajsete obletnice osvoboditve. Organizacijo je vodil poseben pripravljalni odbor, sestavljen iz 17 članov, ki ga je vodil podpredsednik občinske skupščine.

Značilno je, da so lani sprejeli v ZB kar več desetih novih članov. V večini primerov gre za ljudi, ki pričakujejo od ZZZB razne koristi, zato so delegati izrazili svoje pomisleke zoper sprejemanje novih članov.

Ob tabornem ognju

kerjih in ilegalne tehnike ne bi imele ne gradiva in ne odjemalcev.

Ne glede na zakon, ki to določa, sodelovanja v narodnoosvobodilnem gibanju na Stajerskem ni mogoče izmeriti. In ker ni mogoče s pravniki merili določiti stopnje sodelovanja, je težavno odmerjati tudi pravico ljudem, ki jo iščejo. Zato bi morali to pravico deliti predvsem ljudje, ki so med narodnoosvobodilno vojno delovali na tem območju. Pri tem naj bi čimbolj upoštevali mnenja krajevnih in občinskih odborov združenja zveze borcev. Ti odbori imajo verodostojne podatke o ljudeh in o dogajanjih med vojno ter prav gotovo ne poskušajo potvarjati resnice. Kajti dejstva tudi po dvajsetih letih ne morejo postati nič drugega kot to, kar so bila ob svojem nastanku.

In če kdo zahteva priznanje dvojne dobe neupravičeno, mu naj komisije povedo to takoj, ko vloži prošnjo. S tem bodo razbremenile uslužbenke občinskih oddelkov za delovne odnose, obenem pa ne bodo niti vlagatelji niti njihove priče imeli nepotrebnih poti in stroškov. Kajti ni lahko ljudem, ki so med vojno in posebno v najbolj krvavih prvih dveh letih okupacije mesece in mesece čakali v nemških ječah na strel, preizkušati danes ostanek svojih živcev ob delu nekaterih naših komisij in ob večmesečnem čakanju na to, ali se bodo pregodaj izrabljeni lahko upokojili kako leto prej, kot bo poteklo 35 ali 40 let njihovega rednega dela.

No, sicer je z vojno in njenimi posledicami zaznamovanih ljudi vedno manj. Na koncu se vse izravna s človekovim koncem.

M. S., MARIBOR

Proslavljanje 25. obletnice OF

Razširjena seja izvršnega odbora GO SZDL in znanstveno posvetovanje o OF bosta jedro proslavljanja

Letos bomo obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda proslavili v okviru praznovanj 25. obletnice vstaja jugoslovanskih narodov kar najbolj svečano, saj bo 27. aprila minilo 25 let od začetkov organiziranega odpora proti okupatorju. Poleg slavnosti, ki jih pripravlja izvršni odbor Glavnega odbora SZDL Slovenije, se tudi občinski odbori SZDL, mladina in druge družbeno-politične organizacije pripravljajo na počastitev pomembne slovenske obletnice. Letošnje slavlje bo zajelo najširše ljudske množice, tako kot je pred 25 leti odpor proti okupatorju prerasel v vseh ljudskih dejanjih. Poseben pečat bo praznovanju prispevalo znanstveno posvetovanje o Osvobodilni fronti slovenskega naroda.

Praznično vzdušje bo uvedel Akademski pevski zbor Toneta Tomšiča, ki bo na predvečer praznika zapel in proslavil 25. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte in 20-letnico svojega obstoja. Na slavnostni dan 27. aprila ob 11. uri dopoldne se bo izvršni odbor GO SZDL sestal na svoji razširjeni seji, ki se je bodo udeležili tudi preživeli udeleženci ustanovnega sestanka OF 27. aprila 1941 in člani nekdanjega vrhovnega plenuma Osvobodilne fronte.

Tudi občinski odbori SZDL se pripravljajo na proslavo zgodovinskega dne slovenskega naroda. Od 25. do 30. aprila bodo imeli izredne konference, posvečene pripravam na kongres SZDL Jugoslavije in obletnici Osvobodilne fronte.

Solarji in dijaki se bodo prazniku posvetili tudi s pisano besedo. Glavni odbor SZDL, Centralni komite Zveze mladine Slovenije in Republiški sekretariat za prosveto in kulturo so razpisali natečaj za najboljšo nalogo o Osvobodilni fronti. Posebne občinske komisije bodo naloge ocenile in najboljše izpod peres učencev in dijakov 1. in 2. stopnje nagradile ob dnevu mladosti oziroma ob dnevu republike.

Slavnostno vzdušje praznovanja začetka odpora proti oku-

patorju bo dopolnilo znanstveno posvetovanje o Osvobodilni fronti slovenskega naroda, ki bo pričelo delati 28. aprila dopoldne v prostorih Inštituta za zgodovino delavskega gibanja na Trgu revolucije. Ideja o proučitvi Osvobodilne fronte na visoki znanstveni ravni se je porodila že ob 20. obletnici ustanovitve, vendar jo bo moč uresničiti šele letos, predvsem zaradi dosedanje slabe urejenosti dokumentacije. Posvetovanje bo potekalo na štirih znanstvenih sestankih. Vsak sestanek bo obdelal po en osnovni referat s koreferati. Referati so po vsebini takole razporejeni: Nastajanje enotnosti demokratičnih sil slovenskega naroda (France Saje), Vloga in pomen Osvobodilne fronte slovenskega naroda (France Škerl), Temeljne točke programa Osvobodilne fronte slovenskega naroda (Me-

tod Mikuž) in Osvobodilna fronta — država v državi (Makso Snuderl). Tem štirim referatom se pridružuje 20 koreferatov. Po zaključku posvetovanja bo posebna redakcijska komisija pretehtala prispevke in najboljše odbrala za publiciranje.

Znanstvenega posvetovanja o Osvobodilni fronti se bodo udeležili strokovnjaki z jugoslovanskih akademij znanosti in umetnosti, zgodovinskih kateder univerz Jugoslavije, sodelavci inštitutov za zgodovino delavskega gibanja in muzejev narodne revolucije, člani zgodovinskih društev, pravniki, sociologi in drugi znanstveni delavci. Simpozij — udeležilo se ga bo okrog 150 strokovnjakov — bo jasno začrtal smer raziskovalnega dela v prihodnosti, ki je bilo doslej neenotno.

ZŠ

Nadaljevanje s 1. strani

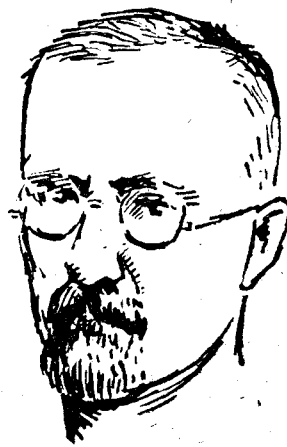
Kako se je rodila protiimperialistična — Osvobodilna fronta slovenskega naroda

Kmečko-delavska stranka stopila v enotno gibanje Osvobodilne fronte, del spekulativcev iz nje-

Boris Zihert

Sam tak agent. Skupina je poskušala z vsemi mogočimi sredstvi ovirati zbiranje narodnih sil v enotno narodnoosvobodilno gibanje, blatila Komunistično partijo, širila intrige, zagovarjala velikosrbsko smer stare Jugoslavije, hkrati pa uporabljala ultra leva socialna gesla. Glede partizanstva je ob vsaki priliki širila defetistične in panične vesti o njegovih porazih, kasneje pa, ko je stopilo jeseni 1941 v ospredje vprašanje Mihailovića, proglasila Mihailovića za narodnega junaka. Kljub varovanju lojalnosti do vseh skupin, ki so sodelovale v Osvobodilni fronti, je bilo tako za Komunistično partijo kakor za Izvršni odbor Osvobodilne fronte nujno, da to skupino zaradi nepopoljšljivega razkrojevanja dela razbije. S pomočjo ostalih skupin jim je to uspelo. Kar je bilo v skupini poštenega, se je prej ali slej brez pridržka

Jože Rus

red Slovenije se je udeležil osvobodilnega gibanja kot kompaktna celota. Delavska enotnost Slovenije je stopila v Osvobodilno fronto tako kot celota kakor prek svojih posameznih sestavnih delov. V Ljubljani je bil ustvarjen Glavni odbor Delavske enotnosti Slovenije. Od socialističnih predstavnikov amsterdamskih strokovnih organizacij je vstopil kmalu po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo v Glavni odbor Delavske enotnosti Slovenije France Svetek (svoječasni delegat na mednarodni konferenci dela v Washingtonu, sindikalni funkcionar in sekretar, malo pred kapitulacijo Italije prišel na osvobojeno ozemlje, od ju-

Dr. Aleš Bebler

pridružil Osvobodilni fronti, Nagode in njegovi pa so bili izolirani. Nagode se je kasneje združil s tako imenovano »sredino« in z njo vred prešel na odkrite belogardistične in mihailovičevske pozicije.

V tem razdobju svojega razvoja — torej v periodi med aprilskim zlomom stare Jugoslavije in nemškim napadom na Sovjetsko zvezo — je pričel Osvobodilna fronta izdajati tudi svoje osrednje glasilo »Slovenski poročevalec«, ki je navezано

Dr. Ferdo Kozak

lija 1942 član Vrhovnega plenuma OF, od kočevskega Zbora odposlanec izvoljeni član Plenuma OF in Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora ter štiridesetletna delegacija v AVNOJ, od septembra 1944 član Izvršnega odbora OF).

Predstavniki vodstva socialistične politične stranke niso hoteli niti v Glavni odbor Delavske enotnosti niti v vodstvo Osvobodilne fronte, češ da celotno njihovo vodstvo ni zbrano, ker so Nemci nekatere njegove člane izgnali v Srbijo. Dali pa so pristanek na vse delovanje Delavske enotnosti Slovenije in Osvobodilne fronte ter tudi stopili v njune lokalne organizacije. S tem pa so dejansko likvidirali vsako politično vlogo socialne demokracije, kajti Delavska enotnost se je kmalu razvila v popolnoma enotno gibanje.

Naposled ugotavlja poročilo, da je na podlagi analize CK KP Jugoslavije KPS pravilno slutila, da bo Nemčija v krat-

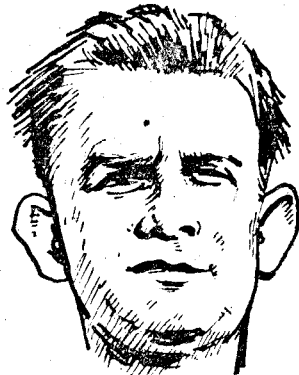

Tone Fajfar

na tradicijo istoimenskega glasila izza časov Slovenske ljudske fronte. »Slovenski poročevalec« je v začetku izhajal tedensko, njegovo redno izhajanje in kolportaža pa je oskrbel ilegalni aparat KPS. »Slovenski poročevalec« je kmalu postal ne samo glasilo Osvobodilne fronte in njen agitator, temveč v veliki meri tudi organizator osvobodilnega gibanja.

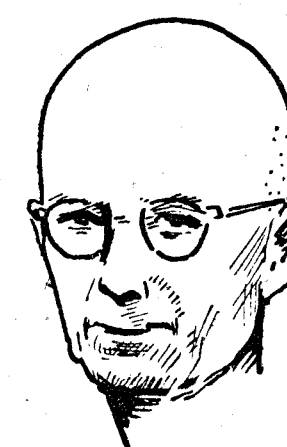
Ze v tej periodi je dala KPS pobudo za konferenco Delavske enotnosti Slovenije. Te konference so se udeležili predstavniki CK KPS, krščansko-socialistične »Jugoslovanske strokovne zveze« in amsterdamskih strokovnih organizacij. Po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo so se Delavski enotnosti priključili tudi predstavniki socialistov kot politične struje.

S tem je bila Delavska enotnost Slovenije v vsakem pogledu vzpostavljena. Delavski raz-

Jostp Vidmar

ze. Ta skupina je nastala šele po okupaciji iz najrazličnejših konfuznih elementov, v glavnem iz bivše JNS. Zdi se, da so imeli v njej veliko besedo tuji agenti in da je bil tudi ing. Nagode

Dr. Fran Šturm

kem napadla Sovjetsko zvezo. Zato ji je bilo tudi jasno, da bo skoraj napačil čas, ko bo oborožena akcija proti okupatorju moralno in stvarno mogoča. KPS je zato že v prvem razdobju OF pripravljala osnovne tehnične, organizacijske in kadrovske pogoje za nastop slovenskega partizanstva.

Pošteni Slovenci so začeli vstajati

Nemci in Italijani, ki so na veliki petek zasedli Ljubljano, so si razdelili slovensko zemljo. Ni bilo več mogoče iti ne na Šmarno gorino ne v Maribor. Skraja vsega tega ljudje sploh niso mogli verjeti. Veliko italijanskega vina se je takrat spilo po Ljubljani. Tretjega maja so Italijani del Slovenije, ki so ga bili zasedli, proglasili za sestavni del rimskega imperija, po trindvajsetih letih smo tako zopet dobili cesarja. V tem črnem času pa je bila 27. aprila ustanovljena Osvobodilna fronta. Pošteni Slovenci so začeli vstajati.

Čudno se je tedaj prelomil svet in marsikdo je celo mislil, da bo pri tem tudi ostalo. Nekateri so si na rokave nadeli kljukasti križ, drugi so se z vso naglico učili italijanskega jezika, mnogi častitljivih glav uradno priznanih slovenskih možganskih trustov se je priklonilo pred liktorsko sekuro, v katalogu ene izmed umetniških razstav si lahko bral, da so se umetniki šolali v Italiji, pa čeprav so morda videli deželo samo mimogrede in, sodeč po njihovih umetninah, še to zelo bežno...

Ves ta čas, ko so po Ljubljani bobnali italijanski vojaki, ki so skraja zalezovali le žene in dekleta, in ko so Nemci začeli in nadaljevali svoje rabeljske posle na Štajerskem in Gorenškem, je del Slovencev pazljivo poslušal radio London, Kuharjeve, Gabrovškove in Krekove govore, drugi pa so že dobro poznali jasne in odločne besede Osvobodilne fronte. Osvobodilna fronta in partija sta jim pokazali neko doslej še nesluteno pot. Kratko ime je nosila ta pot, a bila je polna globoke in težke vsebine: upor, borba za življenje in smrt.

(Metod Mikuž, Iz Dolomitov na Rog)

ZBOR BORCEV za severno mejo

Dne 14. aprila so se na Jesenicah sestali nekdanji borci — prostovoljci za naše severne meje iz let 1918 in 1919. Na ustanovnem občnem zboru so izvolili upravni in nadzorni odbor ter delegate za republiško ustanovno skupščino borcev za severne meje, ki bo maja v Ljubljani.

Vseh borcev, ki so se pred 48. leti borili za severne meje Jugoslavije, živi še okrog 60. 53 se jih je udeležilo občnega zbora. O pomenu nove organizacije je na občnem zboru govoril Jože Stražisar. Orisal je tudi dejavnost sekcije, ki je bila do lani v sklopu organizacije ZBB NOV. V razpravi so številni govorniki poudarili, da se v vsakdanjem družbeno političnem življenju zapostavlja borce za severno mejo, čeprav je njihova zasluga, da takrat nismo izgubili še kaj več kot Koroško. Grajali so tudi novi pokojniški zakon, ki borcem za severno mejo ne priznava statusa borca.

S. Š.

NA NOVOMEŠKEM OBMOČJU ŽIVI PRECEJ ZASLUŽNIH BORCEV

»Naša organizacija se ne sme zapirati zgolj v krog urejanja socialnih vprašanj borcev, temveč se mora vključevati v splošno družbeno dejavnost,« so menili udeleženci ob začetku ustanovne skupščine ZBB NOV Novo mesto, katere se je udeležili 11 delegatov združenj Viktor Avbelj-Rudi, Jože Borštnar kot član republiškega odbora ZBB NOV Slovenije in predstavniki družbeno-političnih organizacij novomeške in sosednjih občin.

V novomeški občini živi nekaj manj kot 4200 bivših borcev. Združeni so v 23 organizacijah. Novomeško območje je torej veliko, mnogo zaslužnih borcev živi na njem in prav bi bilo, ko bi mu republika pomagala k več priznavninam. Za upokojene borce izpred 9. 9. 1943 menijo, da so razmeroma dobro preiskrbljeni. Zato bi morala organizacija čimprej poskrbeti za uveljavljanje posebne delovne dobe tistih članov, ki je še niso uveljavili. Poseb-

na delovna doba gre v prid tudi borcem-kmetom, ki imajo davčne olajšave. Na območju novomeške občine živi 331 borcev-kmetov, ki niso sposobni za pridobitno delo. Doslej so njihova vprašanja reševali z odpisi zaostankov na dohodnini, s priznavninami in plačanimi zdraviljenji. Davčnih olajšav je deležno 573 borcev-kmetov, kmetijsko zavarovanje pa jih ima urejeno 261 in 206 njihovih družinskih članov.

Tudi zdravstveno vprašanje borcev je v novomeški občini dokaj pereče. Doslej tam zanje še niso organizirali zdravstvenih pregledov zaradi pomanjkanja denarnih sredstev. Poudarjajo, da bo to treba opraviti letos, in sicer v povezavi organizacij borcev s komunalnim zavodom za socialno zavarovanje in zdravstvenim domom.

Klubu pospešenemu reševanju stanovanjskih vprašanj v Novem mestu potrebuje stanovanja še 23 nezaposlenih borcev. Izredno veliko je

število proslincev za popravilo stanovanjskih poslopj. Na listi je 90 nujnih primerov in vsak bi potreboval povprečno pol milijona starih dinarjev.

Nekdaj je bila v Novem mestu invalidska športna dejavnost dobro razvita in invalidi so beležili lepe uspehe. Dandanes pa za invalide toliko potrebno športno udejstvovanje v domačem kraju odmirja; le mlajši člani delujejo v raznih klubih in društvih.

Nezadovoljivo delo nekaterih združenj ROP je bilo na nedavni skupščini ZBBB, jedro ostrih in obenem tehničnih razprav. Kaže, da je strokovni učni program novomeškim rezervnim oficirjem in podoficirjem deveta briga. Vojaki strokovnjaki so predavali v skoraj praznih dvoranah. V štirih združenjih je do letošnjega marca niso imeli skupščin, čeprav bi jih morali opraviti že do lanskega decembra.

Z. C.

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

Modna hiša

LJUBLJANA • MARIBOR

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Samohodni topovi
s plinskimi
turbinskimi motorji

Na Švedskem so pred kratkim začeli izdelovati dve novi vrsti samohodnih topov, ki imajo namesto klasičnih plinskih turbinskih motorjev.

Eden izmed teh je samohodni top kal. 155 mm. Težek je 48 ton, izstrelji pa v 45 sekundah lahko 14 granat, kar ni malo za tolikšen kaliber. Strelja do 25 kilometrov daleč.

Druga samohodka je dvocevni protiletalski top kal. 40 mm. Top je izredno gibljiv, strelja zelo hitro.

Vojaške
zanimivosti

tro, priključena pa sta mu tudi radar in avtomatska naprava za spremljanje letal. Kupola topa se lahko v pol sekundi zavrti za 360 stopinj. To orožje je moč uporabljati tudi za obstreljevanje kopanskih odijev.

Pomorski helikopter
s posebnimi plovci

Uprava za oborožitev ameriške vojne mornarice je preskusila posebno vrsto helikopterjev s plovci, ki omogočajo rahlo pristajanje celo na nemirnem morju. Ugotovili so, da se helikopter v primeru, če so valovi visoki dva metra in pol, pozibava največ za eno stopinjo po dolgem in po dve stopinji počez. To pomeni, da se helikopter s tem novim pripomočkom brez nevarnosti spusti na zelo nemirno morje in tam ohlani, ne da bi imel vključene motorje.

Napravo te vrste lahko pritrdijo tudi na letala, ki navpično vzletajo in pristajajo. S tem so helikopterje in letala te vrste še bolj usposobili za protipodmorniški boj, reševalno službo na morju, oceanografska raziskovanja in v razne druge namene.

Umetni otok »Barbara«

Za potrebe zahodnonemške vojske so v Severnem morju zgradili umetni otok, ki so ga krstili za »Barbaro«, namenjen pa je za preskušanje topov, ki obstreljujejo cilje na morju.

Otok je dolg nekaj manj kot 50 metrov, medtem ko je širok 25, visok pa nekaj čez 7 metrov. V morje sega le tri metre, težak pa je kakih 3.500 ton. Na otoku imajo vse potrebne merilne naprave, razne motorje, pa tudi posebne naprave, ki povzročajo podobno zibanje kot na ladjah. To je potrebno zato, da bi merjenje in streljanje potekalo v takih okoliščinah, kot je to na pravih ladjah.

Novi džipi za
Bundeswehr

Do 1970. leta bo zahodnonemška vojska dobila 30.000 novih teren-skih vozil, podobnih ameriškim džipom. Tega postja se bosta udeležili tudi Italija in Francija, ki se zanimata za 10.000 vozil vsaka.

Vozila bodo težka po 500 kilogramov, njihova hitrost bo 90 kilometrov na uro (brez priklole) oziroma 70 kilometrov na uro (s priklole). Goriva bodo imela za 800 kilometrov dolgo pot, vzpenjala pa se bodo lahko do 50 stopinj navkreber. Seveda pa jih bodo lahko spuščali tudi s padali, menda pa bodo tudi amfibijska. Uporabljali jih bodo kot poveljniška vozila in vozila za zvezo v vseh redovih vojske.

Oborožitev
helikopterja »Chinook«

Ameriški helikopter »CH-47 Chinook« je zelo dobro oborožen. V prednjem delu ima raketen metalce kal. 40 mm, s katerim pomočnik pilota iz svoje kupole lahko izstrelji v zelo majhnem časovnem obdobju več sto raket in prekrije z ognjem precej širok pas pod helikopterjem. V dopolnitve temu orožju ima helikopter na vsaki strani še po en top kal. 20 mm in raketen metalce kal. 69,9 mm z devetnajstimi raketami ali pa mitraljez kal. 7,62 mm.

Z bočne strani je helikopter »Chinook« zavarovan s petimi mitraljezi kal. 7,62 mm ali 12,7 mm, en mitraljez pa je tudi na zadnji strani.

To pa še ni vse. Nova verzija tega helikopterja ima na spodnji strani jeklene plošče, ki varujejo posadko in življenjske dele helikopterja pred nasprotnikovim ognjem iz pehotnega orožja.

Helikopterje te vrste nameravajo v boju uporabljati za varstvo drugih helikopterjev, ki jih imajo za prevoz pehote, med polenjem in izkrcanjem.

V predhodnici proti Trstu

Kot je znano, je bil naš udarni bataljon 30. divizije predhodnica 9. korpusa pri pohodu v Trst. Bili smo sami izbrani fantje iz vseh treh brigad naše divizije, sami mladi, stari od 17 do 25 let. Le tovariš Anton Bevc iz Sv. Križa pri Mokronogu je bil starejši. Starejši je bil še tovariš Šavli s Kanalskega.

Prvi komandant našega bataljona je bil mlad fant Leopold Košir-Zmago. Zaradi slabega zdravja ni mogel ostati pri nas; prehudi so bili namreč napori.

Namesto njega smo dobili tovariša Masla, ki je ostal le nekaj tednov. Nato je prišel iz Kosovelove brigade tovariš Slave, ki je bataljonu poveljeval do konca vojne.

Nekako v začetku marca 1945 je naš bataljon odšel na Kras. Vrteli smo se med Trzicem (Monfalcone) in Pivko ter delali razne akcije. Tako smo dočakali 25. april, ko se je začela velika četniška ofenziva. Ko se je končala, smo se zbrali na Volčjem gradu, hkrati pa je začelo močno deževati. Tovariš

Slave je bataljon postrojil sredi vasi in rekel:

»Tovariši, dobili smo povelje, da gremo naravnost proti Trstu. Mi smo predhodnica.«

Bili smo presenečeni. Kar nismo mogli verjeti, da je to res, da bo torej kmalu konec vojne. Kljub dežju smo odkorakali in glasno prepevali »Nabrusimo kose...«

Pri Krajni vasi smo že dohiteli in tudi prehiteli neko brigado, menda Kosovelovo. Teško so bili obloženi z opremo in orožjem, bili so raznih starosti, kar precej je bilo tudi takih, ki bi bili lahko naši očetje. Toda kljub temu so vztrajali. Zasmilili so se mi, ko so se ozirali proti naši lahki gibljivi enoti, 73 mladih, čvrstih, zdravih in do zob oboroženih udarnikov... Vsi smo imeli enake temnomodre uniforme, korakali smo strumno, oboroženi smo bili z nekaj mavzericami, trinajstimi lahкими mitraljezi, ostali pa so nosili brzostrelke. Nahrbtnikov nismo nosili, le orožje in nič koliko streliva.

Ko smo prišli v Repentabor, je bilo tamka v zasedi 17 Nemcev. Varovali so minsko polje na cesti. To-

variš Slave jih je ukazal zajeti in odpeljati v divizijski štab, ki je bil nekje pri Krepljah. Povelje smo kmalu izvršili.

Kmalu po polnoči smo odšli dalje proti Opčinam. Približali smo se sovražnikovim položajem in jih bliskovito napadli, pregnali Nemce s prve črte in ujeli 8 vojakov. Za nami je pritisnila brigada, mi pa smo se pripravili za srečanje s Trstom...

Prvega maja smo se že v zgodnjem jutru približali vojašnici v ulici Rossetti. Tam je bilo kakih 800 nemških ter italijanskih vojakov. Z našo veliko odločnostjo in prepričevanjem smo jih pripravili, da so se začeli vdajati. Orožje so zmetali na kup in se postrojili v četrvered. Zdalj je bila vojašnica naša, ujetnike pa smo odpeljali na zbirno mesto. Najbolj se nam je prileglo skladišče živeža, saj smo bili pošteno lačni.

Kmalu zatem smo se srečali z borci 4. armade. Kot samostojna enota smo uničili še nekaj manjših sovražnikovih skupin, nato pa smo se preselili v neko stavbo v središču mesta. Najprej smo odredili »politijsko uro«, zakaj hoditi po mestu je bilo nevarno. Dobro oboroženi in s strelivom založeni ostanki fašistov so se skrivali po podstrešjih in gornjih nadstropjih in zahrbtno streljali na naše, ki so hodili po mestu. Veliko takih po-tuhnjenecv je onemogočil prav naš bataljon. Zgodilo se je, da so še 11. maja taki obupanci pobili šest-člansko patruljo iz neke druge naše enote.

V Trstu smo bili do 12. maja. V času našega bivanja v tem mestu je nastala fotografija, ki jo prilagam. Drugi ali tretji dan po našem prihodu v mesto smo našli na fotografiji; stopili smo pred aparat in fotografija je bila tu.

Jože Peternej

Izvidniško letalo

Američani uporabljajo nov tip letala brez pilota »BQM 34 A« za izvidništvo. To letalo je dolgo 7,01 metra, razpon kril je 3,91 m, največja brzina 1100 km na uro, največja višina, ki jo letalo doseže, pa znaša 15.250 m. Domet letala je 1800 km.

Letalo je opremljeno s sodobnimi aparati za infra rdeče opazovanje in z aparati za natančno fotografiranje.

»BQM 34 A« obesijo pod krila letala »C 130« in to na vsako stran dva. Ko se loči od matičnega letala, se v letalih brez pilota vključijo turbinski raketni motorji in avtomatični piloti. Letala letijo proti sovražnikove-mu ozemlju po vnaprej predvidenem programu. Potem ko opravijo svojo nalogo, se obrnejo in letijo nazaj proti vzletišču. Pristajajo s padali.

Z leve proti desni: Jože Peternej iz Novakov pri Cerknem, Andrej Pegan iz Koprive na Krasu, Franc Bajc iz Kola ter Srečko Trčan iz Klanca pri Gorjanskem

»PO POTEH PARTIZANSKE
LJUBLJANE«

Letos bomo, že desetič zapored, proslavili obletnico osvoboditve mesta Ljubljane v okviru obletnice vstaje. Na pohodih — manifestativnih in tekmovalnih — bomo potrdili čvrsto enotnost našega revolucionarnega mesta v času okupacije, se spominjali njegove slavne preteklosti in borbenosti, ki je prispevala velik delež odpora in boju za svobodo.

Letošnji pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« se bo odlikoval z doslej največjo množičnostjo. Udeležili se ga bodo tudi nekdanji partizanski kurirji, ki že nekaj dni obiskujejo partizanske kraje na Gorenjskem in njihove prebivalce ter se posvečajo spominu padlih tovarišev. Mladina, ki je pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« že sprejela za svojega, bo s srečanja s slavno revolucionarno preteklostjo poslala tovarišu Titu iskrene želje ob njegovem rojstnem dnevu.

ŽC

Vesela družina borcev Bohinjsko-jeseniškega odreda se je leta 1944 fotografirala pred hišo dr. Bogdana Breclja na Pšincu nad Uskornico. Tovariša Breclja zanima, kdo so tovariši na sliki, ki so nekaj časa prebivali v njegovi hiši. Bralce prosimo, da si sliko pazljivo ogledajo in nam sporočijo vse, česar so se v zvezi z njo spomnili.

Na obisku v vojaškem tehnološkem inštitutu

Divizija v epruveti

»Ne vemo, kaj bi utegnili zanimati naše bralce,« so nam skromno, kot je to že navada v znanstvenih ustanovah, rekli vodje inštituta. »Že dvajset let se ukvarjamo s formulami, temperaturami, trdoto materiala, raznimi legurami... Enako pa tudi z vprašanji smodnika in razstreliva, vendar je to prestrokovno.« Kljub temu pa smo v pogovoru zvedeli marsikaj zanimivega:

— Izstreljevanje raket je že več stoletij stara zadeva; pošiljanje raket na Mesec pa je uresničljivo šele od takrat, ko so kemiki iznašli snovi, ki vzdržijo desetine in stotine tisočev kilogramov pritiska, in ko so pripravili gorivo, ki lahko potisne v vesolje kot nebotičnik velike rakete...

— Največjih sodobnih letalskih motorjev na notranje izgorjevanje ne bi bilo, če ne bi kemiki odkrili bencina z izredno eksplozivno močjo...

— Brez polietilena, ene izmed plastičnih snovi, iz katere izdelujejo izolatorje, ne bi bilo radarja.

— Z drugimi besedami: celo najbolj genialni konstruktorji bi bili brez moči, če jim ne bi strokovnjaki-tehnologi

oskrbeli ustrezneje materialov. Zato tudi naše vojaške tovarne marsikaterega orožja, opreme in naprave ne bi moge izdelovati, če ne bi bilo vojaških tehnologov.

Eno izmed vprašanj, ki so ga tu rešili, je tudi domači suhi akumulator za motorna vozila. Na prvi pogled bi človek sodil, da to ni nič posebnega. V njem je električni naboj in potem, ko vanj vlijemo elektrolit, takoj, v vsakem primeru pa po dveh ali treh urah polnitve, daje dovolj elektrike za potrebe motornega vozila. Navadne, svinčene akumulatorje je treba polniti 48 ur...

Pravi pomen našega suhega akumulatorja bomo dojeli, če si zamislimo motomehanizirano divizijo, ki ima svoja vo-

vajati TNT. Sedaj pa smo s pomočjo delavcev in tovarniških strokovnjakov te naprave izpopolnili in dosegli že kakih 50% večjo proizvodnjo. Razen tega pa tovarna s pomočjo raznih tehnoloških izboljšav prihrani po petnajst milijonov dinarjev mesečno...

S takim povečanjem storilnosti bi bila zadovoljna marsikatera civilna tovarna. Seveda pa je treba raziskovati, proizvajati...

»Na katero področje pa ste usmerili vaša raziskovalna dela?« smo se pozanimali.

»Sodelujemo z mnogimi tovarnami in z vsemi drugimi vojaškimi inštituti. Od nas zahtevajo materiale za ustrezne lastnosti, naši strokovnjaki pa jim jih preskrbijo... Z drugo besedo: poskušamo držati korak z najsodobnejšimi vojaškimi tehnološkimi prizadevanji.«

»To pa so?«

»Če ne upoštevamo raketne in jedrske tehnike, iščemo oklop, ki ga ne bi mogle prebiti topniške prebojne in kumulativne granate. Z druge strani pa hočejo imeti granato, ki bi prebila vsak oklop... Jeklo je drago in težko. Zato izdelujemo sedaj enako odporne oklope tudi iz aluminijastih zlitin. Morda je najzanimivejše to, kar tehnologija in kemi-

ja dajeja pešaku. V Vietnamu, na primer, se Američani bore z »armalit« puškami. To avtomatsko orožje je napravljeno predvsem iz aluminija in plastičnih snovi. Klasična karabinka je težka več kot 4,5 kg, »armalit« puška, ki ima lastnosti puške, brzostrelke in lahkega mitraljeza hkrati, pa le 2,8 kg... Delajo celo na tem, da bi jeklo povsem izločili. V tem primeru bi puške (kopita, obloge) bile iz plastičnih snovi, cev pa iz aluminija. Puške te vrste pripravljajo na Danskem, v Sovjetski zvezi in drugod. Pripravljajo tudi avtomobilske gume, ki bi bile odporne proti mrazu in proti ognju ter neobčutljive za zob časa...«

Te stvari torej kuhajo strokovnjaki Tehnološkega inštituta v svojih epruvetah in jih ljudje lahko zaznavajo pod njihovimi mikroskopi, v rektorih, proračunih, električnih pečeh in na mnogih instrumentih.

Tiho je v teh laboratorijih. Ljudje v belih haljah so tudi tihi. Pod belimi haljami pa se skrivajo uniforme: inštitut je pravzaprav posebna enota, ki se nenehno bori za to, da bi vsa JLA dobila svojemu srcu ustrezno orožje.

POLITIKA EKSPRES

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

ZADNJI DNEVI BERLINA

Razpad nacističnega rajha

Devetega aprila so sovjetske enote zavzele Königsberg, največje mesto v Vzhodni Prusiji. Ofenziva v Ardenih je Hitlerja stala 120.000 mož, 600 tankov in oklopnih vozil, 600 topov in 1600 letal. Enajstega aprila so predhodnice 9. ameriške armade, prodrle do Labe, odkoder je do Berlina bilo le še devetdeset kilometrov. Nemci so metali v zrak svoja zadnja municijska skladišča. Na

najhujše dneve. Požarom niso mogli do živega, ker ni bilo vode. Ogenj je uničeval ulice in mestne četrti, ustavile so ga lahko le ruševine. V mestu je nastala lakota, čeprav so nemška letala nekajkrat odvrгла živež. Bolnišnice in zaklonišča so bile polne ranjencev in umirajočih ljudi. Podobno je bilo tudi na železniških postajah in na postajah podzemeljske železnice.

Hitler je še vedno trmast. Ne želi spoznati resnice. Morda pa je niti ne more spoznati...

Tretji rajh je omrtvičen. V Porurju se je proizvodnja premoga znižala z 22.000 vagonov v letu 1943 na komaj 3000 vagonov. Porurje je obkoljeno. Ceste so prepolne civilistov, ki prestrašeni beže na vse strani. Neskončne kolone voz, koles, ročnih vozičkov in otroških vozičkov so se razlezele po cestah in so nenehno na udaru nasprotnikovih letal.

V neposredni bližini Berlina se je podril zvonic stare potsdamske cerkve. Za mnoge je to slabo znamenje, saj je Hitler prav v tej cerkvi razglasil svoj tretji rajh. Tu je pred grobom Friderika Velikega tudi svedčano prisegel.

Mar Hitler vidi te ruševine? Ali tudi te ne morejo vplivati na njegove sklepe. Ni stvari, ki bi ga mogla prepričati, da je »tisočletni rajh« tik pred zlomom.

»Če smo že zgubili vojno,« je dejal, »naj narod propade. Usoda je tista, ki to zahteva. Ne vidim razloga, zakaj bi ljudstvu pomagali, da ostane pri življenju... Oni, ki bodo po vsem tem še ostali živi, bodo itak nižja bitja, saj elite ne bo več.«

Hitler na možnost, da bi se vdal in da bi se pogajal, sploh ni mislil in je razglasil »uničevalno vojno«. Vse ujete letalce so pobijali. Vsi mostovi, vsi industrijski objekti, železniške postaje, črpalne naprave in električni daljnovodi naj bodo uničeni. Civiliste, ki bodo razobešali bele zastave, je treba ustreliti.

Berlin se je za nemške vojske spremenil v pekel. Vsega je primanjkovalo — vode in municije. Nedorasli fantje in veterani Volkssturma so zaman padali. Mnogi Nemci so še verjeli v tajno orožje, ki jim ga je obljubljal fuhrer. Vojne ladje in tanki se niso mogli premakniti, ker ni bilo goriva. Letala so obšla na tleh. S »V-1« in »V-2« ni bilo moč spraviti zgodovine z njenega tira. Kljub temu pa je Goebbels še nadalje dal razobešati po berlinskih zidovih plakate z napisi, polnimi laži: »Kdor zaupa Hitlerju, verjame v zmago.« »Boljševizem je na robu zloma.«

Petnajstega aprila je ob 3.45 zjutraj 22.000 topov usmerilo svoje cevi proti Berlinu: so-

vjetske enote so krenile v odločilno ofenzivo čez Odro. Nemške enote so se znašle pod strahovitimi topniškimi ognjem. Po peklenskem obstreljevanju, ki je trajalo poldrugo uro, je na tisoče tankov in drugih oklopnih vozil s prižganimi žarometi krenilo v napad, spremljala pa so jih vozila z ogromnimi in zelo močnimi reflektorji. Nemške divizije so se začele umikati.

Lepega spomladanskega dne, 18. aprila, se je na zahodni fronti vdalo dvajset divizij. V osrčju Porurja je tedaj bilo ujetih kakih 325.000 Nemcev, med njimi tudi trideset generalov.

Obroč je postajal čedalje ožji. Hitler pa se je znašel v past. Ali se bo le odločil za kapitulacijo? Ne, Hitler tudi sedaj ni mislil na kaj takega.

Hitlerjev rojstni dan

Devetnajstega aprila je Goebbels govoril nemškemu ljudstvu in mu skušal dopovedati, kakšno usodo bo doživelo v primeru zavezniške zmage. Ponavljal je že oguljene fraze o Židih, boljševizmu in plutokraciji, pa tudi Sibirije ni pozabil omeniti.

Nemške vojske, ki so se borili pred Berlinom, so prepričevali, da bodo vsak hip prišli Američani in jim pomagali zavrniti sovjetske enote. Mnogi izmed njih so verjeli fuhrerju, ko jim je ta obljubljal: »Berlin bo ostal nemški! To se bo ponovno zgodilo tudi z Dunajem!«

Letala pa so metala letake z naslednjo vsebino: »Na poti je Wenkova armada, ki vas bo osvobodila in pomagala doseči zmago.« Ta armada je bila le plod Hitlerjeve domišljije. V tej povprečni vojaški enoti je bilo devetdeset odstotkov gojencev raznih vojaških šol. S tem neizurjenimi fanti se je Hitler nameraval upreti oklopnim divizijam maršala Zukova.

Dvajsetega aprila je Hitler v svojem podzemeljskem brlogu praznoval 56. rojstni dan. Obiskali so ga vsi njegovi stari prijatelji in sodelavci: Göring, Goebbels, Himmler, von Ribbentrop in Bormann. Tam so bili tudi vojaški komandanti: Dönitz, Keitel, Jodl in Krebs. Zaželeli so mu vse najlepše.

Navzlic katastrof, ki so si sledile druga za drugo, se Hitler še ni imel za potolčenega. Ni priznal, da je z njim že konec. Bil je še nadalje prepričan, da je rojen pod srečno zvezdo.

»V vsakem primeru,« je dejal, »vam lahko zagotovim, da tretji rajh ne bo nikoli kapituliral. Enajsti november 1918 se ne bo ponovil.«

Marsikdo se je takrat spraševal, če s Hitlerjem nekaj ni v redu. Walter Neurath, ki je bil preživel zadnje dneve tretjega rajha v Hitlerjevem zaklonišču, se ga spominja takole: »Njegovo govorjenje in pogledi so bili ostrejši kot sicer. Kazalo je, da so izčrpane že vse njegove intelektualne rezerve. Nor, vsaj v pravem pomenu besede, vse-kakor ni bil, toda videti je bilo, da je povsem zlomljen, izčrpan in živčen.«

V naslednji številki:

- Göringovo izdajstvo
- Obkoljeni
- Kje je 9. armada?
- Bela zastava nad Berlinom

MIHA KLINAR:

PRVI VOJNI DNEVI V KARAVANKAH

1

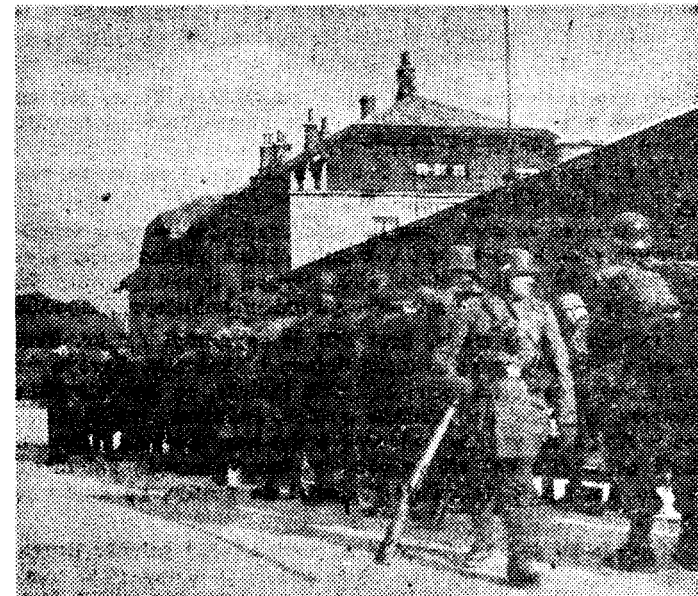
Zdaj je Pavlu žal, ker je v nedeljo na sprejemu, ki ga je za nekatere pribežnike z ene strani meje priredil koroški gauleiter Kutscher, zinil, da pozna sleherno stezo v Karavankah. Najbrž bi molčal, a kaj ko so ga predstavili gauleiterju kot potomca stare nemške ljubljanske rodbine, ki je imela že leta 1848 svojega člana v frankfurtskem parlamentu in ki je od tedaj nenehno in neuklonljivo stala na braniku nemštva ter si prizadevala z vsemi svojimi močmi za zgraditev nemškega mostu na Adrijo. Čutil se je počaščenega, ker je gauleiter prekinil predstavljalca in rekel, da pozna zaslužno preteklost Pavlovih ljubljanskih in jeseniških prednikov, nekdanjih ustanoviteljev in delničarjev Kranjske industrijske družbe, ki niso krepili samo gospodarske moči nemštva v krajih južno od Karavank, marveč so za časa stare podonavske monarhije denarno podpirali Südmarmko in druge nemške organizacije, ki so si prizadevale, da bi košček sveta med Karavankami in Adrijo napravile nemškega za vselej in izrinile z njega podčloveško slovansko go-lazen.

Zato je sam bog dal to vojno, ki bo dokončala stoletno strem-ljenje, čeprav vse težave z zmago nad Jugoslavijo še ne bodo odpravljene, ker je fuhrer sklenil upoštevati nekatere zahteve svo-geja italijanskega zaveznika.

O teh zadevah gauleiter ni povedal ničesar, pač pa je rekel, da na ta usodni dan, ko se začnejo osvobajanje praneške Spodnje Stajerske in prav tako praneške Kranjske, pričakuje od pribež-nikov, da bodo po svojih zmognostih pomagali slavni fuhrerjevi vojski pri nalogah, ki jo v teh dneh čakajo.

»Verolomsko Jugoslavijo je treba prisiliti na kolena v najkraj-šem možnem času. V štirinajstih dneh je treba to državo zbrisati z evropskega zemljevida. Porok za to sta genralni fuhrer in slava nepremagljiva wehrmacht, ki je doslej že s prvim naletom uničila slehernega sovražnika in si podredila Evropo.«

Potem je prisotne vpraševal, kaj bi lahko v tem trenutku storili za fuhrerjevo vojsko. In ker je gauleiter stal tik pred njim in ker se mu je zdelo, da gleda samo njega, je rekel, da bi lahko prevzel vlogo vodiča čez Karavanke.

Sovražnik je vdrl čez mejo. Nemška vojska 11. aprila 1941 na Jesenicah

»Na tem področju vas ne bomo potrebovali,« se mu je gauleiter zahvalil za pripravljenost, a že včeraj so ga poklicali na celovško mestno poveljstvo ter ga s prvim vlakom poslali v Področje s pismom, naj se javi pri tamkajšnji posadki kot tolmač in, če bo potreba, tudi kot vodič.

In zdaj je tu na tej planini, v pastirskih stajah. Ko so včeraj kmalu po njegovem prihodu odhajali skozi ozko zasekano dolino, se ga je prvič polotil tesnoben strah, saj je pričakoval, da gre do naravnost proti sedlu, ki se bo spremenilo v bojišče. Tako se včasih ni vzpenjal niti v stene triglavske gore. Tu pa, kjer je pot za izkušenega hribolazca igrača, so mu noge postale težke in v prsih mu je razbijalo, kakor da bi obolel na srcu. Ko so prišli do potoka, si je dolgo močil senca in blaho ogledoval niti stoglovo kolono, ki se je vila za njim, sveža in spočita. Čutil je na sebi bolj ali manj prikrite zaničljive poglede, take, s kakršnimi je včasih opazoval ljudi, ki so se napotili v gore, a so že po polurni hoji postali skoro na smrt utrujeni.

Takle vodič! Tale nas ne bo pripeljal daleč,« so gledali, ne da bi spregovorili, nato pa sledili drugemu vodiču, nekemu Andreju, ki se mu je predstavil v dolini in mu povedal, da ga pozna že od prej, saj ga je večkrat videl v Aljaževem domu in nekoč, ko ga je videl, kako je zlezel na smreko in se nato kakor po pobočju spustil z vrha po vejah navzdol, naravnost občudoval njegov pogum. »Nekateri skalasti ste bili sploh tiči in ste ga znali pošteno p-lomiti,« mu je pomenljivo rekel in najbrž mislil na krokanja, ki so si jih privoščili, kadar niso bili v gorah.

Najraje bi ga po gobcu za te besede, ki jih je lomil deloma v nemščini, a potem, ko mu je zmanjkalo besed, v slovenščini, tako da ju je oficir, ki je poveljeval četi, ošvrknil s pogledom in s tem pogledom prisilil vsiljivca k molku.

Mučno mu je bilo ob oficirjevem pogledu, a še zdaleč ne tako mučno kakor potem ob potoku ob komaj prikritih zaničljivih pogledih vojakov, saj so hodili komaj pol ure, a njega je strah utrudil mnogo bolj, kakor če bi preplezal najtežjo smer v triglavski severni steni. Tudi potem se je utrujenosti ni mogel znebiti. Z muko se je vlekel po severnih pobočjih Petelina in se potem po tričetrturi hoji, ko so prišli spet do potoka, zopet ustavil in nadaljeval pot po vzhodnem pobočju Babe na začelju kolone, dokler niso prišli do te male planine s pastirskimi stajami, kjer so se včeraj ustavili.

Vojna v hribih ni izlet v gore, je čutil v kosteh strah pred koncem, ki ga prav lahko doleti s kroglo z ene strani sedla. Ni pribežal v Nemčijo zato, da bi se izpostavil, marveč zato, ker se je bal, da ga bodo na oni strani zaprli zaradi dolgov in zato, da bi ga kot rezervnega oficirja jugoslovanske vojske ne vpoklicali v vojsko. Čim je prišlo do državnega udara v Beogradu, je vedel, da bo vojna. Da, tudi zaradi tega je pobegnil iz Jugoslavije. Ne bi se rad kot jugoslovanski oficir srečal iz oči v oči z nepremagljivo nemško vojsko in naposled morda celo zaman dokazoval, da je Nemec. Toda tudi na nemški strani, kjer so ga kot vodiča oblekli v sivozeleno planinsko vojaško uniformo, mu ne diše, da bi nosil kožo naprodaj, saj so jugoslovanske puške na las podobne nemškim in ubijajo prav tako dobro kakor nemške.

(NADALJEVANJE)

Borci, sodelujte!

Pri Zvezdi združenj borcev NOB občine Nova Gorica deluje odbor za zbiranje zgodovinskega gradiva za proslavo II. SNOUB Ivana Gradnika. Odbor v okviru letošnjih proslav načrtuje zbor gradnikovcev septembra letos, ko bodo slavili tudi občinski praznik in ko bo občinska skupščina sprejela domiciil brigade.

Številni gradnikovci so že prispeli dragocene podatke o bo-jih svoje brigade, katere bo reba še naprej zbirati, da bo knjiga o brigadi čimbolj popolna. Se posebno potrebno je zbirati podatke o padlih Grad-nikovcih.

Mnogo je še bivših pripad-nikov Gradnikove brigade, ki ne vedo, da zbiramo podatke o nji-hovem sodelovanju v NOB, zato prosimo vse tovariše, ki so se borili v sestavi brigade, naj poš-ljejo vse podatke, ki jih imajo. Najnужejši podatki, ki jih po-trebuje odbor, se nanašajo na generalije borca, sedanjí naslov in zaposlitev, udeležbo v brigadi, podatke o morebitni ranitvi, po-datke o članstvu v KP, SKOJ in podobno.

ODBOR ZA PROSLAVO GRADNIKOVE BRIGADE

Odbor bivših borcev 4. slo-venške narodnoosvobodilne udar-na brigade »Matije Gubca« zbira gradivo za pisanje brigade kro-nike. Želimo, da bi knjiga izšla ob petindvajsetletnici ustanovitve prvih slovenskih brigad leta 1967. Ta kronika bo popolnejša, če bo pri njenem pisanju sode-lovalo čimveč bivših borcev.

Zato vabimo vse, ki imajo razne dokumente, fotografije, predmete ali čenopise, letake oziroma, ki lahko napišejo svoje spomine, naj nam jih pošljejo. Posebno dragoceni so podatki o dejavnosti posameznih služb v brigadi, o posameznih funkcio-narijih, nadalje seznami enot in članov SKOJ ter KP.

Pričakujemo tudi pobude za kar najboljšo in popolnejše opisovanje dogodkov in celotne zgodovine brigade.

Prosimo vse tovariše, naj poš-ljejo svoje prispevke do 30. sep-tembra letos. Vse gradivo bomo na željo lastnikov oziroma pis-ciev vrnili vse prispevke pa, ki jih bomo lahko uporabili, bomo tudi honorirali. Vse gradivo po-šiljajte na naslov: Lado Ambro-žič-Novljan, Celjska 12, Ljub-ljana.

ODBOR BORCEV 4. SNOUB »MATIJA GUBCA«

vzhodu je Zukov bil že na pragu Berlina. Stalin se ni motil, ko je trdil: »Berlin je naš. Za-vzamemo ga lahko, kadarkoli ga hočemo.« Nemčiji je grozila ne-varnost, da jo bodo presekali na dva dela. Nacistično cesar-stvo, ki se je še pred kratkim raztezalo od Kavkaza do Atlant-skega oceana, se je sedaj skrči-lo na 180 kilometrov širok pas. Berlin je preživel svoje

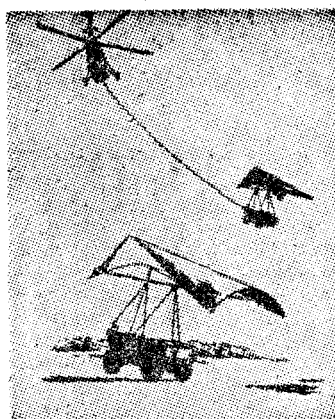
MEDEX
IMPORT - EXPORT
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA C. 13/IV

DELOVNI KOLEKTIV
SPECIALIZIRANEGA
TRGOVSKEGA
PODJETJA
SE PRIDRUŽUJE
ČESTITKAM
ZA PRAZNIK DELA

Vsem svojim poslovnim prijateljem in cenjenim strankam se priporoča z bogato izbiro vseh vrst naravnih medov, voska in čebelariskih potrebščin.

NOVO AMERIŠKO
OKLOPNO VOZILO »COM-MANDO«, v katerem je prostora za 11-člansko po-sadko, je precej boljše od drugih transporterjev: z motorjem, ki ima 210 konj-skih moči, lahko vozi do 105 kilometrov na uro, ob-vlادuje pa do 60° strme bregove. Vozilo je amfi-bijsko.

NOV NAČIN PREVAŽA-NJA tovorov s helikopterji so pred kratkim preskusili na Poljskem: helikopter vleče na vrvi privezano vo-zilo, težko do 600 kilogra-mov, nekaj časa po tleh, nato pa se vozilo, ki ima nad seboj posebno krilo, dvigne v zrak in sledi he-likopterju.

FOTOS PODPISOM

KUBANSKA VOJSKA je sodobno oborožena, šteje pa v mirnem času kakih 50.000 mož. Na sliki vidimo oddelek njene pehote s čeladami, podobnimi sovjetskimi čeladam, in s puškami belgijskega izvora

Praznik boja, svobode in zmage

Zivimo v velikem, revolucionarnem razdobju naše zgodovine, največjem, kar jih pozna naš narod. Pred 25 leti so v Ljubljani ustanovili Osvobodilno fronto slovenskega naroda. Še nekaj dni nas loči od 1. maja, 9. maja, praznika zmage naše armade v drugi svetovni vojni.

V teh mesecih pred 25 leti so počile prve puške na slovenskih tleh, prvi strelji so presekali gozdne tišine, prvi ranjenci so kriknili od smrtnih bolečin. Prebudila se je zavest zatiranega in okupiranega naroda, krenili smo v boj za svoje pravice in resnice.

Nikoli v vsej svoji zgodovini nismo tako krepko verovali v svoje ideale in velike cilje človeštva. Nikoli nismo žrtvovali toliko življenj, nikoli v vsem svojem razvoju nismo imeli pred seboj tako jasnega cilja. Naš program je bil velik, zdaj ga počasi in z velikimi žrtvami uresničujemo.

Mirno in brez pretiravanja lahko rečemo, da smo šele v tem velikem boju postali subjekt zgodovine. Pred vsem svetom smo dokazali, da imamo pravico do te zemlje. Naše mesto je med Alpami in Jadranom, v veliki skupnosti jugoslovanskih narodov.

Vsaka pot naprej je težka, ta, za katero smo se odločili leta 1941 in 1945, je najtežja, najbolj revolucionarna, najbolj zahtevna. Na pot, ki smo jo prehodili, gledamo s ponosom pa tudi

Politični obzornik

z zavestjo, da smo veliko žrtvovali in da smo se morali marsikomu odreči. Prav gotovo si pred dvajsetimi leti nihče ni predstavljal, da bomo imeli danes to, kar imamo. Tedaj smo govorili o kruhu, pozneje o kartah za meso, o dišečem milu, o prvih otroških vozičkih. Sanjali smo o počitnicah na morju, v gorah, ob jezerih.

Pozneje so se pojavile težave — vsaka družba jih ima, v vseh zgodovinskih razdobjih so bile. Po vsaki revoluciji pride razdobje trenutnega razočaranja, v življenju vsakega naroda so plime in oseke. Ni tega, ni onega, toda to so težave na višjem nivoju, težave hitrega razvoja. Zgodovinarji bodo naše razdobje ocenili kot prelomno, mi sami bomo rekli našemu času »dobri stari časi«.

In vendar živimo zdaj v največjem, najbolj revolucionarnem in prelomnem razdobju, kar jih pozna človeštvo. Pred našimi očmi se spreminja karta sveta. Na zemljevidu Afrike, Azije so se pojavila nova imena, nove države. Od nekdanjih kolonialnih imperijev so ostali le še drobiči. Novi narodi se vključujejo v svetovno zgodovino. Iz objektov so postali subjekt zgodovine.

Kdo je pred desetimi leti vedel za Alžirce. To so bili za nas samo Arabci, ki so naselili severno Afriko. In vendar imajo Alžirci vse zgodovinske značilnosti naroda. Indijski muslimani imajo zdaj svojo državo — Pakistan. To je še en dokaz več, da se novi narodi še vedno formirajo.

Razširila so se naša obzorja. Naša zgodovina — vsaj zahodnega sveta — je začela na vzhodnih obalah Sredozemlja. Sredozemska civilizacija je nato zajela Evropo, Ameriko, Avstralijo. Evropa ni več središče sveta, Evropa tudi ni več njegov gospodar.

Prebudila se je Azija, prebudili so se narodi Afrike. Svet ni več razdeljen na samostojne države in kolonije. Evropa ne kopiči več denarja na račun indijskih tkalcev, ne črpa kitajskih bogastev, ne ropa več afriških gozdov, rudnikov, črnski delavec v Afriki ne trepetava več pred belim gospodarjem. Japonski ribiči ne vlačijo več rib iz vode za brezobzirne in anonimne družbe, kmet je v večini držav prišel do zemlje, po kateri je hrepenel.

Končalo se je eno razdobje zgodovine, zdaj začnemo drugo. Kolonializem v svoji stari obliki in podobi je mrtev. Pred nami je nova organizacija družbe. Ni lahko organizirati življenja treh milijard ljudi, še težje bo, ko se bo človeštvo podvojilo. Konec tega stoletja bo baje na zemlji že sedem milijard ljudi. Zahteva bodo še večje, problemi še težji.

V sto letih je človeštvo napravilo velikanski napredek. V nadaljnjih sto letih bo ta napredek še večji. Tehnika bo odprla človeštvu še neslutene perspektive, rešila bo probleme, ki nam zadajajo danes take skrbi. Znanstveniki so ugotovili, da je na zemlji dovolj vsega, le izkoriščanje je nerazumno. Celo Indija ima baje dovolj hrane, veliko je propade zaradi pomanjkljivih silosov in pa pomanjkanja prometnih sredstev v deželi.

Kdo se še ni zamislil ob starih slikah za 1. maj! Delavci korakajo v širokih sklenjenih vrstah in zahtevajo svoje pravice. Osemurni delavnik, socialno in starostno zavarovanje, plačan dopust, enakost pred zakoni, pravico štrajka.

V času velike industrijske revolucije v Angliji, Ameriki, so delali 10, 12 pa tudi 14 ur. Tudi otroci so delali, ženske, nedelje niso poznali. Letovišča in kopališča so bila le za bogataše.

Prvi maj je v številnih državah državni praznik, delavski razred je postal motor in duša države. Delo je ne samo dolžnost, delo je zdaj tudi pravica.

Proizvodnja in razdelitev produktov proizvodnje — to so zdaj glavni problemi družbe. Nastaja nova delitev: na industrijski Sever in še nerazviti svetovni Jug. Ta delitev je usodnejša od tiste na Vzhod in Zahod, ki jo je vsilila hladna vojna. Vendar se tudi razvite države vse bolj zavedajo, da je ves svet celota. Sever ne more naprej, če se ne bo razvijal tudi Jug. Zavest, da smo vsi odvisni drug od drugega, je vse močnejša.

Človeštvo napreduje s hitrimi koraki, mi se tega niti ne zavedamo. Velika načela francoske revolucije so že zdavnaj uresničena. V 19. stoletju so se voditelji političnih strank še krvavo borili za splošno volilno pravico, danes je to načelo povsod sprejeto.

Oktobrska revolucija je proglasila pravico vsakega naroda do samoodločbe — danes je ta pravica zmagala tudi v Afriki. Govoriti o neodvisnosti afriških dežel je bilo pred desetimi leti zelo revolucionarno. Zdaj gre za to, da postanejo afriške dežele tudi gospodarsko samostojne.

Kar je bilo še včeraj revolucionarno, danes ni več. Tak je zakon našega razvoja.

Naša družba mora uresničiti velike naloge, uresničiti mora načelo, po katerem ima vsak poedinec, vsak narod, pravico da poštenega in človeka vrednega življenja. To bomo lahko uresničili le, če bomo živeli v miru in mirno uživali sadove svojega dela.

M. O.

V muzeju Ane Frank

Ime židovske deklice Ane Frank je danes znano širom po svetu. Njen dnevnik, v katerem je z otroško roko in globokim občutkom opisala ure, dneve, mesece in leta, ko se je s starši skrivala pred nacističnimi zločinci, je bil preveden v mnoge jezike ter je v več milijonih izvodov ljudem vseh narodnosti odprl pogled v dušo otroka, ki preživlja smrtni strah in hrepeni po svobodi, soncu, lepoti, prijateljih in igri.

Frankova hiša je danes muzej Ane Frank, poleg njega pa so po vojni zgradili sodobno poslopje mednarodnega mladinskega centra, kjer se shaja mladina z vsega sveta. Mladi ljudje vseh jezikov in narodnosti hodijo v duhu po stopinjah Ane Frank in na kraju tragedije majhnega židovskega dekleta spoznajo nesmisel nasilja in vojne.

Prvi prostor v muzeju Ane Frank je tako imenovana »informativna« soba; tu je le okoli dvajset slik iz druge svetovne vojne, a vendar tistih dvajset, ki strnjeno povedo vse: boj in gore, je, smisel in nesmisel. Vrsti vojniških slik pa se ne konča z Berlinom, temveč s sliko, ki je bila posneta v Vietnamu: mati stiska otroka k sebi, za njo gori dom, naokrog stoje vojaki in streljajo...

V Anini sobi ni vojniških slik. Tukaj so Sonja Henie, Simone Simon, Greta Garbo, Heinz Rühman, Leonardo da Vinci, pa tudi pokrajine in šaljive razglednice, in razgled skozi okno, na sončno dvorišče — razgled, ki ga je Ana za zavesami lahko samo slutila.

Na zidu visi zemljevid Normandije: toliko obetajoča »druga fronta«. Prebivalci skrivališča niso utegnili pomakniti zastavice do Chartresa; dva dni prej so Nemci razdrili upanje, da se je mogoče skriti in izogniti usodi milijonov.

Na stenji so vrtane vzporedne erte, dokaj tesno druga ob drugi. Ob njih datum in ime. Prvič se je Ana postavila k zidu 16. septembra 1942, nekaj mesecev potem, ko je bila napisana prva stran v njenem dnevniku. Ko je poslednjič stopila k zidu, nekaj dni pred koncem, je bila zgornja črta za 20 cm nad njo; tako je Ana rasla v skrivališču.

V zvezi s tem je Zdrženje bivših političnih deportirancev iz Trsta, z njim vred pa tudi uredništvo »Primorskega dnevnika« začelo zbirati celotno gradivo o tržaški Rižarni. Hkrati je Zdrženje povabil vse tiste, ki so bili zaprti v Rižarni oziroma vse tiste, ki vedo karkoli povedati o nacističnih zločinih v Rižarni, naj prispevajo podatke Zdrženju bivših političnih deportirancev v Trstu (Ul. Zonta 4) ali »Primorskemu dnevniku« (Via Montecchi 6).

Zbirajo gradivo o Rižarni

Športniki!

- NEPRECEENLJIVE VZORCE ZA ZIMSKO IN LETNO SEZONO BOSTE DOBILI V

TO VARNI PLETENIN SEŽANA

»Primorskega dnevnika« začelo zbirati celotno gradivo o tržaški Rižarni. Hkrati je Zdrženje povabil vse tiste, ki so bili zaprti v Rižarni oziroma vse tiste, ki vedo karkoli povedati o nacističnih zločinih v Rižarni, naj prispevajo podatke Zdrženju bivših političnih deportirancev v Trstu (Ul. Zonta 4) ali »Primorskemu dnevniku« (Via Montecchi 6).

Pravni nasveti

K. M. Brežice — Prvo vprašanje se tiče dodatka za borce. Kot čuvaj ste bili zaposleni pri podjetju, z novim letom pa ste bili odpuščeni glede na statut in dejstvo, da ste izpolnili (?) pogoje za pokojnino. Ker so bile vse vaše prošnje zavrnjene in tudi posredovanje ZB Brežice ni zaleglo, ste od nekega leta dalje prijavljene na Zavodu za zaposlovanje v Brežicah in prejemale denarno nadomestilo v obliki polovice plače. V času zaposlitve ste prejemale tudi dodatek za borce. Tudi sedaj, ko ste časno nezaposleni, vam pripada dodatek za borce, vendar pa ne

Kutero obdobje se vzame za obračun pokojnine? Ali triletno povprečje?

Najprej odgovor na prvo vprašanje. Zakon o dodatku za borce ima v čl. 4. tudi določilo glede izplačevanja dodatka za borce v primeru časne nezaposlenosti. Udeležencu NOB, ki začasno ni v delovnem razmerju, se še naprej priznava pravica dodatka za borce, če se mu je ta dodatek izplačeval ob prenehanju delovnega razmerja ali če

pripada poleg denarnega nadomestila tudi dodatek za borce. Če prejemate denarno nadomestilo v višini 50 % prejšnjega osebnega dohodka, vam gre tudi za isti čas, ko boste prejeli nadomestilo, dodatek za borce v višini 50 % prejšnjega zneska.

Če imate samo 16 let pokojninske dobe, potem tudi s 55 leti starosti ne boste dosegli še pravice do starostne pokojnine, pa četudi ste borce NOV pred 9. IX. 1943. Sicer

Pogoji za pokojnino, dodatek za borce

veste niti vi, niti kdo drug, v kakšnem znesku vam pripada ta dodatek in kako se ta dodatek pri nezaposlenih sploh obračunava.

Imate pa skupaj 16 let delovne dobe, od 1. 2. 1943 do 1. 8. 1943 v dejanskem trajanju, nato pa dvojno do konca vojne. Razen tega imate priznanih pet let kot zasebni obrtnik, ki je plačeval v socialni sklad. Stari ste 55 let. Vprašanja ne postavljate, sklepam pa, da sprašujete, ali imate pogoje za pokojnino kot borce NOV iz pred 9. 9. 1943.

Vaše tretje vprašanje se tiče obračunavanja pokojnine.

bi imel pravico do njega na podlagi osebnega dohodka, ki ga je dobil v minulem mesecu.

V tem obdobju ima udeleženec NOB pravico do dodatka za borce, če ima in dokler ima pravico do denarnega nadomestila po predpisih o oskrbnih osebah, ki začasno niso v delovnem razmerju. Ta čas gre udeležencu NOB del dodatka, do katerega je imel pravico ob prenehanju delovnega razmerja. Ta del dodatka se mu priznava z enakim odstotkom, v katerem mu je bilo priznано denarno nadomestilo.

To torej pomeni, da vam v času časne nezaposlenosti

pa so vaši podatki o tem, kdaj ste bili obrtnik, nepopolni. Sporno je zato vprašanje vaših petih let, ki ste jih prebili kot zasebni obrtnik. Če je bilo to pred vojno, je drugače, kot če ste bili po osvoboditvi pet let zasebni obrtnik. Ta leta samostojne obrtne dejavnosti se vam za zdaj po našem mnenju ne štejejo, čeprav ste plačevali v sklad zasebnih obrtnikov. S tem skladom namreč ne ni bila sklenjena pogodba o prevzemu sklada in zato vraščanje štetja teh let, ko ste bili po osvoboditvi zasebni obrtnik, ni rešeno. Vsaj ne v tem smislu, da bi se vam ta

V MILJAH SO ODKRILI SPOMENIK

Včeraj je bilo v Miljah ob državnem prazniku osvoboditve veliko slavlje, ko so odkrili spomenik padlim za svobodo. Svečanosti so se udeležili številni bivši borci, aktivisti, deportiranci in svojci padlih, senator Pietro Secchia, predstavniki krajevne oblasti ter delegacije partizanskih ter odporniških gibanj iz vse dežele Furlanije-Juljske krajine. Spomenik v Miljah so postavili na pobudo miljske sekcije partizanskega združenja ANPI in ob podpori številnih domačinov.

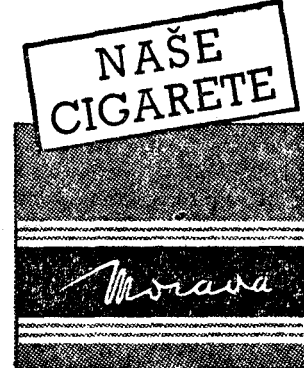
Miljski spomenik padlim za svobodo je pred odkritjem prestat vrsto viharjev. Oblasti so ga bile z nezakonitim ukrepom zadnji hip prepovedale odkriti; nekateri so se spotaknili ob dvojezični napis. Ob raznih prazniških in obletnicah so ljudje kljub temu ob spomenik polagali cvetje. Medtem pa je iz Rima prišla najvišja razsodba, da dvojezični napis ni proti zakonskim predpisom in miljska občina je smela izraziti hvaležnost svojim najboljšim sinovom.

Za nas preveč, za mladino premalo

Oddelek NOB pri Gorenjskem muzeju v Kranju je odprl zanimivo razstavo o nemških koncentracijskih taboriščih, ki je posvečena 25. obletnici vstaje naših narodov. Gradivo za razstavo, ki obsega 240 slik ter mnogo drugih izvirnih dokumentov in drugih predmetov, so zbrali med interniranci vse Gorenjske, mnogo pa je tudi povzeto iz originalnih nemških in drugih dokumentacij.

Razstava je razdeljena na 4 dele. Prvi del s šestimi panoji prikazuje prihod Hitlerja na oblast, začetek preganjanja Židov, komunistov in podobno ter nastanek prvega taborišča v Dachauu. Drugi in tretji del prikazujeta začetek nacističnega pohoda po Evropi in še posebno napad na Jugoslavijo ter množično uničevanje ljudi po nekaterih največjih taboriščih, kot so Buchenwald, Ravensbrück, Auschwitz, Dachau. Tu so tudi Bugunje kot zbirno mesto za nemška taborišča z mučenjem in streljanjem talcev. Posebno mesto zavzema prikaz nasilja na Gorenjskem s požigi, izseljevanjem ljudi itd. Razstava se končuje s prikazom odporniškega gibanja v taboriščih in osvoboditvi ter vračanjem interniranih na svoje domove.

V sredo, 13. aprila, so interniranci kranjske občine množično obiskali to razstavo. Nad 300 jih je bilo povabljenih (kolikor jih je v evidenci) in dobra polovica se je temu povabilu odzvala. Ogled je bil ganljiv. Nekateri so na slikah spoznali svoje sotrpine, celo samega sebe, drugi so zapustili razstavo

s solzami v očeh... Na srečanju, ki je sledilo ogledu, so interniranci v glavnem ocenjevali, da je zanje, ki so vse to doživljali, razstava prehlada, mučna, saj obja vse tiste grozote pred dvema desetletjema in več v tako živni pčobi, kot da je to bilo včeraj. Toda za tiste, ki tega niso poskusili, zlasti pa za našo mladino — menijo interniranci — je na razstavi še premalo prikaznega.

Tako na primer je Lojze Markovič, ki je bil v Dachauu nad tri leta, dejal, da največje grozote niso prikazane. Pravil je o primeru, ko je iz Francije prispel transport internirancev, med katerimi je bilo že mnogo mrtvih in so morali ruski interniranci s posebnimi kopačami in z maskami na obrazih spravljati ostankne trupel iz vagonov. Stane Toplak, ki je bil v tako imenovani kazenski četi v Mauthausnu tri leta, je dejal, da se jih je od tam rešilo tako malo, da skoraj nima znanca. V enem samem tednu so jih odpeljali 700 v krematorij. Slavka Dolgan meni, da so zelo pozno začeli zbirati gradivo in prirejati razstave, saj se je že mnogo dokumentov izgubilo in spomini so zbledeli. Bila je v Begunjah in zatem v raznih nemških taboriščih. Ana Pavlinova, po rodu Rusinja in že izpred vojne na Gorenjskem, je v najhujšem terorju v taborišču otela gotovo smrti židovskega otroka in ga kot svojega pripeljala v Kranj po osvoboditvi. Nemško sodišče ga je zahtevalo nazaj. Hudo je prizadeta in pravi, da so spomini na tiste čase zanje preveč mučni.

In tako naprej... Mnogo je bilo pripomb o razstavi, pomislekov o današnjem prikazovanju tistih grozodejstev in današnjih ciljev in uspehov pri tem. V glavnem pa so se vsi strinjali s tem, da bi se večkrat sestali in se pogovorili o takratnih in današnjih razmerah.

K. Makuc

leta štela v pokojninsko dobo. Pogodba med skladom zasebnih obrtnikov in socialnim zavarovanjem bo morala rešiti tudi te probleme.

Pač pa kot borce NOL pred 9. IX. 1943 lahko zaprosite za priznanje izjemne pokojnine. Seveda pa o tem po prosti presoji odloča komisija.

Se odgovor na tretje vprašanje. Pokojnina se odmerja v določenem odstotku od pokojninske osnove. Za izračun pokojninske osnove pa se vzame povprečen mesečni znesek osebnega dohodka, ki ga je zavarovaneec dobil za delo v polnem, podaljšanem ali nepol-

nem delovnem času, obračunano na poln delovni čas. Odmerja pa se starostna pokojnina od povprečnega mesečnega zneska osebnega dohodka, po katerem je bil zavarovaneec zavarovan v katerikoli zaporednih petih letih zavarovanja v zadnjih 10 letih ali katerikoli zaporednih desetih letih zavarovanja. Borec, ki so dobivali dodatek, se všteje tudi dodatek. Dokler pa borce ne dopolni pet let po sedanjem zakonu, je pokojninska osnova povprečje osebnih dohodkov z dodatkom za borce od 1. januarja 1965 do upokojitve.

Primorski Slovenec v slavní »kantemirovski« diviziji

Dne 16. marca 1940 so me kót italijanskega državljanja vpoklicali na odsloženje vojaškega roka. Najprej sem bil v Teramu, v 25. topničarskem polku. Tam nas je bilo kakih 16 Slovencev. Kmalu je polk odšel na grško bojišče, nas Slovence pa so pred odhodom izločili in premestili v Asti. V tem mestu so nas zbrali kakih 480 nezanesljivih. Čez nekaj časa so nas porazdelili v skupinah po 3 do 4 v različne enote.

Mene so poslali v obalno topništvo blizu Genove. Od tam so me premestili v avtomobilsko enoto v Savono, pa v Torino, nato v Sanremo. Dne 1. avgusta 1942 so nas poslali na sovjetsko-bojišče. Vozili smo se z vlakom čez Brenner, skozi vso Nemčijo, Poljsko, Ukrajino do mesta Stalino. Pot proti Donu smo nadaljevali s kamioni. Na cilj, v Dubikovo, smo prispeli 14. avgusta.

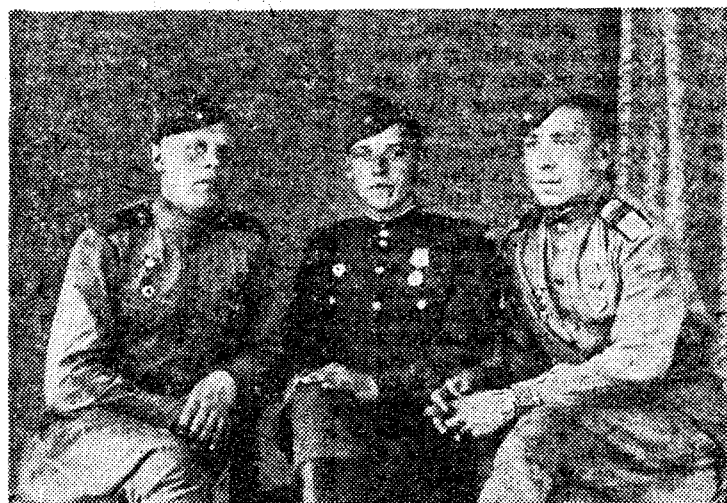
V enoti, kjer sem služil, nas je bilo precej Slovencev. Skoraj vsi moji rojaki so bili na prednji bojni črti. Le jaz ter moja dva prijatelja, Sosič in Brežan iz Kobarida, smo bili šoferji pri rezervi, 3 do 4 km v zaledju.

Ko sem bil v Kantemirovki, sem omogočil pobeg trem sovjetskim ujetnikom. Nameravali

železnice, zato smo morali peš nazaj proti zahodu. Spremljali so nas oboroženi Italijani, vendar ne dolgo. Prišli smo do Talina, kjer so Nemci in Italijani pripravljali drugo obrambno črto. Čeznjo niso straže pustile nikogar. Tako so tam tudi našo »posebno četo« ustavili in zahtevali od nas, naj bi kopali strel-

Nemci, prosta, smo se zmenili, da gremo na vzhod in se prebijemo do Rusov. To je bilo zelo tvegano, kajti če bi nas dobili Nemci, bi nas vse brez usmiljenja pobili.

Tiste dni je bil hud mrz in tudi snega je bilo veliko. Bili smo premraženi, da so nam noge zvonile kot prazne stekle-

Mirko Prunk kot gardski seržant Rdeče armade 6. julija 1945 v Dresdenu (srednji), njegova tovariša (desni in levi) sta doma nekje v Sibiriji

ske jarke. Kapetan, poveljnik naše »posebne čete«, se je pogovarjal z nekakšnimi oficirji. Pokazal jim je dopise, ki jih je imel o naši četi, jim dokazoval, kakšni ljudje smo, toda naprej nas vseeno niso pustili. Moral je na višji štab.

Medtem ko smo čakali, so nas odpeljali v neko cerkev. Tam smo med čakanjem, kdaj se bo kapetan vrnil, prepevali slovenske pesmi. Mnogim izmed nas je bila to zadnja pesem...

Namesto kapetana so namreč nenadoma prihrumeli sovjetski tanki in pomendrali vse, kar je bilo živega. Le redki so se rešili iz te strašne klavnice. Jaz sem imel srečo, da sem skočil v nekakšen jarek. Ko so se tanki nekoliko oddaljili, sem zlezal ven. Vseposod sem videl polno ljudi, zmedenih od gosenic, mrtvih in ranjenih. Vseposod sem bil na pomoč. Videl sem, kako so se italijanski vojaki vzpenjali na nemške tovornjake. Nemci so jim sekali roke, mečkali prste s puškinimi kopiti in čevlji, jih streljali itd.

Po teh dogodkih sem odšel proč od ceste. Čez nekaj časa sem naletel na prijatelja Brežana in še štiri Slovence, ki so bili doma iz Gorice ali okolice. Njihovih imen se na žalost ne spominjam. Čeprav smo vedeli, da je pot proti zahodu, torej za

nice. Počasi in previdno smo se premikali proti vzhodu. Potem ko smo ves dan hodili, smo prišli do samotne hiše. Notri smo našli moža in ženo. Prosilili smo ju, če se lahko pogrejemo, saj smo bili že na pol zmrznjeni in hudo lačni. Ta dva človeka sta bila tako dobra, da sta nam odstopila svojo večerjo. Rus je vzel lonec s krompirjem, ga dal na mizo in nam rekel: »Jejte, otroci!« Posedli smo okrog mize in začeli jesti, z nami je sedel tudi stari Rus. Začeli smo se pogovarjati in nazadnje sem ga vprašal, kje so partizani. Povedal sem mu tudi, da smo Slovenci in da bi se pridružili partizanom. Vendar je stari zatrl jeval, da za partizane še slišal ni nikoli.

Nismo še pojedli vsega krompirja, ko je prihrumela k hiši skupina Nemcev. Ko so nas videli zbrane okoli mize, so začeli vpiti kot pobesneli. Še zdaj mi ni jasno, zakaj so Nemci potem tako hitro stekli iz hiše. Seveda je bila to naša sreča in rešitev. Dobri stari Rus nam je svetoval, naj tečemo za njim. Ubogali smo ga; pripeljal nas je v neki stranski prostor in tam naglo odmetal s poda precejšen kup slame. Pod njo je bila skopana velika jama. Skrili smo se vanjo. Čez nekaj časa so se Nemci spet vrnili in vpili na Rusa, kje smo. Rus se je izgo-

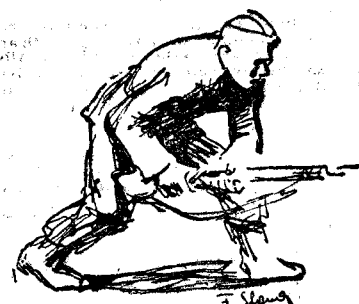
varjal, da smo šli za Nemci iz hiše. Bili smo se, da bodo Nemci hišo zažgali, vendar se to na našo srečo ni zgodilo. V tisti jami smo prebili vso noč. Zjutraj je prišel gospodar, odstranil slamo in nas povabil v hišo. Povedal nam je, da Nemcev ni več in nam postregel s čajem brez sladkorja. Radi bi mu bili povrnili dobroto, pa nismo imeli s čim. Zato sem mu dal nemško pištolo »Walter«. Potem smo se mu zahvalili in mu stisnili roko v slovo. Odpravili smo se na pot, v snežni metež. Dolgo smo hodili po zasneženi stepi, preden smo že proti večeru zasilili brnenje tanka.

Kmalu smo zagledali sovjetski tank, toda iz njega se je na nas vsula svinčena toča. Popadali smo po tleh in pričakovali najhujše. Ko je streljanje ponehalo, sem se opogumil in zaklical:

»Tovariši, ne streljajte, mi smo svoji!« (V ruščini »svoji« pomeni »naši«.)

Komandir tanka nas je zasilil. Čeprav smo mu povedali, da bi radi stopili v Rdečo armado, nas je vseeno hotel postreliti. Da smo ostali živi, se lahko zahvalimo samo šoferju tanka, ki nas je zagovarjal. Odpeljali so nas v svoj štab, kjer so nas ponovno zasilili. Malokdo izmed Rusov je kdaj slišal za Slovence, še manj pa jih je vedelo za Primorsko in kako je bilo tam. Imeli so nas za Italijane. Nekaj dni so nas hudo preizkušali. Stirje moji tovariši so že prvi dan izginili. Ostala sva sama z Jožetom Brežanom iz Kobarida. Toda tudi ta je že tretji dan padel od nemške bombe. Tako sem od šestih tovarišev ostal sam...

Končno so me postavili pred izbiro: ali popraviti italijanski tovornjak ali biti ustreljen. Uspelo mi je, da sem avto popravil. Nato so me z njim do delili avtomobilski četi tankovskega bataljona. Prve dni sem prevažal ranjence s prve boje črte na prevajališče; vozil sem noč in dan.

Nekoga dne smo s tovornjaki vozili tik za tanki. Prispeli smo v neko vas, katere ime sem

pozabil. Tam se je vnela huda bitka. Nemci so nas napadli z vseh strani. Ležali smo ob cestnem jarku. Nekaj rdečearmejec, po poklicu čevljar, ki je bil pred kratkim mobiliziran in so ga dodelili meni za stražarja, je imel zaplenjeno italijansko puško. Streljal je na Nemce, vendar brez uspeha, najbrž zato, ker ni poznal italijanskega orožja.

Prosil sem ga, naj mi da puško. Ustregel mi je in z njo sem rešil njega in sebe gotovo smrti. Po tem boju me je poklical komandant bataljona, me pohvalil in me nagradil z nekaj žganja. Od tega dne dalje sem bil bolj svoboden.

Čez nekaj mesecev sem položil tudi vojaško prisego ter dobil vojaško knjižico in orožje. Tako sem postal rdečearmec, borec 1. bataljona 12. brigade, Kantemirovske divizije, ki je bila vključena v 4. gardski tankovski korpus. Nekaj mesecev nato, po več bitkah, sem dobil tudi čin. Za hrabrost in požrtvovalnost sem bil tudi nekajkrat odlikovan, dobil sem tudi več pismenih pohval.

Že leta 1944 sem od nekega ruskega oficirja zvedel, da blizu Moskve ustanavljajo 2. jugoslovansko tankovsko brigado. Rad bi se bil vključil vanjo, zato sem zaprosil komandanta naše brigade polkovnika Dušaka, naj me premestijo tja. Ni mi ustregel, rekel je, da je pač vseeno, kje se bojujem, saj se vsi borimo proti istemu sovražniku.

Mesta in vasi, ki jih je osvobajala naša enota in kjer sem doživel najhujše boje, so mi za vedno ostala v spominu. To so: Kursk, Orel, Przemisl, Katovice, Dembica, Tarnov, Breslau,

Odra, Duklja (dolina smrti) in Praga. Prav v Pragi sem dočkal konec vojne. Odondod sem odpotoval nazaj v Moskvo, kamor je bila premeščena naša enota. Tam sem v njej služil še naprej. To je bila elitna enota, ki je nastopala na paradah.

Šele februarja 1946 so me na moje prošnje premestili v našo vojsko. Prišel sem v Beograd. Bil sem bolan in hudo izčrpan, zato sem zaprosil za demobilizacijo. Tako sem se vrnil v domaći kraj šele konec meseca februarja 1946.

Pozneje sem se zaposlil v rudniku Vremski Britof kot šofer. Maja 1947 sem dobil službo

Mirko Prunk

SAP - LJUBLJANA

OBVEŠČA, DA JE IZLET V

MAUTHAUSEN

predviden za 9. maj, preložen zaradi skupne mednarodne proslave osvoboditve taborišča, na 14. in 15. maj

Zvezni odbor Zveze borcev priporoča republiškim, občinskim in krajevnim organizacijam ZB, da akcijo propagirajo in pridobijo za komemoracijo v Mauthausnu čimveč udeležencev.

Prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP do 5. maja 1966.

»Talci 1941-1945 v slovenski Štajerski«

V dvorani C mariborskega razstavišča so odprli razstavo pretresljivih dokumentov »Talci 1941-1945 v slovenski Štajerski«. Odgovorke, ki je bila nadvse ganljiva (mnogim so tekle solze po licih), so se udeležili tudi Franc Krese-Coban, podpredsednik GO ZB NOV in direktor republiškega muzeja ljudske revolucije, Franc Kimovec-Ziga, podpredsednik GO SZDL in direktor inštituta za zgodovino delavskega gibanja, predstavniki javnega in kulturnega življenja Maribora, svojci ustrujenih in mnogi drugi. Pred otvoritvijo razstave so nastopili moški pevski zbor Partizan iz Maribora, ki ga vodi Tone Colnarič, in recitatorja — člana SNG Maribor Angelca Jenčič-Jankova in Marjan Bačko.

To pretresljivo razstavo sta pripravila muzej narodne osvoboditve Maribor in muzej revolucije Celje, ki sta gradivo o talcih zbirala več let. Ravnatelj muzeja narodne osvoboditve Maribor prof. Milan Ževart je povedal, da je razstava eden izmed rezultatov daljšega in na-

pornega študija. Za razstavo so prispevali finančna sredstva bivši skupščini okrajev Maribor in Celje ter sklad SRS za pospeševanje kulturnih dejavnosti, nekaj pa bo še prispeval mariborski odbor za proslavo 25. obletnice oborožene vstaje. Načrte za razstavo je izdelal Rudi Zupan, dipl. inž. arh. iz Maribora. Razstava bo odprta do 28. aprila, nato jo bodo prenesli v Celje in še v nekatere druge kraje Slovenije. Otvoritev razstave »Talci 1941-1945 v slovenski Štajerski« je prva vrstna prireditev v okviru proslav 25-letnice oboroženega upora.

Ravnatelj muzeja NO prof. Milan Ževart je v otvoritvenem govoru dejal, da se je vstaja na slovenskem Štajerskem razvijala v posebno težavnih razmerah. Nemški nacisti, ki so hoteli do deželo že leta 1941 priključiti k rajhu, so imeli natančno izdelane načrte za uničenje vsega, kar je bilo slovenskega. Vstaja, ki se je pričela na Štajerskem, je preprečila uresničitev nacističnih načrtov. Priprave na

oborožen upor v tem delu naše domovine je usmerjal Pokrajinski komite KPS za severno Slovenijo, ki je imel v prvih mesecih vstaje sedež v Mariboru. Nemci so reagirali naglo in barbaro. Verovali so v moč brezobzirnega nasilja.

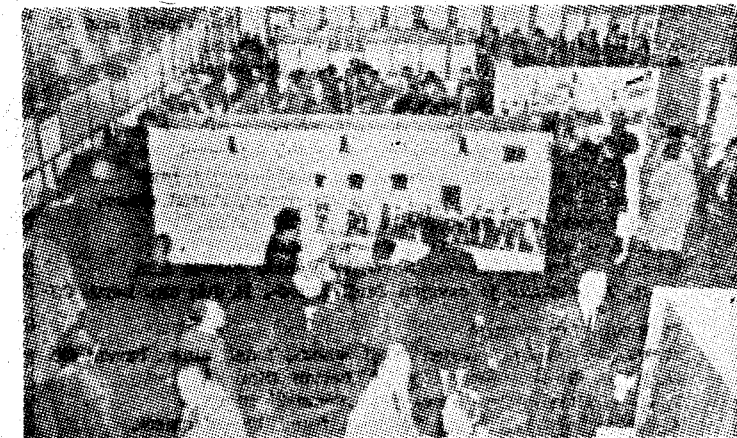
Potem je prof. Milan Ževart govoril, kako so si sledila streljanja talcev. Že leta 1941 so nacisti ustrelili 143 talcev. 30. julija so bili ustreljeni v gozdu Dobrava pri Brežicah prvi talci, 10. avgusta druga skupina v gozdu pri Miklavžu na Dravskem polju, 24. avgusta so nacisti prvič streljali talce na notranjem dvorišču sodnih zaporov v Mariboru, dan pozneje spet v Mariboru, 4. septembra so nacisti prvič streljali talce v Celju, 17. septembra v Trbovljah, 23. septembra spet v Mariboru, 10. oktobra ter 15. novembra in 30. oktobra spet v Mariboru. Nacistično nasilje je doseglo višek v letu 1942, ko je bilo ubitih 866 talcev v Celju in v Mariboru. Leta 1943 55 talcev, 1944 230, leta 1945 pa je bilo umorjenih 265 talcev. Med talci je bilo 82 žensk. Največ žrtev je bilo iz Maribora, in sicer 689, sledi Celje s 374, v drugih krajih pa je bilo 527 talcev. Tudi v zadnjih mesecih vojne so Nemci pobili veliko ljudi, ne da bi to objavili s svojimi rdečimi razglasi. Mnogo štajerskih Slovencev je bilo usmrčenih zunaj slovenske Štajerske v Grazu in drugih krajih. Zato je vprašanje, če bo sploh mogoče kdaj točno ugotoviti, koliko talcev iz slovenske Štajerske so pravzaprav Nemci pobili. Nato je še govoril, kako so se v letu 1942 pričele množične aretacije svojcev ustrujenih in partizanov.

Precej so jih poslali Nemci v koncentracijska taborišča, od koder se mnogi niso vrnili. Nemci so uničili po cele družine, še dandanes ni pojasnjena usoda vseh otrok. Med talci je bilo veliko organizatorjev odporniškega gibanja.

Po besedah prof. Milana Ževarta sta prireditelja razstave (muzej NO Maribor in muzej revolucije v Celju) prikazala

kumente zgodovine slovenskega naroda in našega pisemstva.

Govorec o vsebini razstave je prof. Milan Ževart poudaril, da razstava v danem obsegu omogoča zgodovinski pregled ubijanja talcev v okupirani slovenski Štajerski, da pa ni bilo mogoče prikazati aktivnosti talcev v NOB pred njihovo aretacijo, ker se niso mogli omejiti samo na posamezne ustrelitve.

Ob otvoritvi razstave »Talci 1941-1945 v slovenski Štajerski«

poglavje zgodovine o talcih tako, da bi obiskovalci kar najbolj začutili moralno moč žrtev za svobodo, ki so jo talci črpali iz zavesti, da bodo padli v velikem pravičnem boju svojega ljudstva, in iz zavesti, da so v boju proti zločinskemu fašizmu potrebne žrtve. Na tej razstavi so prvič razstavljeni vsi okupatorjevi razglasi o ubijanju Slovencev na Štajerskem. Tu so tudi fotokopije največje zbirke poslovnih pism talcev v naši državi. Poslovna pisma talcev sodijo med najdragocenejše do-

Morda bo to mogoče takrat, ko bo zgodovina NOB bolj raziskana, kakor je danes. Na tej razstavi, kjer je okrog 500 eksponatov, ki so zapravljeni po kronološkem zaporedju, tudi niso mogli v celoti predstaviti usode družin talcev.

Razstava je vzbudila veliko zanimanje. Šele ko si jo ogledaš, lahko občutiš, kolikšno moralno moč so imeli padli talci. Razstava je en sam pretresljiv dokument o nacističnem nasilju v slovenski Štajerski od 1941 do 1945.

D. Miklavc

Uspehi ZROP v Križevcih

V lutomerski občini je krajevno ZROP Križevci eno izmed najbolj delavnih. V minulem letu si je njegov upravni odbor prizadeval uveljaviti organizacijo in pripraviti člane k sodelovanju. Zato so dosegli vidne uspehe v izobraževanju kot tudi pri vzgoji mladine.

ZROP skrbi tudi za družabnost med člani ob raznih praznikih, zlasti ob dnevu JLA. V njenih vrstah je večina članov, rezervnih oficirjev in podoficirjev, po poklicu kmetov. To se pravi, da morajo ti ljudje pokazati veliko voljo ter prizadevanost pri vojaškem izobraževanju.

Na nedavni redni letni skupščini so sprejeli načrt za delo v letošnjem letu ter izvolili nov upravni odbor, ki ga bo vodil prejšnji predsednik Mirko Stric. F. S.

Potrošniki! Nosite konfekcijo
Ideal in zadovoljni boste

Oblačila

Nova Gorica

VOJKOVA ULICA 105

TELEFON UPRAVA: 20-72, POGON: 21-61, BRZOJAV: 21-61
»IDEAL« NOVA GORICA, ŽIRO RAČUN PRI NB GORICA 608-11-1-21

Prvi maj 1942 v šempetrski kasarni

Prvega maja so bile vse straže podvojene, kvesturinov je kar mrgolelo v jetnišnici. Sonce je zlatilo modrino nad jetnišnico in češnje so od zgodnje jutranje ure obletavale šumeče čebele.

Ze zjutraj smo se na sprehodu pogovarjali, kako se polni Rdeči trg pred Kremliem... Po nekaterih celicah so se vršili prvomajski govori. Sredi dopoldneva je zadonelo iz dveh celic:

»In to bo naš poslednji, odločilni težki boj...«

Kvesturini so skakali, kakor da so ob pamet. Rotta je prišel na dvorišče, prisluškoval in nato vzbnesel. Vrtel se je v krogu, otepal z rokami in kričal, da naj streljajo v celice, če se bo še enkrat oglasila pesem.

Skozi okna, čeprav zamrežena in majhna, je v celice vela pomlad, ki je srca jetnikov omamljala. V tem hipu so bili prepričani, da odmevajo njihove besede iz zasmrjenih luknj po vsem svetu.

Drugo jutro je brivec prišel z vestjo, da so ustrelili dva. Ze dopoldne se je zvedelo, da sta na strelišču v tem prelepem jutru padla dva talca, Gašperlin in Eypper, ki je, po očetu francoski državljani, zaklical fašističnim morilec v francoskem jeziku Dantejeve verze:

»Libertà va cercando, ch'è sì cara,
come sa chi per lei vita rifiuta...«
(Dante, Purgatorio, 71-72)

»Svobode išče, ki tako je draga,
kot ve le ta, ki zanjo da življenje...«

(Juš Kozak, Lesena žlica)

»Na tem območju nas čaka še obilo dela...«

Razprava na ustanovni skupščini ZZZB NOV občine Jesenice je izvenela v duhu nalog, ki jih imajo borci pri uresničevanju gospodarske reforme. Poleg tega vprašanja so delegati obravnavali socialno - ekonomsko vprašanja članov: stanovanjska vprašanja, priznavanje posebne delovne dobe, položaj borcev v gospodarskih organizacijah in druga aktualna vprašanja.

Pri obravnavanju vprašanja obujanja tradicij NOB so delegati ugotovili, da mladino še vedno premalo seznanjamo z borbo proti okupatorju ter da nas na tem območju čaka še obilo dela. Menili so, da bi na podlagi širšega sodelovanja med organizacijami borcev in posameznikov na eni strani ter šol na drugi dosegli lepe uspehe. Prav tako so odobrvali predloge o zbiranju zgodovinskega gradiva, o popravilu zanemarjenih spomenikov in spominskih plošč, o praznovanju občinskega praznika, o otvoritvi planinske koče na Stolu 1. avgusta, o spomeniku padlim borcem na Jesenicah, ki je že dalj časa kamen spotike ter o ureditvi prostorov muzeja NOB.

Delegati so prisrčno pozdravili Karla Prušnika-Gašperja, ki se je udeležil skupščine in govoril o borbi proti nacizmu na Koroškem ter o sožitju med Jugoslavijo in Avstrijo.

Franc Kresc-Coban je kot zastopnik ZZZB NOV Slovenije

pohvalil dobro pripravljeno skupščino in poudaril, da bo morala nova organizacija v času izvajanja gospodarske reforme svoje delo še okrepiti.

S. Sorli

Po poteh 1. celjske čete

Planinsko društvo Celje je 17. aprila priredilo pohod po poteh 1. celjske čete. Letošnjega, že tradicionalnega pohoda se je udeležilo 45 planincev, ki so povsod obujali spomine na borbeno pot 1. celjske čete.

S. P.

Uveljavljanje pokojninske dobe, ki je dokazljivo s pričami, je časovno omejeno

Številni državljani si še niso uredili vštene pokojninske dobe (zavarovalne ali posebne dobe). Pogosto začno urejati oziroma zbirati potrebno dokumentacijo za uveljavitev pokojninske dobe šele neposredno pred uvedbo postopka za pridobitev pravice do pokojnine ali pa istočasno. V zvezi s tem vprašujejo, ali je uveljavljanje pokojninske dobe časovno omejeno.

Temeljni zakon o pokojninskem zavarovanju (Uradni list SFRJ, št. 51/64) določa čas in po-

stopek, v katerem se lahko na podlagi izjav prič dokazuje in uveljavlja pokojninska doba.

Zavarovalna doba, ki zajema čas, ki ga je zavarovanec prebil v delovnem razmerju ali na kakšnem drugem delu, na podlagi katerega je bil zavarovan, in čas, ko je zavarovanec opravljal samostojno dejavnost, za katero je moral biti pokojninsko zavarovan po zakonu ali po pogodbi, se po določbi 187. člena lahko na podlagi izjav prič uveljavlja le do 31/12/1969. Če torej zavarovanci za to dobo

storijo vse, da si do navedenega roka uredijo tudi posebno dobo.

Uveljavljanje pokojninske dobe po izteku teh rokov bo sicer možno, vendar le v izjemnih primerih, če stranke iz objektivnih vzrokov tega niso mogle storiti prej.

Zakon posebej določa organe,

ki so pristojni za izdajo odločb o ugotovitvi pokojninske dobe. Če se uveljavlja pokojninska doba pred zahtevkom za upokojitve, se zahtevke poda občinski komisiji za ugotovitev pokojninske dobe, če pa se zahtevke vlaga istočasno z zahtevkom za upokojitve, pa se poda komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje, ki vodi postopek za upokojitve.

Osebe v delovnem razmerju ali zavarovanci, ki opravljajo določene samostojne dejavnosti,

vlagajo torej zahtevke za ugotovitev pokojninske dobe na tisto občinsko skupščino, na območju katere ima sedež delovna ali druga organizacija. Osebe, ki niso v delovnem razmerju ali ne opravljajo samostojne dejavnosti, na osnovi katere so zavarovane, pa vlagajo zahtevke na tisto občinsko skupščino, na območju katere imajo stalno prebivališče.

STANE VESEL, tajnik rep. komisije za ugotovitev pokojninske dobe

Borci, obiskujte predstave...

SREDA, 27. APRILA 1966

● KINO CENTER, KRANJ — ob 18., 18. in 20. uri: »Kozel v raj«, danski barvni film

● KINO STORŽIČ, KRANJ — ob 18., 18. in 20. uri: »Sulejman Veliki«, italijanski barvni CS

● KINO SVOBODA, KRANJ — ob 20. uri: »Vrnitev v mesto Peyton«, ameriški barvni film

● KINO RADIO, JESENICE

28. IV. — »Grof Monte Cristo«, I. del; franc. barvni cinem.
29. IV. — »Grenka trava«, jugoslovanski film
30. IV. — 1. V. — »Orožnik iz Saint Tropeza«, franc. barv. cinem.
2. V. — »Osamljeni so hrabri«, amer. cinem. film
3.-4. V. — »Kriva pot«, angleško-jugoslovanski film
5. V. — »Trojanska vojna«, italijanski barvni cinem.
6. V. — »Kozel v raj«, danski barvni vstav.
7.-8. V. — »Kako je osvojen Divji zahod«, II. del; amer. barv. CS
9. V. — »Maščevalec Drakut«, ital. barvni cinem.
10.-11. V. — »Včeraj, danes, jutri«, ital. barvni cinem. film

● KINO PLAVZ, JESENICE

27. IV. — »Grof Monte Cristo«, II. del; franc. barvni cinem.
28.-29. IV. — »Rani polet orlov«, jugoslovanski film
30. IV. — 1. V. — »Kriva pot«, angl.-jugoslovanski film
2.-3. V. — »Orožnik iz Saint Tropeza«, franc. barvni cinem.
4. V. — »Trojanska vojna«, italijanski barvni cinem.
5.-6. V. — »Grenka trava«, jugoslovanski film
7.-8. V. — »Včeraj, danes, jutri«, italijanski barvni film
9.-10. V. — »Kako je osvojen Divji zahod«, II. del; am. barv. CS

● KINO ZIROVNICA

27. IV. — »Kako je osvojen Divji zahod«, I. del; amer. barvni CS
30. IV. — »Goli in mrtvi«, amer. barvni film
1. V. — »Rani polet orlov«, jugoslovanski film
4. V. — »Orožnik iz Saint Tropeza«, franc. barvni cinem.
7. V. — »Kriva pot«, angl.-jugoslovanski film
8. V. — »Grenka trava«, jugoslovanski film

● KINO DOVJE-MOJSTRANA

28. IV. — »Kako je osvojen Divji zahod«, I. del; amer. barvni CS
30. IV. — »Rani polet orlov«, jugoslovanski film
1. V. — »Osamljeni so hrabri«, ameriški film
5. V. — »Orožnik iz Saint Tropeza«, franc. barvni cinem.
7. V. — »Grenka trava«, jugoslovanski film
8. V. — »Kriva pot«, angl.-jugoslovanski film

● KINO KOROŠKA BELA

30. IV. — »Grenka trava«, jugoslovanski film
1. V. — »Kako je osvojen Divji zahod«, I. del; amer. barvni CS
2. V. — »Kriva pot«, angl.-jugoslovanski vstav. film
7. V. — »Kozel v raj«, danski barvni vstav.
8. V. — »Orožnik iz Saint Tropeza«, franc. barvni cinem.
9. V. — »Včeraj, danes, jutri«, ital. barvni cinem. film

nimajo verodostojnih listinskih dokazov, lahko s pričami uveljavljajo to dobo le do navedenega dne.

Posebna doba zajema udeležbo v revolucionarnem delu, v narodnoosvobodilni vojni, v anti-fašističnem boju v drugih deželah in v zavezniških vojskah, obdobja izven dela zaradi okoliščin, ki so jih povzročile vojne, prostovoljno podaljšano zavarovanje po prejšnjih predpisih, obdobja samostojne dejavnosti in obdobja, prebita v tujini.

Ta obdobja se na podlagi izjav prič lahko uveljavljajo po isti določbi le do 31/12/1966.

Z ozirom na to, da se posebna doba v največ primerih dokazuje izključno s pričami, ker listinskih dokazov ni, naj zainteresirani občani pravočasno

Kurirji se bodo letos zbrali pod Storžičem

Nekdanji kurirji TV postaj Slovenije se že pripravljajo na proslavo 25. obletnice vstaje. Letos se bodo že desetič udeležili tradicionalnega pohoda »Po poteh partizanske Ljubljane«. 7. maja dopoldne se bodo v partizanskih uniformah in z odklopanji na prsih odpeljali v Kranj, kjer bodo položili venec ob spomenik padlim. Ob 11. uri bodo kurirske patrole prispele v Tržič, rojstno mesto narodnega heroja Albina Grajzerja. Tu se bodo slovenski kurirji prvič srečali s koroškimi kurirji iz zamejstva, ki so med narodno-osvobodilno borbo prenašali kurirsko pošto preko Karavank, ob Zilji do Gospe svete, Vrbskega jezera in Celovca. Ob tabornem ognju v večernih urah bodo z domačini obujali spomine na minule vojne dni. Kurirji bodo obiskali tudi več partizanskih krajev in družin, ki so jim nekdanj pomagale. Svečanostim v Tržiču se bo pridružil tudi sprejem kurirčkov pošte, ki bo prispele iz bolnice Franja, preko Tolmina, Bohinja, Jesenic in Radovljice. V vasi Lom pod Storžičem bodo kurirji imenovali tamkajšnji pionirski odred »Pionirski odred G-34 Lom pod Storžičem«. Tu bo udeležence pozdravil nekdanji komisar komande relejnih postaj Slovenije. Patrola pionirjev pa bo pri Domu pod Storžičem sprejela pionirje z nekdanjih kurirskih poti.

Naslednjega dne, 8. maja, bodo kurirji krenili izpod Storžiča po kurirskih stezah v Ljubljano in se udeležili »Pohoda po poteh partizanske Ljubljane«. Pred odhodom bodo položili venec ob spomenik žrtvam koncentracijskega taborišča pod Ljubeljem.

Kurirji slovenskih TV postaj bodo s svečanostmi v Tržiču in z udeležbo na pohodu »Po poteh partizanske Ljubljane« najljepše počastili 25. obletnico vstaje. Obiskali bodo mnoge parti-

zanske kraje, se srečali z njihovimi prebivalci in jim tako dali priznanje za nesebično pomoč med NOB v imenu nas vseh.

Ludvik Kukavica

Ludvik Kukavica, nekdanji komisar komande relejnih kurirskih postaj Slovenije, je tudi lani pozdravil zbor kurirjev v Občicah

Po poteh »Kurirčkov pošte«

Ze petnajsti dan slovenski pionirji hodijo po poteh nekdanjih partizanskih kurirjev. Kurirsko torbo z dnevnikom, čestitkami tovarišu Titu ob njegovem rojstnem dnevu in najboljimi spisi na temo »25 let revolucije« morajo varno prenesti mimo številnih zased do javk. Požrtvovalni in premeteni so mladi nosilci pošte. Ob predajah torbe sosednjim pionirskim odredom se srečujejo z borci in skupaj z njimi zaživijo z NOB in revolucijo. To ni samo njihov praznik, to je praznik vse domače vasi, kjer je posamezna javka. »Večje praznovanje je bilo ob predaji pošte kot na občinski praznik,« so nam sporočili iz Zirov. Tako je povsod. Polet mladosti in srečanje z revolucijo ostaneta neizbrisno v spominu.

Pionirji-kurirji vestno zapisujejo v dnevnike čase sprejemov in predaj pošte. Zapisujejo pa tudi doživljanje s poti in vtise s svečanosti ob predajah. »Pošto smo prejeli od kurirjev iz Radgone. Pot je bila zelo težavna, ker je močno deževalo, poleg tega pa smo morali zaradi zased večkrat spremeniti smer poti. Nekaj sovražnikov nas je zasledovalo, vendar smo se tudi njih otresli z zvijačo. Do kože premočeni smo pošto varno prinesli v Apače...« Res, pionirji-kurirji se zavedajo svoje odgovorne naloge in storijo vse, samo da dragocena pošta ne bi prišla sovražniku v roke. Nato pa se skupaj z borci veselijo uspešno opravljene naloge, tako kot tile, ki so v dnevniki zapisali: »Opoldne smo mimo zased srečno prispeli pred spomenik NOB v Limbušu, kjer nas je pričakalo nad 500 pionirjev. Tamkajšnji pionirski odred je izvedel kulturni program z nastopom pevskega zбора in skupine recitatorjev. Borci pa so nam pripovedovali o naši slavni preteklosti.«

Vsak pionirski odred priloži v torbo tudi čestitke tovarišu Titu. »Tudi letos, polni radosti in veselja, pričakujemo dan mladosti in obenem tvoj rojstni dan, dragi tovariš Tito. Zelimo ti trdnega zdravlja in obilo uspehov ter obljublamo, da se bomo pridno učili in vestno izpolnjevali svoje dolžnosti.«

žč

GROSUPLJE

*Ob 21. obletnici osvoboditve
Slovenije in prazniku dela 1. maju
čestitamo vsem svojim občanom
in delovnim ljudem ter jim želimo
pri njihovem delu mnogo uspehov*

● SKUPŠČINA OBČINE

● OBČINSKI KOMITE ZKS

● OBČINSKI ODBOR SZDL

● OBČINSKI SINDIKALNI SVET

● OBČINSKI ODBOR ZB, ZROP, ZVVI

● OBČINSKI KOMITE ZMS

● OBČINSKI ODBOR RK

GROSUPLJE

KNJIGOVODSKI

priporoča gospodarske organizacije:

gostinsko podjetje »POLŽEVO« Ivančna gorica z obrati:
hotel »POLŽEVO« s prenočišči,
gostilna »OB AVTOCESTI« Ivančna gorica,
gostilna »POD LIPO« Stična,
gostišče »NA MULJAVI« Muljava.
gostinsko podjetje »GROSUPELJČAN« Grosuplje z obrati:
gostilna »GROSUPELJČAN« Grosuplje,
gostilna »MAJOLKA« Šmarje,
bife »PRI ALBINU« Predstruge,
gostilna »PRI MOSTU«, Grosuplje,
gostilna »PRI POSTAJI« Grosuplje,
gostišče VIDEM-DOBREPOLJE.
PEKARNA GROSUPLJE — vsak dan svež kruh in pecivo
Obrtno podjetje **INSTALACIJE** — vodovodne napeljave —
centralna kurjava,
KOMUNALNO PODJETJE V IVANČNI GORICI — oprav-
lja vse vrste komunalnih uslug,
KOVAŠTVO Šentvid pri Stični,
MIZARSTVO Višnja gora,
ČEVLJARSKA DELAVNICA Šmarje-Sap.

BIRO

GROSUPLJE

TRGOVSKO PODJETJE VRHNIKA

STARA CESTA 4

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA OBČINSKI PRAZNIK VRHNIŠKE KOMUNE.

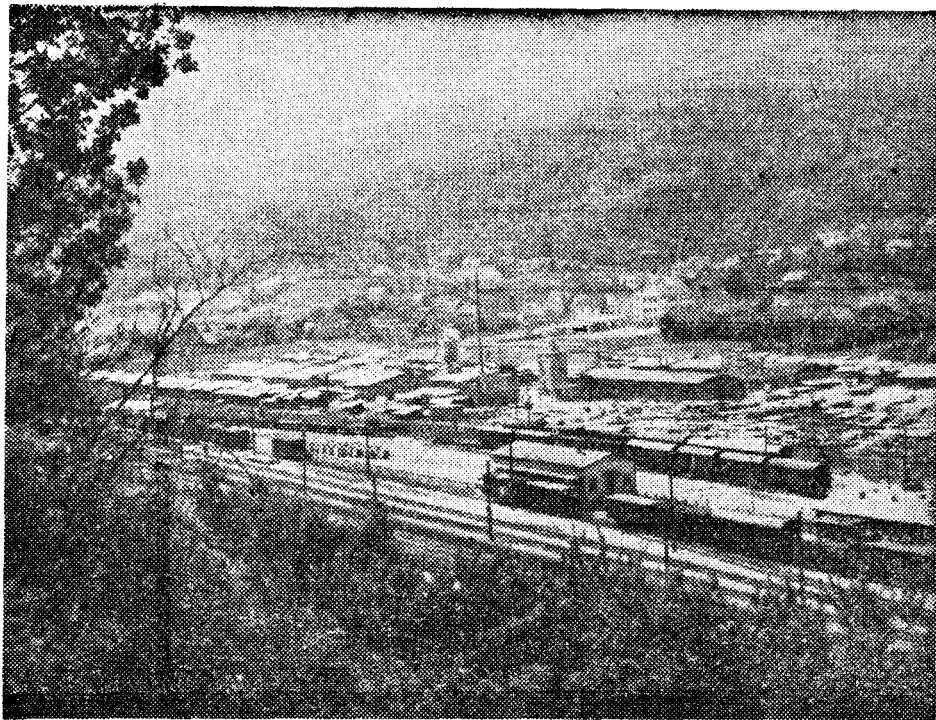
V naših poslovalnicah vam je vedno na razpolago blago po želji in izbiri • Pri konkurenčnih cenah — solidna in hitra postrežba.

s poslovalnicami:

- Na Križišču
- Blagovnica
- Preskrba
- Zelenjava
- Delikatesa
- Zvezda
- Dren
- Hrib

- Stara Vrhnika
- Ligojna
- Podlipa
- Blatna Brezovica
- Bevke
- Drenov grič
- Dragomer
- Verd
- Log
- Pokojišče

- Krim
- Izbira
- Na vasi
- Brezovica
- Na Bregu
- Sadje
- Podpeč
- Preserje
- Skladišče
- Skladišče piva

LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT VRHNIKA

- Kombinat ima tovarno velikoserijske proizvodnje vrat v Borovnici in tovarno parketov na Verdu pri Vrhniki. Poleg teh proizvodov izdeluje še sedežno pohištvo.
- Zelo hiter razvoj v tehnološkem pogledu so zabeležili v zadnjih dveh letih. Uspeh se je pokazal v dvigu realizacije, ki je v tem razdobju porasla za 39 odstotkov. Tudi prodaja se preusmerja in se je v teh letih povečal izvoz za 40 odstotkov. Podjetje je osvojilo moderna načela proizvodnje, s temeljito notranjo razdelitvijo dela. V začetku je podjetje proizvajalo mnoge izdelke, sedaj pa jih proizvaja le nekaj, in sicer tiste, za katere je največje povpraševanje na trgu. Ti izdelki so tehnično in konstrukcijsko raziskani in so zanje napravljeni raziskovalni testi. Podjetje ni izvedlo le notranje delitve dela, temveč je pristopilo k proizvodnemu sodelovanju s štirimi slovenskimi lesno industrijskimi podjetji.
- Z večjo proizvodnjo je zvezana večja poraba lesnih surovin, za katere ima podjetje velike težave. Pomanjkanje hlodovine je edina ovira, da niso zmogljivosti proizvodnje do kraja izkoriščene. Samoupravnim organom podjetja ni jasno, kako je mogoče, da se gradijo pri obstoječem gozdnem zaledju nove lesno industrijske naprave z odobritvijo nadrejenih družbenih in oblastnih organov.
- Vzporedno z razvojem proizvodnje se izboljšujejo tudi delovni in socialni pogoji zaposlenih delavcev. Uvedeni so bili novi delovni pripomočki, ki so olajšali posameznim delavcem težko fizično delo. Sporazumno z delavci je bila ustanovljena stanovanjska zadruga, v kateri je večje število članov delovne skupnosti, od katerih jih bo nekaj že v tem letu stanovalo v novih stanovanjih.
- Delavski svet podjetja je tudi v tem letu namenil del čistega dohodka za skupne potrebe občine, in to predvsem za razvoj šolstva.

OBRTNI CENTER VRHNIKA

čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za občinski praznik 6. maj

Uslužnostni obrati: Pekarna — slašči-
čarna — dimnikarstvo — elektroinšta-
laterstvo — knjigovoznica — steklarstvo

Kmetijska zadruga Vrhnika

čestita za občinski praznik
Lastna kmetijska proizvodnja, prede-
lava mleka — živinorejski odsek — me-
lioracijska dela

Zdravstveni dom Vrhnika

z zdravstveno postajo v Borovnici

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN
POSLOVNIM PRIJATELJEM
ZA PRAZNIK OBČINE VRHNIKA

Komunalno-stanovanjsko podjetje Vrhnika

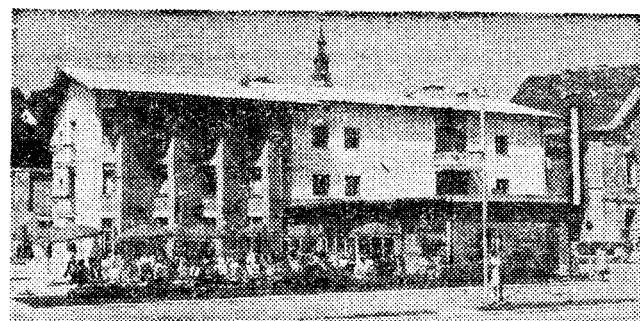
čestita za 6. maj — praznik občine Vrhnika

Opravljamo komunalne storitve —
gospodarjenje s stanovanjskimi hišami

OBIŠČITE VRHNIKO!

Oglejte si njene lepote in za-
nimivosti • Po ogledu obišči-
te obrate gostinskega podjetja
na Vrhniki

- **HOTEL MANTOVA**
(tujske sobe, restavracija, to-
čilnica, vrt, parkirišče)
- **MOČILNIK**
ob izviru Ljubljaničice
- **BISTRA**
ob nekdanjem kartuzijanskem
samostanu iz XII. stoletja, v
katerem je edini lovski muzej
v Sloveniji

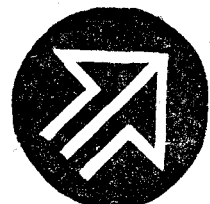
PODJETJE IGRAD VRHNIKA

se je 1. januarja 1965 formiralo iz dosedanjih podjetij:

INDUSTRIJE GRADBENEGA MATERIALA
in OBRTNO GRADBENEGA PODJETJA »DOLOMIT«

v združeno podjetje

IGRAD industrija gradbenega materiala in gradbeništva Vrhnika

IZDELUJE:

vse vrste opečnih izdelkov, visoke in nizke
gradnje, izdelava montažnih elementov,
montažne in polmontažne gradnje in razne
obrtne storitve

OB 21-LETNICI OSVOBODITVE IN OBČINSKEM
PRAZNIKU DELOVNI IN BORBENI POZDRAV

Stolarna Dobrepolje Videm-Dobrepolje

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob
21-letnici osvoboditve.

IZDELUJEMO LESNO GALANTERIJO ZA IZVOZ.

Zdravstveni dom Brežice

čestita našemu delovnemu človeku za praznik dela 1. maj in
mu želi kar največ razvedrila in svežine ter potrebnega počitka.

OBIŠČITE OBRATE

gostinskega podjetja Črnuče

- gostilna »ROGOVILC« Črnuče — topla in mrzla jedila,
- gostilna »STADION« v Ljubljani, na Titovi 84,
- gostilna »BEŽIGRAJSKI HRAM«, v Ljubljani, Hranilniška 1.
- bife »SIBENIK«, v Ljubljani, na Titovi 45,
- bife »RAŠICA« v Ljubljani, na Titovi 166.

PRIPOROČAMO SE ZA CENJENI OBISK. SOLIDNA POSTREŽBA, ZMERNE CENE.

AVTOPREVOZ IVANČNA GORICA

čestita vsem delovnim ljudem, kolektivom in poslovnim
prijateljem za praznik dela 1. maj.

TOVORNI PROMET

Gostinsko podjetje Nova Gorica

MARIBOR, Tržaška c. 89 — tel. 22-859

z obrati:

- »CENTER«, Maribor, Tržaška c. 89
- »KMEČKI DVOR«, Maribor, Tržaška c. 77
- »DOBRAVA«, Maribor, Ptujška c. 186
- »OB POTOKU«, Hoče 12
- »VINOTOK«, Fram 90
- »NA POLJU«, Starše 83
- »PRI DRAVI«, Zg. Duplek 5
- »PRI LIPI«, Miklavž 115
- »PRI KOLODVORU«, Rače 206
- »PEKRSKI GROZD«, Pekre 31
- »VESELI KMET«, Zg. Poljčane 26
- »DOBROVCE«, Dobrovec 8
- »LOVEC«, Maribor, Moskovska ul. 4
- »ZELNI VRT«, Dvorjane 23
- »Restavracija MARIBORSKI DVOR«, Maribor, Ljubljanska 4

nudi cenjenim gostom topla in mrzla
jedila — izbrane pijače — solidna po-
strežba.

K I N O

B L E D

Dnevne kinopredstave ob 18. in 20. uri, ob nedeljah in praznikih pa ob
10, 15, 18 in 20.30

čestita za praznik dela — 1. maj
— vsem borcem-obiskovalcem
kina, kakor tudi vsem svojim
strankam

»Slovenija sadje«

LJUBLJANA — Miklošičeva cesta

čestita poslovnim prijateljem, kolektivom in delovnemu človeku za 1. maj,
praznik dela

Odkup in prodaja vseh vrst sadja
in sočivja

Obiščite trgovine
trgovskega podjetja

TABOR

V GROSUPLJEM

kjer boste dobro postreženi z vsakovrstnim
trgovskim blagom

PRIJETEN 1. MAJ DELOVNIM LJU-
DEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

ZDRAVSTVENI DOM

»Dr. Franca Podkoritnika« — Grosuplje

čestita delovnim ljudem na vasi in v mestu ob prazniku naše osvoboditve, ko so
pred enaindvajsetimi leti slavnostno končale pot osvoboditve naše partizanske bri-
gade. — Ob tej priliki vsem prijetne prvomajske praznike.

Mesarsko podjetje Stična

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM
PRIJATELJEM IN KOLEKTIVOM ZA PRAZNIK
DELA — 1. MAJ

Prodaja mesa in mesnih izdelkov

Veletrgovina »TANIN«, Maribor

čestita delovnim ljudem in poslov-
nim prijateljem za 1. maj

Drogerije • • • Kemikalije

»KOVINARSKA«

Vrhnika

čestita vsem poslovnim prijateljem
in delovnim ljudem za občinski
praznik Vrhnike

Gozdno gospodarstvo — Ljubljana

čestita delovnim organizacijam in posameznikom za 1. maj — praznik dela

Vzgoja, nega, urejanje in eksploatacija gozdov

KMETIJSKA ZADRUGA

Škofja
Loka

POZDRAVLJA

DELOVNE LJUDI

NA VASI IN V MESTU

ZA 1. MAJ — PRAZNIK DELA

IN PREGLEDA DOSEŽENIH

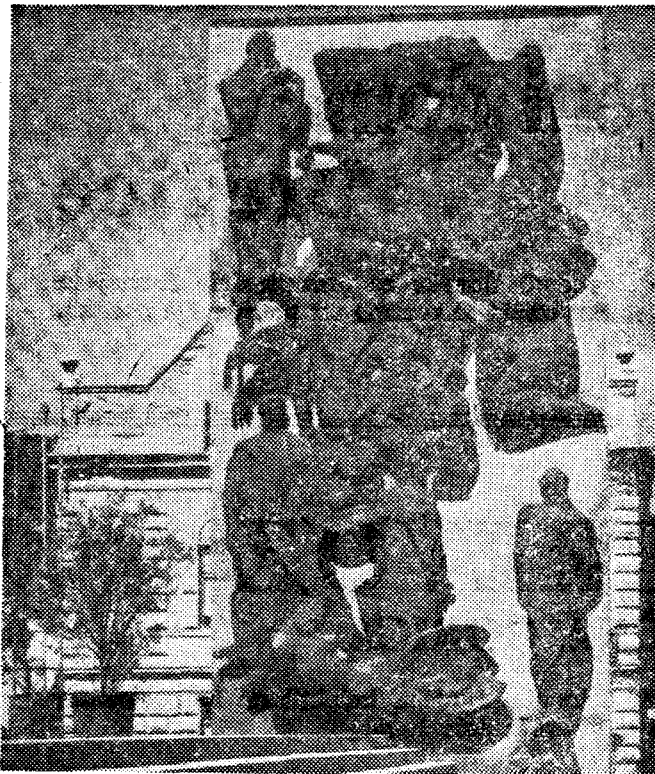
USPEHOV

»TEKSTILANA«

izdeluje volneno blago vseh vrst
in odeje

Delovnim ljudem prijetne prvomaj-
ske praznike, kolektivom nadaljnjega
delovnega poleta!

KOČEVJE

CINKARNA METALURŠKO KEMIČNI KOMBINAT

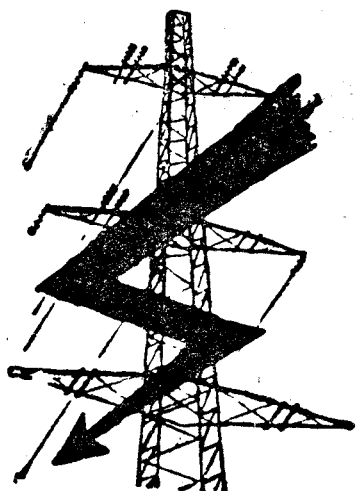
CELJE

*Naj živi
praznik dela
— 1. maj!*

PRIPOROČA SVOJE IZDELKE:

kovinski cink — cinkova pločevina — cinkografske plošče — cinkova žica — cinkovi protektorji — cinkovo belilo — kromov galun — zelena galica — Na-hidrosulfid — metaltit — Na-silikofluorid — Na-sulfid — cinksulfat — svinčeni minij — svinčena glajenka — litopon — ultramarin — modra galica — zaščitno sredstvo »cubrblau« — žveplena kislina — superfosfat — pomožna sredstva za tekstil in usnje — organska barvila — suhe zemeljske barve

Dravske elektrarne Maribor

z obrati:

Hidroelektrarne Dravograd, Vuzenica,
Vuhred, Ožbalt, Fala, Mariborski otok

Prenosni obrati: Pekre, Laško

Kovinski obrat ELKOV Laško

in skupne službe Maribor

Zavod za zaposlovanje delavcev Velenje

čestita kolektivom in delovnim ljudem praznik dela 1. maj

Kmetijska zadruga Rače

želi poslovnim prijateljem in delovnemu človeku prijetno praznovanje delavskega praznika 1. maja

Pospeševanje živinoreje

Poljedelska proizvodnja

Kooperacijsko sodelovanje

PRIMAT

TOVARNA KOVINSKE OPREME, MARIBOR

čestita delovnim ljudem in kolektivom ob mednarodnem prazniku dela 1. maju.

čestitajo delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj
— praznik dela in pregled uspehov.

KOMUNA PROJEKT

Maribor, Partizanska 3-5

čestita vsem poslovnim prijateljem
in delovnim ljudem za 1. maj

Projektiramo vse vrste visokih, nizkih
in individualnih gradenj.

ZIVILSKI KOMBINAT

»INTES« Maribor

proizvaja in svojim cenjenim odjemalcem priporoča kvalitetne izdelke mlinov, tovarne testenin, pekarn in slaščičarn, s čvrstim zagotovitvijo, da bo tudi v prihodnje z največjo prizadevnostjo oskrboval tržišče s svojimi izdelki. Zadovoljstvo potrošnika bo našemu kolektivu najlepše priznanje.

Priporoča se
Živilski kombinat »INTES« MARIBOR

»Samopostrežna restavracija« Maribor

čestita delovnim ljudem in kolektivom za praznik dela 1. maj.

- Delovnim ljudem nudimo vse vrste toplih obrokov po zmernih cenah.
- Tople obroke malic dostavljamo tudi delovnim kolektivom.

Industrija metalnih polizdelkov **IMPOL**

SLOVENSKA BISTRICA — JUGOSLAVIJA

Železniška postaja: SLOVENSKA BISTRICA • Bančna zveza: Narodna banka SFRJ — podružnica Maribor • Telefon: Maribor 39-13, 32-44, Slovenska Bistrica 6, 45 • Brzjav: IMPOL Slovenska Bistrica • Teleprinter: 03313

LAHKE KOVINE

• Čisti aluminij od 99 do 99,7% čistoče • Alumijske legure Al-Mn, Al-Mg-Si, Al-Mg-Mn, Al-Mg-Zn, 3, 5, Al-Cu-Mg-Pb, legure za obdelovanje na avtomatih • Pločevina, trakovi in runde po DIN • Valovita pločevina za prekrivanje streh • Karoserijski in železniški profili, profili za arhitekturo, nepolirani, polirani in sposobni za elokstranje • Cevi, palice, okroglice, štiriooglate, šesterooglate • Vrvi iz čistega aluminija in jeklene alumijske vrvi po DIN in VDE predpisih • Valjana in vlečena žica

»ŠPEDTRANS«

MARIBOR
MELJSKA CESTA 16

čestita vsem delovnim ljudem, poslovnim partnerjem in kolektivom za mednarodni praznik dela → 1. maj

Mednarodni in tuzemski prevozi blaga.

SPOMENIK SERGEJU MAŠERI V PIRANU

V Piranu je bila v soboto, 18. aprila pomembna spominska slavnost. Ob 25-letnici so v mestnem muzeju odkrili spomenik poročniku vojne mornarice Sergeju Mašeri, po rodu iz Trsta, ki je pred petindvajsetimi leti skupaj s poročnikom mornarice Milanom Spasičem razstrelil rušilec »Zagreb«, da ne bi prišel v roke okupatorju. Oba mlada mornariška oficirja sta pri tem junaškem dejanju našla smrt v valovih Jadrana.

Odkritju spomenika je prisostvovalo veliko ljudi iz Pirana, pomorščakov in njegovih tovarišev iz mornarice. Prišli so tudi svojci padlega junaka Mašere. Kapetan bojne ladje v rezervi tov. Jože Pretnar je v krajšem nagovoru orisal dogodek pred petindvajsetimi leti in med drugim dejal:

»Prišel je 17. april. Bil je deževen dan. Boka je bila polna megle, iz katere je rosil dež. Dobili smo povelje o kapitulaciji. Vsi moramo do 17. ure zapustiti ladje nepoškodovane in kompletne. Okoli 16.30 sem bil v svoji kabini na rušilcu »Dubrovnik«. Pripravljali sem se na odhod, verjetno v italijansko ujetništvo. Naenkrat se je »Dubrovnik« silno stresel. Zagrmelo jo, kakor da je bomba padla na ladjo. Pohitel sem na borbeno mesto. Ko sem pogledal proti Tivtu, sem videl, kako se je »Zagreb« v plamenu prelomil. Nato so še sledile eksplozije, deli ladje in njene opreme so leteli čez nas.«

Takrat mornarji še niso vedeli, da sta dva pogumna in mlada častnika mornarice raje izbrala smrt, kot bi bila izročila vojno ladjo »Zagreb« v roke okupatorju. Trupla Sergeja Mašere niso nikoli našli. Pokopalo ga je morje, kateremu se je bil posvetil kot mlad častnik in mu želel služiti s svojo ladjo. Kasneje je morje naplavilo truplo

poročnika Spasiča. Pogreba se je udeležila tudi častna četa okupatorja, ki je tako izkazal zadnjo čast junaku, ki je zvest domovini izbral raje smrt s svojimi tovarišema Mašero, kot bi bil prišel v sužnost. Poročnika Spasiča so pokopali na Savinji v Boki Kotorski.

Po govoru tov. kapetana Pretnarja je kapetan korvete Franc Levstek odkril spomenik. Obiskovalci piranskega muzeja bodo lahko videli v kipu poročnika Mašere lik borca, ki je med prvimi žrtvoval svoje mlado življenje za svobodo. P. A.

Odgovor na članek »Nezaupnici«

V vašem listu št. 11 z dne 22. marca 1966 je bil v rubriki »Občasnica« objavljen prispevek tovariša Iztoka Ausca pod naslovom »Nezaupnici«, v katerem piše o nekaterih dogajanjih v tovarni na Primorskem v zvezi z imenovanjem direktorja. Čeprav se v članku naziv tovarne ne omenja, je vsakomur, vsaj v občini Ajdovščina, jasno, da se sestavek nanaša na Tekstilno tovarno Ajdovščina. Ker je v tem članku nekaj netočnih trditev, ki spravljajo nekatere člane delovne skupnosti in delavski svet v dokaj čudno luč, delavski svet smatra za potrebno, da v odgovoru na ta članek seznani bralce TV 15 z resničnim potekom dogajanj v zvezi s ponovnim imenovanjem direktorja Tekstilne tovarne Ajdovščina, ki jih pisec omenja v članku »Nezaupnici«.

Zdi se, da je tovariš Ausce navedeni članek napisal, ne da bi preveril vire za svoje trditve. Zato je dogajanja prikazal čisto drugače, kot se poteka, nato pa iz tako ustvarjenega mnenja obsodil postopek v zvezi s ponovnim imenovanjem direktorja v tovarni na Primorskem.

Delavski svet in vodilni delavci Tekstilne tovarne Ajdovščina se v tem odgovoru ne nameravajo spuščati v razpravo o upravičenosti ali neupravičenosti nezaupnice direktorju, niti ne ocenjevati njegovega dela, ker ni tu mesta za to. Ne morejo pa dovoliti, da se jih v javnosti prikazuje kot ljudi, ki so videli v reelekciji plodna tla za lasten razvoj (vodilni delavci) oz. kot nezamostne in neodgovorne člane delavskega sveta, ki so pripravljali na podlagi ukrepov tistih, ki jim gre za lasten razvoj, v delavskem svetu glasovati proti direktorju. V tem smislu pa smo razumeli tovariša Ausca.

Neutemeljeni sta tudi trditvi pisca, da se je direktor, še preden se je prvič prijavil na razpis, v kolektivno pozanimal, če se sploh želijo, da bi vložil prošnjo (le-to naj bi vložil šele, ko je dobil pozitivni odgovor) in da je potem, ko ni bil izvoljen, poslal samoupravne organe, naj mu pojasnijo, zakaj naj ne bi bil naenkrat več sposoben voditi tovarno.

Na ti trditvi lahko odgovorimo le to, da se direktor pred vložitvijo prošnje ni pozanimal v kolektiv, če želijo, da bi ponovno kandidiral, niti ni potem, ko ni bil izvoljen, poslal samoupravnih organov, naj mu pojasnijo, kaj naj ne bi bil več sposoben voditi tovarne. Glede na tajno glasovanje pri imenovanju direktorja, bi bila taka prošnja tudi nemogoča, ker bi se s tem ugotavljalo, kateri člani delavskega sveta so glasovali proti direktorju, saj bi mu verjetno le ti lahko pojasnili, zakaj menijo, da ni več sposoben voditi tovarno. Nedvomno je direktor to vedel, zato ni izrazil take prošnje, kot tudi ni — zgolj zaradi tega, da bi izvedel za vzroke nezaupnice — kot navaja pisec, predlagal referendum celotnega kolektiva o izglasovanju nezaupnic v delavskem svetu, pač pa je poslal, naj bi se kolektiv z anketo izrekel o tem, ali naj se ponovno prijavi na razpis mesta direktorja ali ne.

Potem ko je izvršni odbor sindikalne podružnice zavrnil prošnjo direktorja, da razpiše anketo, se je direktor obrnil na upravni odbor, ki je njegovi prošnji ugodil. Torej bila je anketa in ne referendum, in to anketa o tem, ali naj se direktor ponovno prijavi na razpis ali ne, in ne o tem, da bi člani delovne skupnosti glasovali, ali so za direktorja ali ne. Čeprav vemo, da je v tem položaju težko označiti status in učinke tako postavljene ankete, je vendarle v nobenem primeru ne gre izenačevati z referendumom.

O trditvi tovariša Ausca, da so namreč nekateri člani kolektiva videli v reelekciji dokaj plodna tla za lasten razvoj in so zato ukrepali, da direktor ni bil izvoljen, menijo delavci in vodilni delovnih mestih v podjetju, da velja ta očitek njim, češ da so se potegovali za mesto direktorja, pa so zato ukrepali. Ne vemo namreč, koga drugega bi lahko direktor že s svojo navzočnostjo na mestu direktorja oviral pri njegovem razvoju.

Če bi se tovariš Ausce podrobneje pozanimal o dogajanjih v Tekstilni tovarni Ajdovščina, bi lahko ugotovil, da so prav nekateri od vodilnih delavcev dali obzaupnici direktorju odpoved, ker so menili, da ne gre pač z nezaupnico direktorju, hkrati tudi nezaupnica njim, ki so z direktorjem soustvarjali poslovno politiko podjetja, medtem ko so pozneje odpoved umaknili. Igra slučaj je, da med tistimi, ki niso dali odpovedi, nobeden ne izpolnjuje pogojev za mesto direktorja.

Bodi kakorkoli, nekaj je gotovo: da tako pisanje samo škoduje delovni skupnosti našega podjetja in tudi samemu direktorju, ki je na sebi delavskega sveta tudi sam obsodil neodgovorno pisanje v tem članku, reelekcijo pa tudi spravlja v bolj čudno luč, kot postopki, ki so jih zagrešili delavci in v Tekstilni tovarni Ajdovščina, o katerih piše tovariš Ausce.

Ker smo prepričani, da bo tovariš Ausce drugače gledal na stvari, če jih bo bolje poznal, ga vabimo, da se udeleži seje delavskega sveta, kjer bo povedal za vire svojega pisanja in bomo lahko zažegno dokončno razčistili.

DELAJSKI SVET
TEKSTILNE TOVARNE AJDOVŠČINA

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Norman Acton na obisku v Beogradu

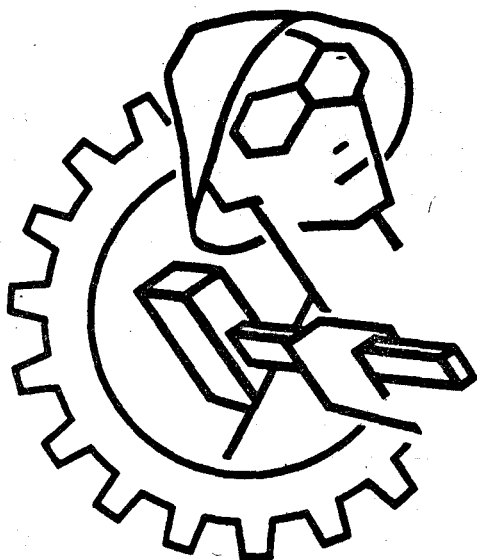
Na povabilo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je Norman Acton, generalni sekretar Svetovne federacije bivših borcev (FMAC), obiskal našo državo in je bil v Beogradu od 12. do 14. aprila. Pogovarjal se je s predsednikom zveznega odbora ZZB NOV Djurom Pucarjem, generalnim sekretarjem zveznega odbora Ivanom Božičevićem in drugimi funkcionarji naše zveze o vlogi in nalogah Svetovne federacije v sedanjih mednarodnih razmerah. Med drugim so se pogovorili tudi o izmenjavi informacij in o pripravi za bližnje zasedanje generalnega sveta Svetovne federacije bivših borcev, ki bo v začetku maja letos v Torontu v Kanadi.

Kolektiv

ŽELEZARNE JESENICE

NA GORENJSKEM

ČESTITA ZA DELAVSKI
PRAZNIK 1. MAJ IN 21-LET-
NICO OSVOBODITVE VSEM
KOLEKTIVOM USTANOV,
RODJETIJ IN OSTALIM DE-
LOVNIM LJUDEM TER ŽELI
NADALJNJEGA NAPREDKA.

Ljubiteljem lepe partizanske knjige!

V lanskem maju je izšel pri Zavodu BOREC roman Toneta Svetine

UKANA — I. DEL

Knjiga je bila v kratkem času razprodana, visoka naklada namreč ni zadovoljila zahtev slovenskih bralcev in knjižnega trga. Zato se je Zavod odločil za ponatis I. dela UKANE, medtem ko avtor že pripravlja nadaljevanje.

Naročniki, ki so prvi del kupili in oni, ki ga bodo naročili sedaj, bodo imeli prednost pri naročilu II. dela.

Knjiga bo tiskana na finem, brezlesnem papirju, vezana v celo platno in lepo opremljena. Cena za I. del je 45,00 N. din, plačljivo v dveh obrokih do izida ali takoj po prejemu knjige na tekoči račun 503-3-263. Ponatis UKANE — I. del bo predvidoma izšel v avgustu ali septembru t. l.

NAROČILNICA

Podpisani

Kraj, ulica št.

Pošta

naročam roman T. Svetine UKANA — I. del
Naročnino v znesku 45,00 N. din bom poravnal(a)

a) v dveh obrokih, najkasneje do 1. septembra 1966

b) takoj po prejemu knjige

Informativno naročam tudi II. del UKANE (ki bo izšel v letu 1967).

(Neustrezno prečrtaj.)

(Podpis naročnika)

Znamka za
0,20 ND

Zavod BOREC

knjigotrški oddelek

Beethovnova 10/II

LJUBLJANA

»PREPISOVAL SEM SEZNAME ŽIDOVSKIH TRANSPORTOV«

Prav nič privlačnega in tudi prijetnega ni v morečih spominih na Dachau, v spominih na hude čase v tem koncentracijskem taborišču. Kakor mučne sanje se kdaj pa kdaj vračajo in v mislih ponovno gledam vse tiste strahote, ki smo jih tam doživljali. So pa spomini na posamezne doživljaje le pomembni in vredni, da jih ohranimo tudi poznejšim rodovom.

Na invalidskem bloku, kjer sem bil zaprt v začetku, smo bili brez dela. Zato mi je bilo kar prav, ko mi je sobni stare-

V knjigi sem izmed mnogih izbral tri Transporte. V enem je bilo 1500 madžarskih Židov, v drugem 600, v tretjem pa 150. Ne da bi kaj zaznamoval, sem tri tedne po

do takrat v opombi z žigom »verstorben« označena približno četrtina vpisanih, ko sem jih pa prešteval po šestih tednih, je bila v vseh arhivskih seznamih transportov označena že dobra polovica mrtvih. Ponovno sem jih preštel po treh mesecih, a tokrat le tiste, ki se niso imeli opombe. Ugotovil sem, da je bila le še dobra desetina živih. V treh mesecih so jih torej pobili devet desetih. In čeprav nisem prešteval umrlih iz drugih transportov, mi je že sam pogled na »opombe« pričal, da število prav nič ne zaostaja za tistimi, ki sem jih kontroliral.

Ko smo bili 29. aprila 1945 osvobodjeni, sem seveda nehal prepisovati sezname. V Dachauu pa sem ostal še do 23. maja, ker pač nismo mogli odpotovati takoj, kot bi bili radi. In že kaka dva ali tri dni po osvoboditvi so me poklicali, ker se je za moje delo zanimal neki seržant ameriške vojske.

Predstavil se je, toda njegovega imena si nisem zapomnil. Pripovedoval je, da je bil kot Žid že pred vojno interniran v Dachauu, da pa se mu je po srečilo zbežati ter je že pred začetkom druge svetovne vojne prišel v Ameriko. In tako se je

kot ameriški vojak, skupno z drugimi osvoboditelji, zopet vrnil v to zloglasno taborišče.

Ko je vse to povedal, je dejal:

— Zelo me zanimajo sezname židovskih transportov. Pravili so mi, da ste jih vi prepisovali. Ali jih imate še?

Seveda sem jih imel. Knjiga je bila še v miznici in zraven je bilo še nekaj seznamov manjših transportov, ki jih še nisem bil prepisal. Ko sem knjigo odprl in mu razlagal, kako sem delal, sem ga opozoril tudi na svoje ugotovitve pri opisanih treh transportih. Pri pregledovanju knjige sva ugotovila, da je število tistih, ki so ostali živi, padlo pod desetino in da je številčno stanje v drugih transportih podobno stanju v omenjenih treh.

Opazil je tudi neprepisane sezname transportov. Na njegovo vprašanje, kaj je z njimi, sem mu pojasnil, da jih pač nisem prepisoval, ker smo v zadnjih dneh pred osvoboditvijo delali le malo. Dozdevalo se mi je, da je bil nekoliko v zadregi, ko mi je rekel:

— »Veste, ti sezname so kot dokazno gradivo za množično uničevanje Židov v nacističnih koncentracijskih taboriščih, zelo važni. Zaradi tega bi prav rad imel celoten seznam. Prav lepo vas prosim, prepisite mi še te sezname v knjigo.«

To sem tudi storil. Delal sem še štiri ali pet dni in mu izročil res dragocen dokument. In prav nič čudno ne bi bilo, če je bila tudi ta knjiga med dokumenti procesa proti Eichmannu v Jeruzalemu.

Vekoslav Mlekuž

Srečanje nekdanjih internirancev iz Buchenwalda

Del udeležencev letošnjega tovariškega srečanja bivših internirancev v Samoboru

Enajstega aprila 1945 so interniranci sami osvobodili zloglasno nemško koncentracijsko taborišče Buchenwald. Ta dan ni zapisan le v zgodovini, temveč tudi v srcih vseh preživelih in še živelih bivših internirancev tega taborišča. Enajsti april 1945 predstavlja zanje — ponovno rojstvo. In ta dan že vsa leta po končani vojni praznujejo, zdaj v enem kraju, zdaj v drugem in obujajo spomine na tiste dni.

Tudi letos so se zbrali na tovariškem srečanju. Priredila ga je sekcija internirancev pri GO ZZZB Hrvatske v »Vili Tonšeti« — priljubljeni izletniški točki nad Samoborom. Udeležilo se ga je okoli sto preživelih internirancev iz Hrvatske in Slovenije. Nekateri so prišli tudi z družinami. Ob tej priložnosti pa je potrebno povedati, da je prevoz slovenskih udeležencev letošnjega tovariškega srečanja nekdanjih internirancev oskrbevalo z znatnim popustom avtobusno turistično podjetje »Turist« iz Škofje Loke.

Nekdanji drugi sekretar ilegalnega jugoslovanskega komiteja v taborišču Buchenwald in sedanjí predsednik sekcije internirancev pri GO ZZZB Hrvatske dr. Rudi Supek je v imenu prireditelja pozdravil vse navzoče tovariše in njihove sorce. V kratkem govoru je poudaril potrebo po tradicionalnih tovariških srečanjih internirancev Buchenwalda, kakor tudi po tesnejši organizacijski povezavi preživelih. Prebral je tudi pozdravno pismo nekdanjih internirancev Buchenwalda iz Dalmacije. V imenu slovenskih udeležencev tovariškega srečanja je govoril Vekoslav Figar in med drugim predlagal, da bi že sedaj pričeli zbirati sredstva za 25-letnico osvoboditve v Buchenwaldu, z namenom, da bi bila udeležba kar se da številna ter da bi se je udeležili tudi tisti tovariši z manjšimi dohodki.

Tako je bil sprejet sklep, naj se pri banki odpre tekoči račun, na katerega bodo bivši interniranci Buchenwalda, vsak po svojih zmognostih, vplačevali sredstva, ki se bodo uporabila predvsem za organizacijo in prevoz na proslavo ob 25-letnici osvoboditve leta 1970 v Buchenwald. Tako zbrana sredstva pa naj bi uporabili tudi za vsakoletna tovariška srečanja ob obletnicah osvoboditve Buchenwalda.

Pred pričetkom družabnega dela srečanja so enoglasno sklenili, da bo prihodnje tovariško srečanje v Metliki.

Stane Skrabar

šina ukazal narediti nekaj napisov na omare. Časa sem imel dovolj in tako sem napise izdelal kar lepo. Ko so bili pritrjeni na omare, jih je opazil tudi blokovni pisar. Ugajali so mu, zato sem moral podobne napise napraviti tudi za prvo »štubo«.

Kmalu potem me je poklical blokovni pisar in mi povedal, da me je določil za prepisovanje kartotek, ki so nam jih poslali iz »Schubrauma« (sprejemne pisarne). Posebno vesel sem bil vesti, da bom za to dobival vsak dan malico, kakor drugi zaposleni interniranci.

Malica, kosček kruha in rezina tlačenke ali margarine, pa je v taborišču pomenila zelo veliko. Ob vodi, ki smo jo dobivali za kosilo, in kosčku kruha zvečer, je bila malica ne samo priboljšek, marveč je večino internirancev reševala pred popolnim izstradanjem. Zato sem bil kar zadovoljen, ker so me zaposlili.

Kartoteke nas je prepisovalo kakih šest ali sedem, zato smo delo kmalu opravili. Le kakih štirinajst dni smo pisali, nato sem ostal zopet brez dela. Toda že nekaj dni pozneje, ko sem lačen premišljeval, kako bi znova prišel do malice, me je poklical blokovni pisar. Naročil mi je, naj grem v »Schubraum«, kjer naj se javim vodji pisarne, ki ima delo zame.

Vodja pisarne, sam interniraneec, poljski protestantski duhovnik, mi je takoj odkazal delo. »Prepisoval boš sezname transportov v posebno knjigo«. In izročil mi je rubricirano knjigo in natipkano listo ter mi pojasnil to delo.

Bilo je nekako konec oktobra, ko sem pričel opravljati to delo. In od tlej sem dan za dnem prepisoval seznam imena vse do naše osvoboditve. Povprečno po 400 do 500 imen sem prepisal dnevno, ker sem moral pisati zelo razločno in zato počasi, pa tudi sicer se mi ni mudilo s prepisovanjem.

Vsak dan dopoldne mi je vodja pisarne za nekaj časa vzel knjigo. V rubriko »opomba« je pri posameznih imenih z žigom priložil besedo »verstorben« (umrl), in zraven prispil datum. Nato mi je čez kake pol ure knjigo vrnil.

V začetku se za te opombe nisem dosti zmenil, saj je takrat v Dachauu že umrlo na desetine internirancev dnevno, ker je bila začela razsajati pegavica. Ko je ta v februarju 1945 dosegla višek, je dnevno umrlo v Dachauu in vseh podružnicah 300 do 400 internirancev. Zato smo se pač umiranj »privadili«. Toda ker je število opomb »verstorben« bilo iz dneva v dan večje, me je začela stvar zanimati.

njihovem prihodu preštel število umrlih. Zdal se sicer ne spominjam več natančnih števk, pač pa mi je ostalo dobro v spominu, da je bilo

NAMA
LJUBLJANA

Vse vrste kuhinjske posode,
vse vrste posode za serviranje
jedi in vse vrste jedilnega
pribora domače izdelave in iz
uvoza dobite v KLETI
trgovske hiše »NAMA«

Čimveč pomoči tistim borcem, ki se niso v zadostni meri znašli v novih družbeno - ekonomskih razmerah

V soboto, 16. aprila, smo prisostvovali združitveni skupščini ZZZB NOV v Litiji. Skupščine sta se kot predstavnika republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije udeležila njen podpredsednik France Krese-Čoban in Slavko Kovačič.

Statistični podatki, ki smo jih povzeli iz poročila koordinacijskega odbora, pričajo, da v Litiji niso držali rok križem in so po svojih najboljših močeh reševali posamezna vprašanja in probleme svojih članov.

Dodatek za borce je bil izplačan 42 udeležencem, priznava valnino prejmeta 102 upravičena, 15 prosilcem pa so dodelili enkratno pomoč. Materialni položaj družin in otrok padlih in po vojni umrlih borcev je komisija obravnavala z vso resnostjo in je podelila v 8 primerih denarno pomoč za šolanje, stipendijo 6 otrokom, 8 pa po-

sebne pomoči. Družinsko invalidnino prejema 195 upravičencev, osebno invalidnino 96 invalidov in je bilo za vse te namene izdano letno 39.141.920 S. dinarjev. Zdravstveno pregledanih je bilo 188 članov. Na preventivno zdravljenje so poslali 101 člana s 158 svojci, v zdravilišča pa je bilo poslanih 6 borcev. Pravice zdravstvenega zavarovanja se poslužuje 67 kmetov, borcev in 165 njihovih svojcev.

Stanovanjsko vprašanje ni bilo zanemarjeno, a obstoječa evidenca kaže, da ima neprijemna stanovanja še vedno 14 nezaposlenih in 6 zaposlenih borcev, 25 kmetov-borcev pa je nujno nuditi pomoč v posojilu, da si popravijo slaba stanovanja.

Komisija za priznanje posebnih delovne dobe je obravnavala več kot 330 prošnje.

Posebno pozornost in pohvalo zasluži uredniški odbor za pripravo Zbornika spominov na partizansko in aktivistično dogajanje na področju občine Litija. Doslej so zbrali že 17 sestavkov od 25 predvidenih in upajo, da bo Zbornik izšel do 24. decembra, ko praznuje Litija svoj občinski praznik. Prav tako člani ZZZB obiskujejo šole, udeležujejo se pri organizaciji »Kuričkov« pošte, v Gabrovki pa organizirajo vsako leto pohod šolske mladine na Javorški Pil.

Le z delom organizacije ZROP niso povsem zadovoljni. Posvečeno ji je bilo vse premalo pozornosti in to je tudi vzrok, da v tej dejavnosti ni bilo kakih posebnih uspehov.

Iz poročila in iz razprave, ki je sledila, je bilo razvideti, da je imel občinski odbor v minuli mandatni dobi kopico dela, da ga je opravil tu bolj, tam manj uspešno in da je bila njegova poglavitna skrb namenjena borcu — človeku.

Ali je v tej svoji težnji uspel v polni meri? Je bila ta skrb posvečena najbolj potrebnim? Je še beseda iz uvodnega govora tovariša Antona Godca-Tomaža: »Jasno je, da smo temelje tej družbi postavili mi. Vendar to ne pomeni, da moramo od nje, zlasti zdaj, samo zahtevati, ampak se moramo zavedati, da ji moramo tudi danes dati, da ji moramo tudi v prihodnosti, temveč tudi tisto, kar od nas pričakuje.«

To so vprašanja in trditve, katerih upravičenost je potrdila tudi diskusija posameznih udeležencev skupščine.

Naš vsestranski, dinamični razvoj je postavil v ospredje tudi kopico novih problemov, na katere nismo bili pripravljeni in zahtevajo še posebno našo pozornost. Priznati moramo, da je bil — in to je potrdila tudi naša skupščina — napravljen velik korak v gnetni skrbi za borce in so tisti, ki še vedno živijo v težavah ter so potrebni pomoči, v manjšini. In prav te je gospodarska reforma najbolj prizadela. Vse to narekuje, da morajo organizacije v prihodnje posvetiti vso pozornost in nuditi pomoč prav tistim borcem, ki se niso v zadostni meri znašli v novih družbeno-ekonomskih razmerah.

S to željo zaključujemo poročilo s skupščine v Litiji in želimo novemu odboru v njegovo

vem nadaljnjem delu mnogo uspeha!

IN ŠE OBROBNÍ ZAPIS:

Litija, trg na osonnem desnem bregu velike zasavske višave in središče litijske občine, je s svojo okolico nedvomno obdarjena s prikupnimi naravnimi lepotami. Prijetne izletniške točke v bližini Ljubljane kar same vabijo. Le ta nesrečna zasavska cesta, ki komajda zasluži to ime in ki nas pripelje do Litije, je predmet vse večjih negodovanj njenih obiskovalcev. Takole so nam potožili tovariši Franci Gorenc in še nekateri udeleženci skupščine ZZZB NOV.

Doba narodnoosvobodilne borbe je za Litijo in okolške

taka pravo mobilizacijsko mesto Zasavja.

Po vojni smo vse svoje sile usmerili v njen industrijski razvoj. Sami, brez kakršnekoli tuje pomoči, smo razširili dokaj skromno proizvodnjo, jo modernizirali in jo tako prilagodili vse večjim in večjim zahtevam našega gospodarstva. Ponosni smo na to!

In danes? Danes vidimo nadaljnji napredek in možnosti za dvig življenjskih pogojev naših ljudi predvsem v krepitvi turistične dejavnosti. A tu smo že na začetku poti naleteli na skoraj nepremagljivo oviro — zgraditev te za Zasavje tako potrebne ceste, ki še zdaleč ne ustreza več zahtevam sodobnega prometa. Želja in pripravlje-

vasi, ki so bile vse znani partizanski kraji, minila nadvse častno. Že v prvem letu je bila ustanovljena OF in brž po razsulu stare Jugoslavije so se pojavili prvi partizani, borci Revirske čete. Bila je sedež vseh forumov in vez med Stajersko, Dolenjsko in Gorenjsko in kot

nost, da storimo vse, kar je v naši moči, je v trenutni situaciji bore malo. Tokrat težavam nismo kos in vemo, da bo potrebno za zgraditev zasavske ceste še veliko skupnih naporov, potrebna nam bo pomoč in mi jo pričakujemo...

Milena Strajnar

Obrtno podjetje

»OBRTNIK«
PREBOLD

Izdelujemo peči na centralno kurjavo za eno in dvostanovanjske hiše na trdavi in mehka goriva. Peči in grelce tudi sami montiramo. Cena peči je 9500 N. dinarjev, montaža in instalacija grelnih naprav pa po predračunu.

Izdelujemo tudi lahko konfekcijo, ki jo zelo priporočamo cenjenim potrošnikom.

Ziderska delavnica ugodno uporablja pri zidavi hiš opeko iz lastne opekarnice, ki omogoča cenejšo gradnjo.

V okviru podjetja imamo tudi lastno mizarstvo delavnico

EWEN MONTAGU

MOŽ, KI GA NI BILO

Odločili smo se, da moramo na vsak način priti do fotografije, vendar si niti misliti nismo mogli, na kakšne težave bomo pri tem naleteli.

Najprej smo hoteli narediti fotografijo umrlega. Doživeli smo popoln poraz. Večkrat sem že slišal govoriti o slikah, ki vam dajo videz mrljica. Toda to ni nič v primeri s tem, da hočete dati mrljicu na fotografiji videz živega človeka.

Potem so vročično začeli iskati dvojnika oziroma vsaj nekoga, ki bi bil našemu »možu« toliko podoben, da bi bilo skoraj vseeno, čigava je fotografija. Spet smo bili presenečeni: ko smo dobili našega »moža«, smo ugotovili, da je njegov obraz eden najnavadnejših obrazov, kakršnih vsak dan vidite na tisoče. Na njem ni bilo prav nič posebnega. In vendar nismo mogli najti človeka, ki bi mu bil podoben. Dneve in dneve smo hodili po ulicah in opazovali obraze mimoidočih. Pripravljeni smo bili, da jih nekako pregovorimo, da bi se dali fotografirati.

Naposled sem se odločil in poprosil nekoga mlađega mornariškega oficirja iz obveščevalne službe, naj se da fotografirati. Pozabil sem, s čim sem ga pridobil. Rezultat je bil seveda klavrn, kot smo že vnaprej vedeli. Vendar so takšne fotografije za osebne izkaznice vedno bolj klavrne, tako da je bil končni rezultat vsaj kolikor toliko zadovoljiv.

Potem pa se nam je spet nasmehnila sreča. Na nekem sestanku, kjer je šlo za čisto drugo zadevo, sem sedel nasproti nekoga, ki bi ga lahko imel za brata našega »moža«; lahko bi celo rekli, da sta dvojčka. Pripravljen nam je bil ustreči in tako smo tudi to oviro premagali.

Zadnje, kar je bilo treba storiti, da bi iz trupla naredili bivšega oficirja, sta bila ime in čin. Po mojem bi bilo nekaj nemogočega in neverjetnega, ko bi tako strogo zaupno pismo nosil nižji oficir. Vendar pa mu tudi previsokega čina nismo mogli pritišiti in vpisati. Bil je premlad, da bi lahko dosegel tako visok čin, če pa bi ga, bi to morala biti posledica izrednih zaslug ali vrtilin, zaradi katerih pa bi bil seveda dosti bolj znan, kot smo si mi želeli.

Zato sem se odločil, naj bo kapetan, po funkciji pa komandir. Nato sem nekoga dne sedel za seznam mornariških oficirjev in potrpečljivo pregledoval tisti del, kjer so bili naštet mornariški strelci. Našel sem manjšo skupino oficirjev približno enakega čina, ki so se pisali Martin. Priložnost je bila lepa: ko bi v kakšnem poročilu omenili izginotje oziroma smrt kapetana Martina, bi bilo še kar verjetno, da vsi mornariški oficirji ne bi

V OPERACIJO »MESO ZA PASTETO« JE BIL POSREDNO ZAPLETEN TUDI AMERIŠKI GENERAL EISENHOWER, KI JE NAJPREJ POVELEVAL AMERIŠKIM SILAM V SEVERNI AFRIKI, POZNEJE VODIL INVAZIJO V NORMANDIJO, PO VOJNI PA JE BIL DVAKRAT IZVOLJEN ZA PREDSEDNIKA ZDA (LETA 1952 IN LETA 1956).

vedeli zanj, oziroma da ne bi poznali vseh Martinov iz vrst mornariških strelcev. V nasprotnem primeru pa bi si bržkone mislili, da gre za tiskovno napako, tako da bi se obotavljali, preden bi odposlali sozalo pismo ali brzojavko užalošeni družini.

Morda ne bi bilo vse tako (kdo ve, če niso bili vsi Martinji v tistem seznamu bratje?), toda vse skupaj je bil le previdnostni ukrep več. Tveganje je bilo sicer enako kot izbrani primerek.

Dodal sem zelo pogostno ime William in tako je naš »mož« postal kapetan William Martin (po funkciji komandir) iz vrst mornariških strelcev. Poveljnik mornariških strelcev se je strinjal s tem in tako sprejel našega kapetana v svoje vrste. Ukrepil sem tudi vse potrebno, če bi morda kdo zahteval pojasnila v štabu mornariških strelcev.

Priskrbel sem si prazno osebno izkaznico, s katero sem se vedno, kadar sem utegnil in kadar sem sedel, drgnil po kolenu, da bi bila videti obrabljena. To se mi je že zelo posrečilo, ko mi je šinila v glavo drugačna misel: zakaj kapetan Martin ne bi izgubil svoje osebne izkaznice in si priskrbel dvojnik? Tako. Dobil sem novo prazno izkaznico, nalepil nanjo sliko Martinovega dvojnika, izpolnil vse rubrike in se sam podpisal v njegovem imenu. Potem so izkaznico podpisali in potrdili pooblašeni uradniki, napisali vanjo datum 2. februarja 1943 in dodali: »Namesto izgubljene izkaznice števil. 09650.«

To je bila številka moje osebne izkaznice. Tako bi laže rešili težave, ki bi morda nastale ob poznejših preiskavah. Potem sem nalepil kolke in uradniki so pritiskali potrebne pečate.

Odločil sem se, naj bo »matično pristanišče« kapetana Martina Glavni stan kombiniranih operacij: iz razlogov, ki jih bom kmalu pojasnil. Napisal sem, da je rojen v Cardiffu in da nima nobenih posebnih znakov.

Potem pa sem spet drgnil izkaznico po kolenu, da ne bi bila videti preveč nova.

Osnovni podatki o kapetanu Martinu so bili torej določeni. Kdoroli bi našel truplo na morskem obali, bi takoj vedel, koga je našel, če bi pogledal v osebno izkaznico. Prepričan pa sem bil, da bo moje nemške prijatelje v Huelvi, Madridu ali Berlinu seveda zanimalo, zakaj je kapetan Martin potoval v severno Afriko. Ko bi našli »kaj«, kar bi odgovorilo na to vprašanje, bi se jim hkrati tudi povečalo zaupanje v »poglavito pismo«.

(NADALJEVANJE)

Zala Stariha se je rodila 11. marca 1895 kot peti otrok nekdanjega črnomaljskega župana, podjetnika in posestnika Doltarja. Vso mladost je morala kljub bogastvu doma trdo delati, ker je oče pač tako hotel. Stari Stariha je bil do svojih otrok zelo strog in jih je dobro pripravil na kasnejše težave v življenju. Zala je tudi morala vrsto let negovati svojo ohromelo mater.

Po prvi svetovni vojni se je Zala poročila z občinskim uslužbencom Jankom Stariho in si v Črnomlju ustvarila lasten dom. Imela je štiri otroke: sinove Janka, poznejšega prvoborca in narodnega heroja, Zvonka, Francija in najmlajšega, hčerko Olgo.

Najstarejši sin Janko je obiskoval gimnazijo v Novem mestu, kjer se je že pred vojno vključil v napredno delavsko gibanje in KPJ. Zala ga je razumela in mu po svojih močeh pomagala. Pri njej na domu so imeli Jankovi sošolci

Poleti 1942 sta Zala in njen mož preko rodbinskih zvez izvedela, da bo okupator zaradi Janka in Zvonka aretirala vso družino. Še istega dne se je Zala odločila, da se bo z možem in obema mladoletnima otrokoma, Francijem in Olgo, podala v kočevske gozdove, v okoliš partizanov. Domači izdajalec, ki še danes živi, je izvedel za te namene in obvestil Italijane. Pred hišo so Italijani postavili karabinjersko stražo in pobeg onemogočili, čeprav je imela družina že vse pripravljeno na vozu — hrano, obleko in službeno pištolo z municijo, ki jo je mož Janko skril pred Italijani.

Se iste noči so družino Stariha in ostale napredne črnomaljske družine odpeljali v vojaško taborišče v Črnomlju, naslednjega dne v belgijsko kasarno v Ljubljano in od tam na Rab. Na Rabu se je družina ločila od očeta in moža. Decembra 1942 so žene in otroke odpeljali v Gonars. V obeh

in izropani dom. Začeti je morala znova. Poleg tega se je takoj vključila v aktivistično delo in pomagala, kolikor je mogla, kljub dvema mladoletnima otrokoma.

Jeseni 1944 sta Zala obiskala general-major Dušan Kveder in major Povh. Sporočila sta ji uradno vest o smrti sinov Janka in Zvonka ter se ji zahvalila za vse, kar je žrtvovala.

Po vojni se je Zala še z večjim poletom priključila črnomaljskim organizacijam. Nobenega udarniškega dela, proslave, volitev, mitinga itd. ni bilo brez nje.

Leta 1951 je bil njen sin Janko, soborec Dušana Kvedra, proglašen za narodnega heroja. Vsa medvojna in povojna leta Zala za sebe ni niti iskala niti dobila ene same besede priznanja in zahvale.

Danes, ko stopa v 71. leto, je Zala še kar krepka, čeprav rahlo upognjena. Življenje ji je pač bilo naložilo mnogo bremen. Izgubila je dva sinova, moža in vse imetje. Svoj dom je sama obnovila, sina

Preživela je mnoge iz svoje generacije

taboriščih je Zala tesno sodelovala z internirankami.

Svojega sina Janka je Zala zadnjič videla, ko je prišel domov z namenom, da ustreliti visokega komisarja za Ljubljansko pokrajino; Emilio Grazioli je prišel v Črnomelj na pogreb ubitih italijanskih vojakov. Akcija pa je bila zaradi morebitnih posledic preložena, čeprav je imel Janko na domačem skednju, nekaj več kot sto metrov od ceste, že pripravljeno orožje.

V taborišču Gonars je Zala preživela najtežje dneve svojega življenja. Tu je prvič zvedela za smrt sinov Janka in Zvonka, ki sta padla v presledku nekaj mesecev. Janko je padel 7. novembra 1942 pri Dobrovljah kot bivši komandant »Jankovega« bataljona II. grupe odredov in tedanji operativni oficir, Zvonko pa kot desetar v roški ofenzivi julija 1942. Zalin mož Janko je, ko je izvedel za smrt svojih fantov, v trenutku nerazsodnosti tragično umrl v moškem taborišču v Gonarsu junija 1943. Istočasno so hoteli Zalki kot ostalim slovenskim materam odvzeti najmlajšega sina Francija in ga poslati v italijanske vojaške šole za »janičarje«.

Po prihodu iz internacije se je Zala vrnila na svoj požgani

sama študirala. Preživela je mnoge iz svoje generacije, ki so se že umaknili, čeprav jim je bilo v življenju laže kot Zali.

Zal, Zalino zdravje ni več najboljšo, srce ni več tako močno kot nekdanj. Tudi na nogah se ji poznajo sledovi vodenice, ki jo je prinesla z Raba. Toda vseeno se Zala ne da. Zato in za vse, kar je doživela, ji želimo mnogo lepega in ji ključemo še na mnoga srečna, zdrava in zadovoljna leta.

V neki manjši garniziji v Srbiji so pred leti vpoklicali na orožne vaje večje število rezervistov. Med njimi se je v vojaški suknji znašel tudi po vsej okolici znan štiridesetletni cigan Miko, imenovan Brko, ki mu razen starih gosli, s katerimi je zabaval ljudi po svatbah in sejmih, ni šlo pod milim nebom ničesar izpod rok.

Majhnega, temnopoltega muzikanta, ki se ga je prav zaradi velikih, črnih, skrbno negovanih brk prijel vzdevek »Brko«, so kmalu po njegovem prihodu zapazili vsi voja-

in kdo ve kaj še vse. Prosil je in prosil, ponižno in pobožno, kot samega boga. Obljubljal pečenega jagenjčka, odojka, steklenico slivovke, tiste dva-krat prekuhanke, toda — nič in nič. Desetar je imel srce trše ko kamen. Za nič na svetu se ni dal prepričati, še manj pa podkupiti. Služba je služba — družba je družba. V vojski mora biti red in disciplina. Točno se ve, kdaj komu pripada dopust, kdaj izhod v mesto in kdaj morajo vojaki v posteljo. Brko je moral, kakor drugi rezervisti, ostati v kasarni in leči v posteljo takrat,

Prišla je težko pričakovana nedelja. Po pravilih, ki so že od nekdanj v veljavi v vseh vojskah sveta, bi morali imeti vojaki prosto. Ta dan je Brko pričakoval bolj nestrpno kot svojega prvorojenčka. Po bližnji jo bo usekal, kar čez njive. V dobrih dveh urah bo doma — pri Milevi, je koval načrte v sobotni noči, ko se je premetaval na postelji, kot bi imel krče v trebuhu. Sam ni vedel, kdaj se je s temi mislimi pogreznil v spanje.

Okoli tretje ure zjutraj, ko je še tema ovijala kasarno, je iznenada zapela tro-

Smeh, solze in brki

ki in starešine kot ne preveč vzornega vojaka. Ze od nekdanj so v vojski takšnim pridali še vzdevek »zabušan«, ki ga je po pravici nosil tudi rezervist Brko.

Težko je prenašal naš Brko dolge dneve utrudljivih vaj, še težje pa proste ure za kasarniškim obzidjem. V dvajset kilometrov oddaljeni vasi je v napol podrti koči, poleg njegovih petih nadobudnih naslednikov, majhnih od tri mesece do sedem let starih kuštravih cigančkov, ostala sama, in kar je bilo Brku najhuje, izpostavljena pohotnosti zapeljivih rojakov — lepa, mlada, črnooka Mileva, njegova žena.

Zaman je moleđoval pri trdosrdnem desetanju, da ga vsaj eno noč, tako... kako bi se temu reklo... skrivaj, da ne bi zvedel komandir, spusti domov. Mileva, nesrečnica, da je strašansko bolna, da ima gripo, jetiko, srčno napako, otroci pa vsi po vrsti ošpice

kot je natančno predpisano v pravih notranje službe.

Ubogemu možaku ni bilo do ničesar, karkoli se je dogajalo okoli njega. Vse, kar je delal, je delal proti svoji volji. Njegove misli so plavale nad siemenom raztrgane kože, njegovim domovanjem z ilovnati podom in široko razmajano posteljo z veliko zgneteno slamarico, na kateri je preživel toliko in toliko prelepih trenutkov s svojo živahno in lepo življenjsko družino.

Čeprav je bila vojaška postelja v prostorni, čisti kasarniški spalnici neprimerno mehkejša, si je neizmerno želel le svojega gnezda. Vse noči so ga davile strašne sanje — z Milevo je bil drugi, mlajši, lepši, močnejši, in kar ga je posebno morilo — podjetnejši sorodnik Jakov, konjski pre-kupčevalec, tisti preklesti mešetar, ki je že od nekdanj delal sive lase ljubosumnemu možu.

benta: »Tra-rara-rara-tra-rara-rara!... sikala je kot kača, vrtala v mirujoče možgane spečih rezervistov kot sveder, in jih še omotične vzdigovala izpod toplih odej.

»Uzbuna! Uzbuna! — Diži se!« je grmel v temni sobi, kot bi se podirala kasarna. Vojaki so v popolni bojni opremi, napol zapeti, drveli na dvorišče, kjer so se zvrstili in takoj nato krenili v dolgi koloni po prašni cesti izven kasarne. V koloni je utrjen od neprespane noči onemoglo stopal tudi Brko. Ves nesrečen je preklinjal svojo usodo in solze so mu lile po izbrzdanih licih, košatih brkih po bradi nazvali kakor otroku, ki ga je pozabil dedek Mrzaj.

Sonce je že zaplavalo visoko nad svod, ko je kolona prispešla na odrejeno zbirališče. Obstali so v gozdu, v zamišljenem kraju čete obrambe, kjer se je morala četa utrditi za

(NADALJ. NA 16. STRANI)

Okrog in oglate

Spomini politikov. Italijanski pisatelj Giovanni Guareschi pravi: »V spominih, ki jih pišejo politiki, ni mogoče najti nič slabega o pislih samih, razen tega, da imajo slab spomin...«

»Danes je marsikaj boljše, zgolj zaradi tega, ker ni slabše.« je napisal neki angleški člnkar.

Neko dansko podjetje je nedavno založilo trg s cuciji za odrasle. Podjetje pravi v reklamni za svoj izdelek: »S cucijem okrog vratu se boste lahko odvadili kajenja.«

»Francosi niso poslušno ljudstvo. Hvala bogu!« je rekel predsednik de Gaulle na seji svoje vlade, ko je govoril o rezultatih zadnjih predsedniških volitev v Franciji, pri katerih ni bil že v prvem volilnem spopadu dobil absolutne večine.

Skušnjava oblasti... Bivši zahodnonemški kancler, 90-letni Konrad Adenauer je napisal v svojih spominih: »Čudno je, do kakšnih sprememb pride v človeku, ko sede na ministrski stolček.«

Maršali... V Latinski Ameriki vlada strastna želja po visokih vojaških nazivih. Rekord je dosegla Brazilija, ki ima v svoji armadi več maršalov kot vse druge države na svetu skupaj. Skoda je, da jih ne morejo izvažati.

Krotilec za — nedisciplinirano moštvo. Milanski »Tempo« je objavil sporočilo, da je trener nekake drugorazrednega nogometnega kluba Baldano odstopil, ker so bili igralci nedisciplinirani. Za novega trenerja so namestili Bartolomea Binija, ki je bil prej — krotilec levov...

Češki aforizem: Optimist je človek, ki reče v ponedeljek, ko pride v urad: »Pojutrišnjem bo že sreda.«

Neprijetna naloga. Bivši britanski obrambni minister v konservativni vladi je dejal o položaju ZDA v Vietnamu: »Nikdar ni prijetno sedeti na bodeči žici, še težje pa je spustiti se z nje dostojanstveno in hkrati tako, da bi se pri tem človek ne ranil.«

Nova zvezda med »elektro-kitaristi«... V Badnu pri Dunaju je nedavno bilo veliko tekmovanje jazzovskih orkestrrov. Poslušalci so jadvno navdušeno in burno pozdravljali nastop 19-letnega Hansa Tomaschka, ki je »izvajal« neko melodijo na električni kitari. Hans je prišel v tak zanos, da je, po mnenju publike, neznanosko prekosil beatlese celó v trenutkih njihovega največjega navdušenja. Hans se je namreč valjal in zvičal po odru, pri čemer se je tako blazno drl in tulil, da ga drugi trije člani orkestra sploh niso mogli spremljati. Konec koncev se je pokazalo, da je bilo tisto, kar bi bilo, po mnenju publike, dotlejš še nedoseženi vrhunec jazzovske umetnosti — le golo nesrečno naključje... Hans se je že koj na začetku igranja na kitaro dotaknil pokvarjenega mikrofona ter tako prišel v neprijeten stik z 220-voltnim električnim tokom. Njegovo »vrhunsko izvajanje« je dejansko bilo le brezuspešno poskušanje, da bi se čimprej osvobodil mikrofona.

Varovalni ukrep. Francoski pisatelj Alfonz Daudet je šel z ženo v gledališče. Ker sta prišla prezgodaj, je žena predložila: »Sedem je šele ura, predstava pa se začne šele ob osmih. Ali ne bi šla popit skodelico kave?« »Bog varuj«, ji je odgovoril Daudet, »saj veš, da ne morem po pitju kave spat!«

Kaj je »olika«? Na to vprašanje je neki bralec nekake angleškega lista odgovoril takole: »Olika je izvedenost človeka, ki ume dobro pretehtati besedo, da ne reče ti-stega, kar misli.«

● V hudi zimi številne reke zamrznejo. Zgornja, zmrznjena površina rek ribam ne škoduje, ker voda spodaj teče ter omogoča, da dobijo ribe dovolj kisika. Niti mrz raz ribam ne škoduje, ker se temperatura njihove krvi spreminja; kadar je voda toplejša, je toplejša tudi njihova kri in obratno. Ko pa se zmrznjena plast ledu v rekah in jezerih globlje, utegnejo ribe poginiti. Zaradi debelega in dolgotrajnega ledu v vodi se zmanjšuje količina kisika v vodi ter se ribe zadušijo. Ta proces pospešuje zlasti sneg, ki pokrije led, kar ovira prodiranje svetlobe v vodo in onemogoča razvijanje zelenih alg, ki »izdihavajo« za ribe tako potrebni kisik. Pozimi so ribe »lene«, srce jim bje slabše, manj jedo, nekateri pa — npr. jesetra, linja, jeguljo in druge — zajame zimsko spanje, kakor hitro se zniža vodna toplota na 4 stop. C.

Dobro je, če veste...

● Na svetu je samo 12 držav, ki imajo več kot 50.000.000 prebivalcev. Te države so: Kitajska, Indija, ZSSR, ZDA, Pakistan, Indonezija, Japonska, Brazilija, Nigerija, Zahodna Nemčija, Velika Britanija in Italija.

● Površina rastiščnega lista je po deset in deseterkrat in še večkrat večja kot površina, na kateri rastlina raste. Tako znaša npr. skupna površina koruznega lista, ki raste na površini enega hektara, kar 12 hektarov. Skupna površina pšeničnega lista, ki raste na površini enega hektara, pa doseže 25 hektarov, krompirja pa celo do 40 hektarov.

● ZDA so izdelale lani 119 milijonov ton jekla, ZSSR 90.700.000 t, Japonska 41.100.000 ton, Zahodna Nemčija 36.900.000 ton, Velika Britanija 27.400.000 ton, Francija pa 19.600.000 ton jekla.

● Površina rdeče krvničke (približno 2 mikrona debele, v premeru 7,5 mikrona) doseže pri človeku okrog 123 kvadratnih mikronov, medtem ko obsega prostorninska vsebina krvničke okrog 85 kubičnih mikronov. Celotna površina rdečih krvničk v enem kubičnem milimetru krvi s 5 milijoni krvničk znaša 615 kvadratnih mm, površina vseh rdečih krvničk v petih litrih krvi pa doseže okrog 3000 kvadratnih metrov. Pri konju (38 l krvi) znaša skupna površina rdečih krvničk 22.500 kvadratnih m (2,5 ha).

● Številne rastline se preživljajo ne samo s žranjem hrane iz zemlje, temveč tudi z mrčesom. Te mrčesojedne ali mesojedne rastline lovijo plen s posebnimi »zankami« ali »pastmi«. Te »zanke« ali »pasti« imajo največkrat obliko posode s poklopom, v kateri je tekočina, ki ujete žuželke »prekuhava«. Ugotovili pa so, da ta tekočina ne deluje na vse žuželke. Tako ne more npr. ta tekočina uničiti gosenice nekega celjskega ponočnega metulja («Neuronia popularis»). Pa ne samo to. Gosenice tega metulja živi v tekočini in se preživlja z drugimi ujetimi žuželkami, ki bi jih morala pravzaprav »požreti« mesojedna rastlina.

● Gliste pogosto navajajo kot primer regeneracijske moči, karščno je moč zaslediti pri raznih živalih, zlasti pri nevretenčarjih. Če glisto presečemo, postaneta z regeneracijo — dve glisti. Pročevanje je dokazalo, da to drži, vendar pa samo tedaj, ko presečemo pri glisti prvi del telesa v dolžini 15 do 20 cm, ker lahko samo ti delci regenerirajo tudi zadnji del odsečenega telesa.

POPRAVEK
V TV 15 št. 14/1966 se je na zadnji strani v stolpcu »Dobro je, če veste...« vtihotapila neželjena pomota. V Sloveniji ni, kakor je navedeno v notici »Jugoslovanski planinski vrhovi, visoki nad 2500 m sedem takih vrhov, pač pa jih je šestindvajset.

Odgovori na »Znanje in spomin«:

1. Leta 1890.
2. France Podrekar.
3. Leta 1923.
4. Na Dunaju in v Parizu.

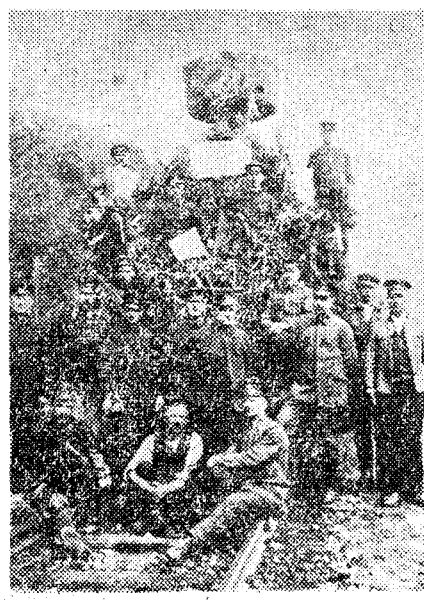
»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethova 10 — Tisk in kilež: CJP Ljudska pravica Ljubljana, Koprivčeva 2 — List ureja uredniški odbor — Leta naročnina 1500 dinarjev — Posredna naročnina 2000 — Oramna številka stane 40 din — 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethova 10 — Priloga: predal 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-801, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Največji delavski praznik, simbol socialne osvoboditve delovnega človeka, je pred duri. Proslavljali ga bomo nadvse veličastno in se spominjali krutega boja proletariata proti izkoriščevalskemu razredu na Slovenskem. Pred 49 leti je izšel Majski spis in se pridružil vseobčemu slavlju delavstva. — Kdaj so delavsko gibanje poživile priprave na prvo proslavljanje 1. maja?

»Vi delavci, milijoni mrzličnih, zatiranih, ki vam čela obzarja bes plodnega dela, kot zmagovalci greste skozi čase...« Te besede je namenil pesnik Emil Verhaeren borbenemu delavstvu ob 1. maju 1917. Tudi ilustracijo na sliki, objavljeno kot razglednico z naslovom Nova doba (boljševizem), je avtor posvetil vstajenju proletariata. —

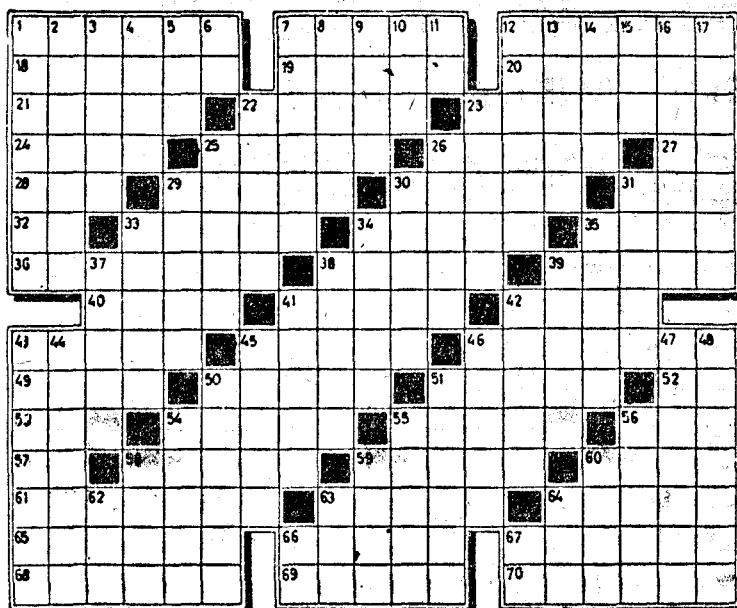

Železničarji, ki so se vedno v prvih vrstah borili proti kapitalističnim pijačkam, so se od prve svetovne vojne naprej vneto pripravljali tudi na proslavljanje 1. maja v trboveljskem revirju, v Hrastniku, v Zagorju, v Črni na Koroskem, v Novem mestu in drugod. Takole je fotograf zabeležil svečani dogodek na železnici v Skofji Loki. — Kdaj?

Šele svoboda nam je prinesla tisto, kar smo si želeli dolga desetletja: prvomajsko slavlja brez strahu pred puškami žandarjev. Poprej je bilo drugače, tudi leta 1930, ko je »Delo«, skupno glasilo komunističnih strank Italije in Jugoslavije za Slovence spodbujalo k proslavljanju z besedami: »Orodje iz rok, ven iz delavnice in na ulice!« — Kje je »Delo« tistega leta izhajalo?

Nagradna križanka

VODORAVNO: 1. kraj v Furlaniji, kjer je bilo med vojno taborišče, 7. partizansko ime narodnega heroja Janka Premrlja, 12. pesnik ljubljenskih pesmi, 18. naprava, pri-

stroj, 19. del pohištva, 20. priprava za robljenje, 21. del imena predsednika ZAR, 22. vrsta palme, 23. prilepek hrvaškega državnika in politika (Vladimir), 24. grški bog voj-

ne, 25. tisto, kar so partizani težko pričakovali, 26. mesto v ZSSR ob Volgi, 27. nikalčna, 28. japonski denar, 29. talna, 30. polnitev za slatišče, 31. kratka za partizansko enoto, ki je imela posebne naloge, 32. veznik, 33. sodobna revija, ki obravnava partizansko tematiko, 34. enakomerno gibanje, ubranost, 35. časovni pristop, 36. gostinski uslužbenec, 37. slovnično ime za samoglasnik, 38. moško ime, 40. univerzitetno mesto v Angliji, 41. prilepek narodnega heroja, ki je padel pri bombnem napadu na letališče nekje v Bosni (Lola), 42. zagozda, 43. rudarsko mesto v Bosni, 43. zdravnik, 44. mazak, 45. spremljevalec, 46. opredela, 47. Avar, 48. popevkar iz Zagreba (Ivo), 49. rabev, 50. oblika pomožnega glagola, 51. kratka: Jugoslovanska radiotelevizija, 52. slovenski kartograf (Jože), 53. reakcionarna organizacija azijskih držav, 54. sil, 55. avtomobilska oznaka Karlova, 56. zvezda repataca, 57. prilepek narodnega heroja, člana VOS v Ljubljani, umorjen junija 1942 pri Novem mestu (partizansko ime Pavle), 60. vrsta žab, 61. zdravnik za novotvorbe, 62. pripadnik jezikovne narodnostne skupine, 64. partizansko ime narodnega heroja Janka Sekirnika, 65. mesto v Franciji, znano po strahoviti bitki, 66. v prvi svetovni vojni, 66. vas nad Vipavsko dolino, 67. nekdanja prestolnica Srbije, 68. naglas, 69. ljubkavalno žensko ime, 70. mesto v Dalmaciji ob progi Zagreb-Split. NAVPIČNO: 1. prvi sovi, kozmo-naut (Jurij), 2. oparjeni del kože, 3. namera, 4. reka v Turčiji severno od jezera Van, 5. zorana zemlja, 6.

kratka za starejši, 7. del psevdonima pisatelja Lovra Kuharja, 8. grška črka, 9. partizansko ime narodnega heroja Franca Rojska, 10. morska ožina na Malaji, 11. tuj dvoglasnik, 12. ime upornega plemiča proti cesarju iz Notranjske (Predjamski), 13. del obleke, 14. pristaniško mestice v Škotski v zalivu Lorne, 15. travnice, 16. makedonski narodni praznik, 17. mesto v Sloveniji, kjer je bilo med vojno prvo zborovanje narodnih poslan- cev, 22. enota za merjenje jakosti električnega toka, 23. prilepek narodnega heroja iz Koprivnice na Hrvaškem, padel junija 1944 (Marjan), 25. moško ime, 26. vnetje raznih delov telesa, 29. kura, 30. nikalnica, 31. poljska ptica, 33. stroj v tekstilni industriji (predilnica), 34. ovratna ruta, vrsta jabolk, 35. močvirjska ptica, 37. tovor po srbsko,

38. mesto ob Donavi na meji med Romunijo in Bolgarijo, 39. razme- čana zemlja, 41. glavno mesto afriške države Maroko, 42. ime jugo- slovanskega politika (Popivoda), 43. ena izmed partizanskih brigad, 44. nosi ime po narodnem heroju, 44. na diaki prisušeno blato, cvetna ma- čica, 45. tik, zelen, 46. knjlo, po- slojpa, 47. svojinski zaimek, 48. k- delal med vojno izven ednice, 50. popravi, obnova, 51. država v Ju- govzhodni Afriki, 54. veliko prista- niško mesto v Grčiji, 55. prilepek slavne pevke iz Peruja (Yvina), 56. prilepek narodnega heroja Dakija, 58. sklep skladbe (množina), 59. neodločen izid šahovske igre, 60. del imena nekdanje filmske igralka Ide Kravanja, 62. lahen udarec, 63. ve- lika rečna riba, 64. mlečni izdelek, 66. osebni zaimek, 67. kratka za mesto na Primorskem.

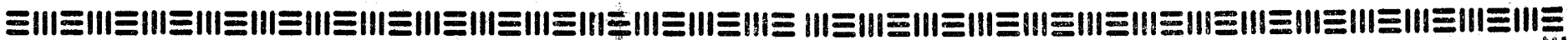
Nagradjeni izžrebanci:

1. nagrado v znesku 50 N. din prejme Vinko Mavec, Ljubljana, Domžalska 16;
2. nagrado v znesku 40 N. din prejme Slavko Hvalica, Pristava 39, p. Križe;
3. nagrado v znesku 30 N. din prejme Alenka Golež, Kranj, Pla- nina 30;
4. nagrado v znesku 20 N. din prejme Milan Vodopivec, Rojska 1, p. Donjalet;
5. nagrado v znesku 10 N. din prejme Vlado Vendramin, Suha 51, p. Skofja Loka.
Od 6. do 10. nagrade (knjižne nagrade) so dobili naslednji reše- valci: Terezija Kostevc, Brežice, Tr- nje 36; Vinko Pavlin, Krimska 16, Ljubljana; Marjan Korosec, Bovec 67, p. Bovec; Tone Sladič, Mirna 95, p. Mirna na Dol, in Pavla Pav- šer, Kolodvorska 8, Sevnica.

Denarne in knjižne nagrade bo- do nagradjeni prejeli po pošti. Re- šitev za današnjo križanko pošljite najkasneje do 20. maja.

Rešitev nagradne križ- anke iz 12. št. »TV 15«

VODORAVNO: 1. Vorošilov, 9. trojeje, 16. Ogarev, 17. pri, 19. Brači- čeva, 21. Rozin, 22. očičenje, 24. žir, 25. Ares, 26. spis, 27. area, 28. opica, 30. Nen, 31. Frenk, 32. pik, 33. Spacal, 34. CK, 35. arare, 36. mel, 37. stepla, 38. tlaka, 39. pak, 40. mlaka, 41. MB, 43. skupna, 45. lok, 46. Hara, 47. Raa, 48. marec, 49. Cana, 50. rovi, 51. Karl, 52. RTJ, 53. silovica, 55. Pivka, 56. traba- kula, 59. Ike, 60. prenos, 61. akacija, 72. onemlost.

(NADALJ. s 15. STRANI)

vajo, ki je sledila naslednjega dne.

Po obilnem obedu, ki so ga pripravili večji kuharji na vozeči poljski kuhinji, so komandirji razporedili enote po zemljišču, ki ga je bilo treba utrditi, se pravi, izkopati rove in strelska gnezda, samo po sebi umevno, do najnižje glo- bine — polni profil, kakor se to imenuje v vojaškem jeziku. Kopali so in kopali, odme- tavali utrujeni rezervisti celo popoldne do trdega mraka tež- ko ilovnato zemljo. Takšno delo je utrudljivo celo za iz- urjenega delavca, vajenega obračati kramp in lopato, še veliko težje pa je bilo to za Brka, ki mu je že pomislil na to orodje bila več kot odvrat- na. Toda moral je delati — več znoj, manj krvi — velja načelo pri utrjevanju.

Se ga ni priganjal deseter, so to storili njegov tovariši, ki niso trpeli, da bi morali de- lati namesto njega. Razjarjen ko lev je jezno pihal, vihtel kramp in odmetaval težko ilovico, da je kar teklo od nje- ga. Nič ni utrujal možganov z jutrišnjo vajo, dovolj je imel svojih misli, ki so ga davile in utrujale bolj kot kopanje rova. Z nikomer se ni pogo- varjal. Z izsušenimi ustnicami je zdaj pa zdaj zabradal, kot bi klet tistega, ki si je prvi iz- mislil to neumno utrjevanje. Postal je strahotno žejen. Edi- ni pločevinasti vrč v četi je romal iz roke v roko žejnih vojakov, dokler ni prišel na vrsto še Brko. Hlastno je zgrabil vrč z obema rokama, ves tresoč se po celem telesu, naglo požiral blagodejno vodo, ki so jo kuharji prinesli iz od- daljenega izvira. Dolgi kraki njegovih brk so se kar skrili v posodo, on pa je samo pil, pil. Ko je odmaknil vrč, se mu je

gal v dogovoru z ostalimi v četi in je porazel moški okras vrliga Brka malo druga- če, kot si jo on to zamislil. Desni konec prijete konice je popolnoma odrezal, levega pa le do polovice.

Ni treba preveč domišljije, da bi si človek, ki pozna zna- čaj takšne vrste ljudi, pred- stavil, kaj to pomeni. To je več kot skrunitev moške časti, to meji na zločin. Seveda se je tudi navihani brivec tega do- bro zavedal. Se preden je Brko prišel do ogledala, je zginil kot kafa.

Tovariši so ogorčeni prisko- čili. Eden med njimi je strgal vrč iz njegovih rok in ga z vso silo tresčil ob tla.

»Pacek nemarni! Mar misliš, da smo svinje, pa lahko pije- mo iz korita, v katerem peče- tvoje umazane brke. Fui je bodi, nesnaga! Takoj zahtev- vam od komandirja posebno posodo za tebe. Mi že ne bomo pili iz iste kot ti,« je vpil ti- sti, ki je bil na vrsti za vrč. Bil je bolničar v mestni bol-

gal v dogovoru z ostalimi v četi in je porazel moški okras vrliga Brka malo druga- če, kot si jo on to zamislil. Desni konec prijete konice je popolnoma odrezal, levega pa le do polovice.

Ni treba preveč domišljije, da bi si človek, ki pozna zna- čaj takšne vrste ljudi, pred- stavil, kaj to pomeni. To je več kot skrunitev moške časti, to meji na zločin. Seveda se je tudi navihani brivec tega do- bro zavedal. Se preden je Brko prišel do ogledala, je zginil kot kafa.

tudi brivca ne najdeš,« so ga dražili.

»Ubijem ga, mater mu nje- gov, pa četudi bo mene ko- nec,« je grozeče pretil in tulil, kot da je obseden.

Medtem se je enota že vrni- la v kasarne. Brko je bil naj- nesrečnejši človek pod son- cem. Odsotno se je vlačil po kasarniškem dvorišču, izogiba- joč se vsakega vojaka in sta- rešine. Bil je neutolažljiv. Kar naprej je vzdihoval, zla- ski zvečer, ko je legel v poste- ljo. »Oh, oh! Kaj poreče moja Mileva. Saj me sirota še po-

Smeh, solze in brki

nišnici, ki je dobro vedel, kaj je higiena.

Komandir je poklical ne- srečnega Brka v svoj šotor.

»Brko, tvoji tovariši so se pritožili čez tebe,« ga je opo- zoril kar se da resno, čeprav je ob pogledu na klavirno po- javo ubogega rezervista komaj zadrževal smeh.

»Tvoji veliki brki, brate mili, priznati moraš, opravče- no vzbujajo zgražanje voja- kov. Nihče noče več piti vode za teboj, vsem se gabi. Pojdi lepo k četnemu brivcu, ki naj ti vendar malo skrajša te dol- ge mustače, da ne boš stra- šil z njimi po četi in vzne- mirjal vojske, po nepotrebnem,« je dejal komandir in ga odsvolil. »Razumem,« je za- javkal Brko in odšel izpolnit zapoved.

Brivec Jovo, tudi rezervist, je bil prav tak nabrit kot večina tovarišev. Iz masčeva- nja, pa tudi za šalo je rad tve-

Hudo prizadetemu in do skrajnosti ogorčenemu Brku ni kazalo, drugega, kot da si sam odreže še levi konec brk, ki je nesmiselno štrlel izpod nosu in močno kazil njegov temnopolti obraz. S tresočimi rokami je poravnal z majhni- mi škarjami preostale koccine, jokal in škripal z zobmi, kot bi si pulil oko.

»Jojmene, joj, joj!« Poglej- te ljudje svinjarijo. Sami po- vejite, ali nisem zdaj takšen kot Hitler,« je obupno ječal in kazal ostanek brk pod nosom.

»To se že vse neha, to je proti zakonu, to je zločin, to je, to je, to je... uh, uh, ubil bom tega hudica prekletega,« je vpil in tekal okoli med drevjem, iščoč brivca, ki se je skrnil.

»Hitlerja boš ubil?« so se krohotali do solz in se držali za trebuh njegovi tovariši.

»Hitlerja ni več, Brko. Pa

znala ne bo,« je hlipal izpod odeje, da so ga slišali vsi v spalnici.

Naslednjo nedeljo je brhka ciganka prišla na glavna vra- ta kasarne. Ker ni bilo nobe- nega glasu o njenem možu Miki, jo je skrb sama prignala v mesto. Ponižno je prosila stražarja, da bi poklical moža k vratom, kar ji je bilo hitro izpolnjeno. Že od daleč ga je videla. Z negotovimi koraki je prihajal proti izhodu. Toda čudno. To ni bil njen Miko. Miko ima vendar lepe dolge brke, kot se spodobi za dru- žinskega poglavarja, ta, ki ga zdajlje vidi, pa je bolj podo- ben ostrizeni ovci kot možu. Prekrižala se je, kot bi ne ver- jela svojim očem.

Tovariši, ki so pričakovali nov pripetljaj, so skriti izza vogala kasarne radovedno opa- zovali, kaj bo.

Mileva se je spodobila kot Napoleon. Trenutek je švigala

z očmi po nesrečnem zakon- skem tovarišu, potem pa je za- čela mahati z rokami in ga cu- kati za koccine pod nosom, da se je ubogi možiček vedno bolj umikal nazaj proti kasarni.

Kaj je vpila, ni nihče razumel. Kazalo je, da Brki ne kaže dobro. Mileva si je bojevit- o odložila culo z ramena, mu zmetala na tla nekakšne cunje in mu primazala krepko zauš- nico, da se je opotekel kot pi- jan. Se preden je prišel k sebi, je že hitela po poti, od koder je bila prišla.

Dežurnemu, ki je od daleč opazoval nenavaden ljubzen- ski izliv, se je Brko kar zasmil- lil.

»Kaj je bilo, Brko?« ga je vprašal z narejenim sočutjem.

»Žena me je zapustila. Pravi, da sem si porazel brke zaradi drugih, mlajših,« je hli- pal in jokal kot otrok.

»Nič ne skrbi, Brki bodo zo- pet kmalu porasli in vse bo spet dobro,« ga je tolažil.

»Ne mara me več. Ne ver- jame mi, da je to storil tisti, da bi ga bog ubil...« je jecljal Brko.

»Bom jaz povedal, kako je bilo, pa bo morala verjeti,« ga je spodbudno hbral dežurni oficir.

»Prosim, storite to, prosim vas, da vam bodo živeli otroci.«

Po dveh mesecih je bila za- deva urejena kakor je treba. Mileva je odpuščila svojemu možu to nerodnost, on pa nej- tisto kľofuto, ki jo je po ne- dolžnem dobil na vratih ka- sarne.

Kadar se po naključju sre- čajo stari tovariši z orožnih vaj na kakšnem sejmu ali svatbi, še danes zbijajo šale z muzikantom Brkom, ki ne- utrudno zabava ljudi s svoji- mi gosli. JOŠT ROLC